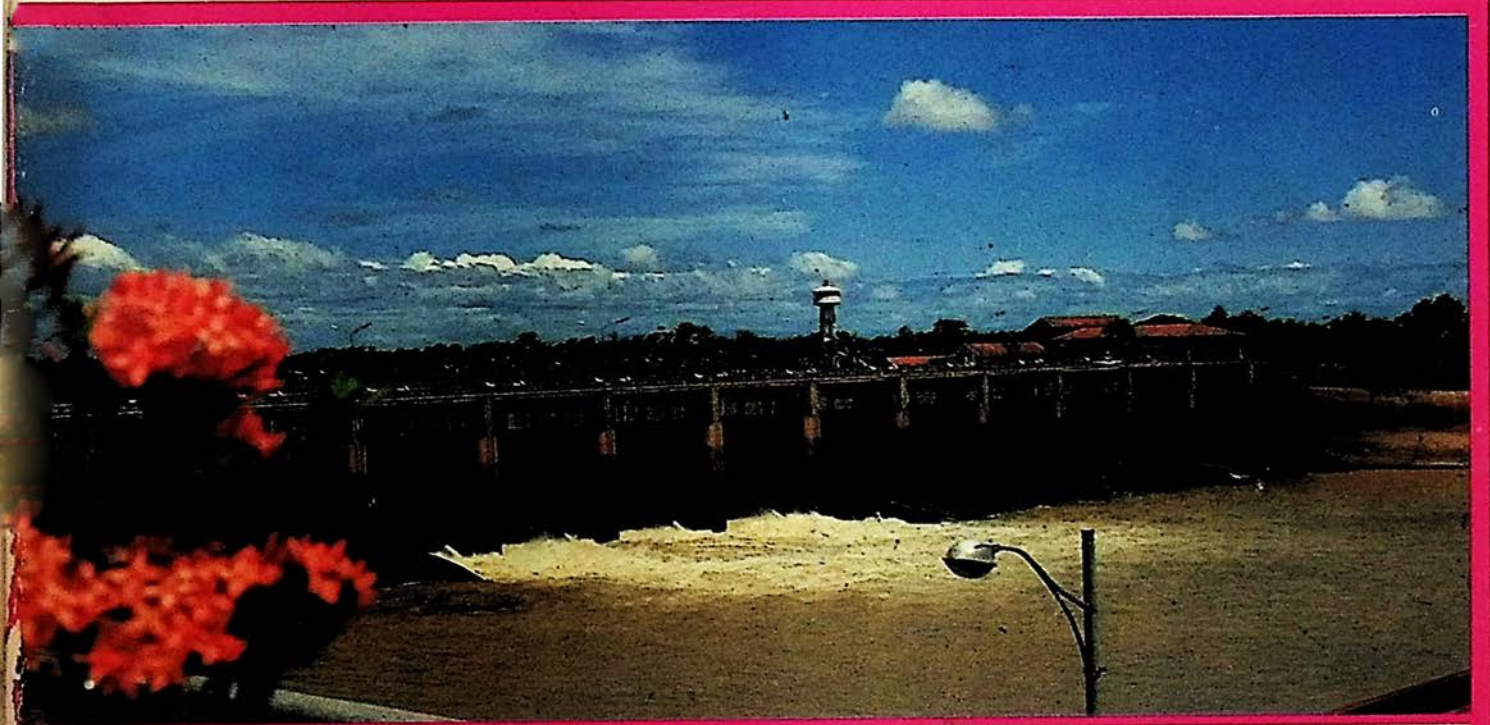

ประวัตินมหาดไทยส่วนภูมิภาค
จังหวัดชัยนาท
พุทธศักราช ๒๕๒๙

สำนักงานจังหวัด
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

ศาลากลางจังหวัดชัยนาท

เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
วัดพระบรมธาตุวรวิหาร
ตำบลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท

ตำรับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยพระองค์แรก

ตราประจำจังหวัด

ประกอบด้วย รูปพระธรรมจักร รองรับด้วย พระยาครุฑ เบื้องหลังเป็นแม่น้ำ และภูเขา ซึ่งหมายถึง สัญลักษณ์รูปธรรมจักร ที่ฝ่าพระหัตถ์ข้างขวาของหลวงพ่อดวงธรรมจักร (พระพุทธรูปปางห้ามญาติ) ที่ประดิษฐานอยู่ ณ วิหาร วัดธรรมามูลวรวิหาร (พระอารามหลวง) ตั้งอยู่บนไหล่เขาธรรมามูล

ชาวชัยนาท มีความศรัทธา เคารพนับถือในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดวงธรรมจักรเป็นอย่างยิ่ง ยอมรับว่าเป็น “พระสำคัญประจำเมืองชัยนาท” เชื่อว่าสามารถบันดาลความร่มเย็นเป็นสุข ความอุดมสมบูรณ์ให้แก่บ้านเมืองตลอดกาลนาน

ส่วนรูปพระยาครุฑนั้น เชื่อกันตามความหมายที่ว่า “แม้แต่พระยาครุฑ คักดานุภาพ ก็ยังทราบซึ่งในพระธรรมจักร” อันเป็นสัญลักษณ์สูงสุดของพระพุทธศาสนา

ธงประจำจังหวัดชัยนาท

นายไพรัตน์ เดชะรินทร์
ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท

ร.ต.ไมตรี ไนยะกุล
รองผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท

ประวัตินครไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดชัยนาท

เลขทะเบียน... 01 9673
คว ๓๕๓.๗
เลขหมู่... ก ๖๑๗
ค 1
วัน เดือน ปี... 17 พค ๕๖

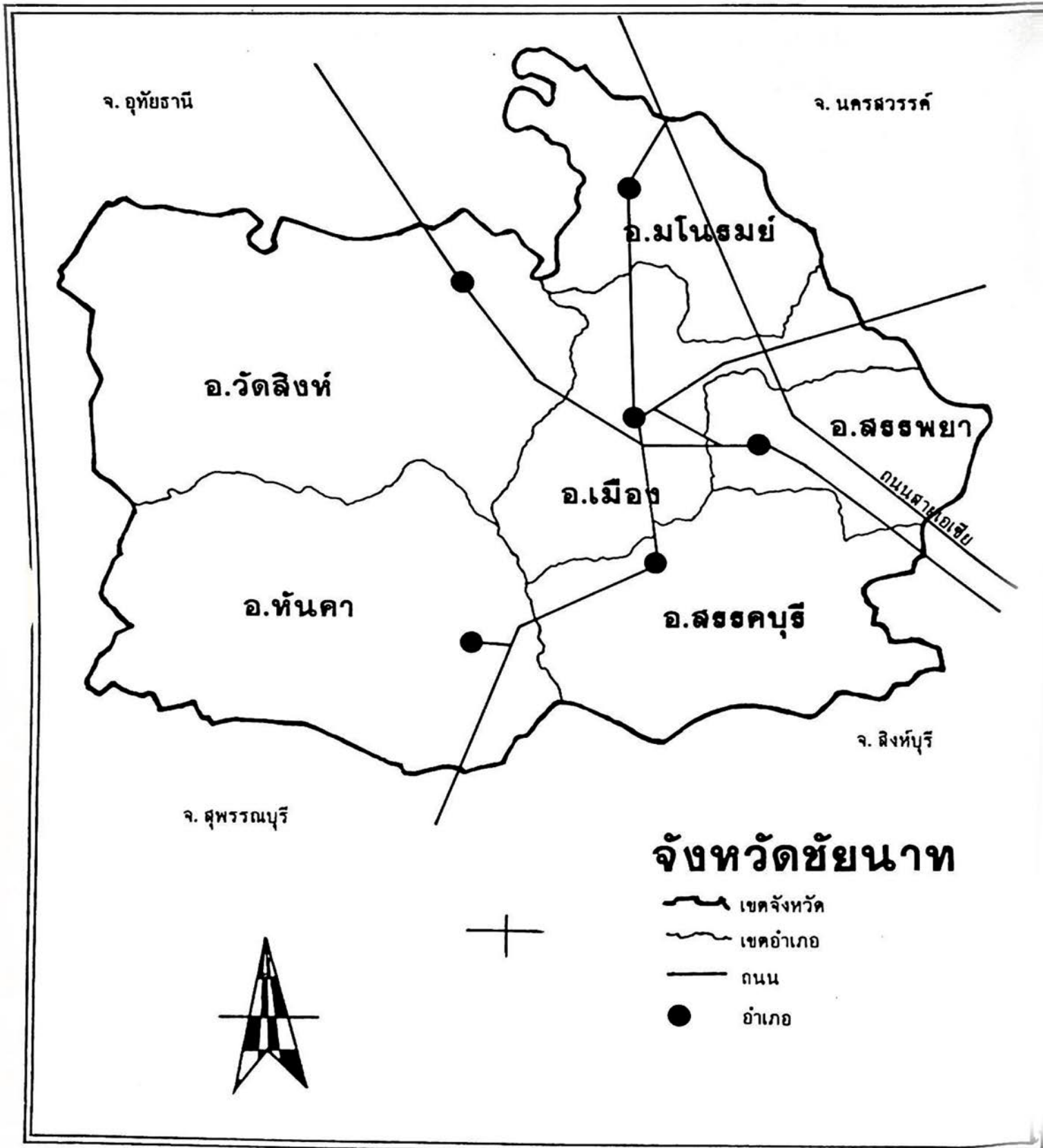

เลขหมู่หนังสือ
๙๕๙ - ๓๑๙
เลขประจำหนังสือสากล
ISBN. 974-7850-62-1

องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท
สนับสนุนงบประมาณในการจัดพิมพ์เผยแพร่

003112

หนังสือห้องสมุดเป็นทรัพย์สินของ
ส่วนกลาง โปรดช่วยกันรักษา และ
นำส่งคืนเมื่อใช้ประโยชน์แล้ว

จ. อุทัยธานี

จ. นครสวรรค์

อ.มโนรมย์

อ.วัดสิงห์

อ.สรรพยา

ถนนสายเอเชีย

อ.เมือง

อ.ห้วยคต

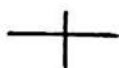
อ.สรรคบุรี

จ. สิงห์บุรี

จ. สุพรรณบุรี

จังหวัดชัยนาท

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- ถนน
- อำเภอ

คำนำ

หนังสือประวัติศาสตร์มหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาทเล่มนี้ได้เรียบเรียงขึ้นตามแนวทางของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งกำหนดว่ากระทรวงมหาดไทยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินและการปกครองมาแต่โบราณกาล เหตุการณ์และเอกสารสำคัญตลอดจนความเป็นมาของบุคคล สถานที่ที่ควรรู้และศึกษาควรจะได้มีการรวบรวมไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์มหาดไทยเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าแก่นุชนรุ่นหลังสืบไป

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จังหวัดจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์มหาดไทยส่วนภูมิภาคขึ้นชุดหนึ่ง มีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าและจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์มหาดไทยส่วนภูมิภาคของจังหวัดชัยนาทและเนื่องจากจังหวัดชัยนาทเป็นเมืองเก่าแก่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาช้านานตั้งอยู่ระหว่างกรุงเทพฯ ไซทายและกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นคณะกรรมการและคณะทำงานของจังหวัดได้ใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเพื่อความสมบูรณ์และถูกต้องจากหลักฐานต่าง ๆ เป็นระยะเวลาที่นานพอสมควรในการศึกษาประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี จนถึงปัจจุบัน คือ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์มหาดไทยจังหวัดชัยนาทเล่มนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยความร่วมมือร่วมใจของส่วนราชการต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุนทั้งแนวความคิดและวิชาการ นอกจากนี้จังหวัดยังได้รับความร่วมมือในการพิจารณาถ้อยแถลงตรวจสอบความถูกต้องจากกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร และกระทรวงมหาดไทย สำหรับงบประมาณในการจัดพิมพ์ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท จึงขอขอบคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้องไว้ ณ โอกาสนี้ หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่นุชนรุ่นหลัง และผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี

(นายไพรัตน์ เดชะรินทร์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท

สารบัญ

คำนำ		หน้า
บทที่ ๑	บทนำ	
	ก. สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดชัยนาท	๑
	๑. สภาพทางภูมิศาสตร์	๑
	๒. สภาพทางการปกครอง	๓
	๓. สภาพทางเศรษฐกิจ	๗
	๔. สภาพทางสังคม	๑๘
	ข. สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดชัยนาท	๒๓
	๑. ที่ตั้งและพรมแดน	๒๓
	๒. สภาพพื้นที่	๒๓
	๓. ประชากร	๒๔
	๔. ทรัพยากรธรรมชาติ	๒๔
	๕. การอุตสาหกรรม	๒๕
บทที่ ๒	ประวัติความเป็นมา	๓๑
	ก. ประวัติความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญ	๓๑
	๑. สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา	๓๑
	๒. สมัยกรุงศรีอยุธยา	๓๒
	๓. สมัยกรุงธนบุรี	๓๔
	๔. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	๓๖
	ข. ประวัติมหาตไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ	๓๗
	๑. อำเภอเมืองชัยนาท	๓๗
	๒. อำเภอมโนรมย์	๔๕
	๓. อำเภอวัดสิงห์	๕๖
	๔. อำเภอสรรพยา	๖๓
	๕. อำเภอสรรคบุรี	๗๕
	๖. อำเภอหันคา	๘๘
บทที่ ๓	สถานที่นำศึกษาและท่องเที่ยว	๑๐๕
	๑. วัดธรรมามูลวรวิหาร	๑๐๕

	๒. วัดพระบรมธาตุวรวิหาร	๑๐๖
	๓. วัดปากคลองมะขามเฒ่า	๑๐๗
	๔. วัดมหาธาตุ	๑๐๗
	๕. วัดพระแก้ว	๑๐๘
	๖. วัดโตนดหลาย	๑๐๘
	๗. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชัยนาทมุนี	๑๐๙
	๘. พระพุทธมหาศิลา	๑๐๙
	๙. เชื้อนเจ้าพระยา	๑๑๑
	๑๐. เขาฉกรรพยา	๑๑๑
	๑๑. วัดพิภูลงามและวัดธรรมิกาวาส	๑๑๑
	๑๒. สวนนกจังหวัดชัยนาท	๑๑๑
บทที่ ๔	บุคคลสำคัญของจังหวัด	๑๑๓
	ก. ประวัติบุคคลสำคัญ	๑๑๓
	๑. เจ้าสามพระยา	๑๑๓
	๒. ชุนสรร์	๑๑๓
	ข. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด	
	ปลัดจังหวัดและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท	๑๑๔
	๑. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด	๑๑๔
	๒. ทำเนียบรายนามรองผู้ว่าราชการจังหวัด	๑๑๕
	๓. ทำเนียบรายนามปลัดจังหวัด	๑๑๕
	๔. ทำเนียบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด	๑๑๗
บทที่ ๕	บทสรุป	๑๑๙
	ภาคผนวก	
	๑. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค	
	จังหวัดชัยนาท	๑๒๔
	๒. บรรณานุกรม	๑๓๑

บทที่ ๑

บทนำ

จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไทย นับย้อนหลังประมาณ พ.ศ. ๑๘๙๐ ยุคปลายสมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ซึ่งเข้าใจว่าเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงสุโขทัย และกรุงศรีอยุธยา ตามลำดับ จึงจะได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดชัยนาทในปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงลักษณะรูปร่างของจังหวัด สภาพทางภูมิศาสตร์ การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของจังหวัดดังต่อไปนี้

ก. สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดชัยนาท

๑. สภาพทางภูมิศาสตร์

๑.๑ ที่ตั้ง

จังหวัดชัยนาทตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นตอนเหนือสุดของภาคกลาง บนละติจูดที่ ๑๕° เหนือ และลองจิจูดที่ ๑๐๐° ตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ ๑๙๕ กิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑.๑ ทิศเหนือ

- เขตท้องที่อำเภอมนรมย์ ติดต่อกับ เขตจังหวัดนครสวรรค์
- เขตท้องที่อำเภอวัดสิงห์ ติดต่อกับ เขตจังหวัดอุทัยธานี

๑.๑.๒ ทิศใต้

- เขตท้องที่อำเภอสรรพยา ติดต่อกับ เขตจังหวัดสิงห์บุรี
- เขตท้องที่อำเภอสรรคบุรี ติดต่อกับ เขตจังหวัดสิงห์บุรี

๑.๑.๓ ทิศตะวันออก

- เขตท้องที่อำเภอเมืองชัยนาท ติดต่อกับ เขตจังหวัดนครสวรรค์
- เขตท้องที่อำเภอมนรมย์ ติดต่อกับ เขตจังหวัดนครสวรรค์
- เขตท้องที่อำเภอสรรพยา ติดต่อกับ เขตจังหวัดสิงห์บุรี

๑.๑.๔ ทิศตะวันตก

- เขตท้องที่อำเภอหันคา ติดต่อกับ เขตจังหวัดสุพรรณบุรี
- เขตท้องที่อำเภอวัดสิงห์ ติดต่อกับ เขตจังหวัดอุทัยธานี

๑.๒ ขนาดของพื้นที่

จังหวัดชัยนาท มีพื้นที่ประมาณ ๒,๖๓๕.๕๘๗ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑,๖๔๗, ๒๔๑.๘๘ ไร่

๑.๓ ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดชัยนาทมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบ ลุ่มแม่น้ำประมาณ ๙๙.๐๖ % ของพื้นที่ทั้งหมด มีแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย ไหลผ่านพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทุกอำเภอ เช่น

ก. แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านอำเภอ มโนรมย์ วัดสิงห์ เมืองชัยนาท และสรรพยา

ข. แม่น้ำท่าจีน หรือ แม่น้ำมะขามเฒ่า ไหลผ่านอำเภอ วัดสิงห์ และ หันคา

ค. แม่น้ำน้อย ไหลผ่านอำเภอ สรรคบุรี

ง. คลองชลประทาน ซึ่งมีหลายสายไหลผ่านพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่ คลองอนุศาสนันท์ คลองมหाराช คลองพลเทพ เป็นต้น ล้วนเป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับการเกษตรกรรมตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วไป

นอกจากลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบแล้ว ยังมีเนินเขาเล็ก ๆ ขนาดประมาณ ๑-๓ กิโลเมตรทั่วไปทั้งจังหวัด ที่สำคัญได้แก่ เขาธรรมามูล ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดชัยนาท เขาพลอง เขาขยาย เขาบ้านกล้า เขาท่าพระ เขาระดี เขาใหญ่ เขารัก เขาคิน เขาหลัก เขาไก่ห้อย เขาสารพัดดี เขาราวเทียน เขาสรรพยา และ เขาแก้ว เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นแหล่งดินลูกรังสำหรับใช้สร้างถนนได้เป็นอย่างดี

จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่ป่าไม้ เพียง ๔.๙ % ของพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ ๑๒๕.๓๓ ตารางกิโลเมตร หรือ ๗๘,๓๓๐.๗๕ ไร่ และ ถูกกำหนดเป็นป่าสงวน ๒ แห่ง คือ

ก. ป่าสงวนเขาหลัก - ชองลม อยู่ในเขตท้องที่อำเภอวัดสิงห์ มีพื้นที่ประมาณ ๕๔.๙๐ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๓๔,๓๖๘.๗๕ ไร่

ข. ป่าสงวนแห่งชาติเขาราวเทียน อยู่ในเขตท้องที่อำเภอหันคา มีเนื้อที่ประมาณ ๗๐.๓๔ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๔๓,๙๖๐ ไร่

สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าไม้เบญจพรรณ ได้แก่พันธุ์ไม้ ไม้ยาง ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้เสลา ไม้ตะเคียน ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่า เป็นต้น สภาพป่าโดยทั่วไปอยู่ในสภาพทรุด-

โทรม เนื่องจากราษฎรบุกรุกแผ้วถางเข้าไปทำไร่ ซึ่งขณะนี้ทางราชการได้เข้าไปดำเนินการปลูกสร้าง ส่วนป่า และจัดตั้งหมู่บ้านป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งสองแห่งนี้แล้ว

๑.๔ สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดชัยนาทโดยทั่วไปภูมิอากาศคล้ายคลึงกันกับจังหวัดใกล้เคียงใน ภาคกลาง ซึ่งมี ๓ ฤดู คือ

ก. ฤดูร้อน อากาศไม่ร้อนจัด อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ ๓๘° เซลเซียส ในระหว่าง เดือน กุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม ของทุกปี

ข. ฤดูฝน มีฝนตกค่อนข้างชุก โดยเฉลี่ยประมาณ ๑,๒๒๕.๙ มิลลิเมตร ระหว่างเดือน พฤษภาคม ถึง ตุลาคม ของทุกปี โดยปกติ ฝนจะตกชุกโดยเฉลี่ยเดือนละ ๑๑.๑ - ๑๘.๓ วัน ในราว ๆ เดือน กรกฎาคม และมีความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ย ๗๐ - ๗๕ %

ค. ฤดูหนาว อากาศไม่หนาวจัด อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ ๑๔° - ๑๘° เซลเซียส ในระหว่างเดือน พฤศจิกายน ถึง มกราคม ของทุก ๆ ปี

ง. อุณหภูมิโดยเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ ๒๖° - ๓๐° เซลเซียส

๒. สภาพทางกายภาพ

๒.๑ จังหวัดชัยนาทแบ่งการปกครองดังนี้

๒.๑.๑ ราชการบริหารส่วนกลาง มีหน่วยราชการส่วนกลางมาตั้งอยู่ใน เขตจังหวัดชัยนาท จำนวนรวมทั้งสิ้น ๔๓ หน่วยงาน โดยมีหน่วยราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์มาตั้งอยู่บริเวณเขื่อนเจ้าพระยามากที่สุด และเป็นศูนย์กลางที่คึกคักและส่งเสริมงานในด้าน การเกษตรของภาคกลาง จำนวน ๒๙ หน่วยงาน นอกจากนั้น ยังมีรัฐวิสาหกิจในเขตจังหวัดชัยนาท อีก ๔ หน่วยงาน

๒.๑.๒ ราชการบริหารส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น ๖ อำเภอ ๔๘ ตำบล และ ๔๒๐ หมู่บ้าน (ข้อมูลปี ๒๕๒๙)

.๑ อำเภอเมืองชัยนาท	มี ๘ ตำบล ๖๖ หมู่บ้าน
.๒ อำเภอมโนรมย์	มี ๗ ตำบล ๓๙ หมู่บ้าน
.๓ อำเภอวัดสิงห์	มี ๑๐ ตำบล ๗๒ หมู่บ้าน
.๔ อำเภอสรรพยา	มี ๗ ตำบล ๔๙ หมู่บ้าน
.๕ อำเภอสรรคบุรี	มี ๗ ตำบล ๘๘ หมู่บ้าน
.๖ อำเภอหันคา	มี ๙ ตำบล ๑๐๖ หมู่บ้าน

๒.๑.๓ ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น ๑ องค์การบริหาร

ส่วนจังหวัด ๒ เทศบาล และ ๖ สุขาภิบาล ดังนี้

- .๑ องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท
- .๒ เทศบาลเมืองชัยนาท
- .๓ เทศบาลตำบลวัดสิงห์
- .๔ สุขาภิบาลคู้สง่า (ในเขตอำเภอมโนรมย์)
- .๕ สุขาภิบาลสรรพยา (ในเขตอำเภอสรรพยา)
- .๖ สุขาภิบาลโพนางดำ (ในเขตอำเภอสรรพยา)
- .๗ สุขาภิบาลแพรกศรีราชา (ในเขตอำเภอสรรคบุรี)
- .๘ สุขาภิบาลหันคา (ในเขตอำเภอหันคา)
- .๙ สุขาภิบาลสามง่าม-ท่าโบสถ์ (ในเขตอำเภอหันคา)

๒.๒ ผู้แทนราษฎร (ข้อมูลเดือนมิถุนายน ๒๕๒๙)

๒.๒.๑ สมาชิกสภาจังหวัด

- จังหวัดชัยนาทมีสมาชิกสภาจังหวัด จำนวน ๒๔ คน โดยมี
- ประธานสภาจังหวัด ชื่อ นายโพธิ์ มุลศิริ
 - รองประธานสภาจังหวัด ชื่อ นายเฉลิมพล ปุญญะวัฒน์

๒.๒.๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ข้อมูลเดือนมิถุนายน ๒๕๒๙)

- จังหวัดชัยนาท มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๒ คน คือ
- นายบุญธง สงฆ์ประชา สังกัดพรรคชาติไทย
 - นายประสิทธิ์ ดอนโพธิ์งาม สังกัดพรรคกิจสังคม

สำหรับผลการสำรวจการเลือกตั้ง เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๒๖ ปรากฏว่า ราษฎรชาวชัยนาทมีความสนใจ ใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมากที่สุดในภาคกลาง คือ ๖๔.๓๒ % ดังนี้

- ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	จำนวน ๑๖๙,๘๐๑ คน
- มาใช้สิทธิเลือกตั้ง	จำนวน ๑๐๙,๒๐๘ คน
- มีบัตรเสีย	ร้อยละ ๔.๘๗

อัตราการเพิ่มของประชากร

เนื่องจากในจังหวัดชัยนาทได้ร่วมกันดำเนินงานด้านการวางแผนครอบครัวอย่างได้ผล และมีประสิทธิภาพ ระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนในปี ๒๕๒๙ จังหวัดชัยนาท สามารถเผยแพร่แนวความคิดในการวางแผนครอบครัวแก่คู่สมรสวัยเจริญพันธุ์ได้ถึง ๗๒% ทำให้อัตราการเพิ่มประชากรคิดเป็นร้อยละ ๐.๘๙ ซึ่งนับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก

— ความหนาแน่นของประชากร

๑. ในเขตเทศบาลเมืองชัยนาท มีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยแล้วเป็นจำนวน ๒,๓๙๐.๙๒ คน ต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร
๒. ในเขตเทศบาลตำบลวัดสิงห์ มีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยแล้วเป็นจำนวน ๕๗๑.๔๘ คน ต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร
๓. ในเขตท้องที่จังหวัดชัยนาท มีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยแล้วเป็นจำนวน ๑๒๕.๘ คน ต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร

๓. สภาพทางเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์รวมทั้งจังหวัดชัยนาท และรายได้ประชาชาติ ดังตารางของ

กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี ๒๕๒๔-๒๕๒๕

สาขา	ปี ๒๕๒๔	ปี ๒๕๒๕	ปี ๒๕๒๖	ปี ๒๕๒๗	ปี ๒๕๒๘	หมายเหตุ
๑. สาขาเกษตรกรรม	๑,๘๘๔.๙	๑,๘๔๔.๙	๑,๘๘๔.๗	๒,๑๔๙.๓	๑,๙๔๗.๓	หน่วยเป็น ล้านบาท
— กสิกรรม	๑,๖๓๖.๒	๑,๖๑๓.๙	๑,๖๒๙.๕	๑,๗๔๕.๕	๑,๕๕๔.๕	
— ปศุสัตว์	๒๐๘.๙	๑๗๐.๘	๒๐๓.๖	๑๗๙.๐	๑๖๕.๐	
— ประมง	๓๙.๘	๕๙.๓	๕๑.๖	๕๑.๒	๕๘.๔	
— ป่าไม้	—	๐.๙	—	๑๖๓.๖	๑๖๙.๕	
๒. สาขาเหมืองแร่	๘.๕	๗.๖	๙.๘	๑๐.๖	๑๑.๓	
๓. สาขาอุตสาหกรรม	๑๓๖.๓	๑๐๓.๕	๙๒.๘	๑๓๓.๘	๑๑๓.๘	
๔. สาขาก่อสร้าง	๓๗๐.๑	๔๙๕.๒	๒๙๑.๓	๓๐๗.๒	๓๒๓.๒	
๕. สาขาไฟฟ้าและประปา	๒๐.๖	๒๗.๘	๓๑.๕	๓๕.๐	๓๘.๓	
๖. สาขาขนส่งและการคมนาคม	๓๙๑.๕	๑๕๘.๙	๑๘๐.๒	๑๙๘.๗	๒๒๘.๘	
๗. สาขาการค้า	๑,๑๘๐.๑	๑,๐๘๘.๓	๑,๐๓๑.๑	๑,๑๑๒.๐	๑,๑๖๘.๐	
๘. สาขาการธนาคาร	๑๓๕.๕	๑๗๕.๖	๒๒๕.๙	๒๕๕.๒	๒๗๕.๕	
๙. สาขาที่อยู่อาศัย	๗๖.๘	๘๗.๑	๙๒.๙	๙๙.๐	๑๐๘.๕	
๑๐. สาขาบริหารราชการ	๓๒๙.๘	๓๙๑.๕	๔๓๖.๑	๔๒๗.๐	๔๕๙.๙	
๑๑. สาขาบริการ	๓๘๖.๘	๔๓๕.๓	๔๖๒.๗	๕๐๐.๕	๕๕๐.๒	
ผลิตภัณฑ์รวมทั้งจังหวัด (ล้านบาท)	๕,๙๑๙.๗	๕,๘๑๕.๕	๕,๗๓๘.๐	๕,๒๑๕.๒	๕,๒๐๕.๖	—
รายได้เฉลี่ยต่อคน (บาท)	๑๕,๙๕๓	๑๕,๖๓๓	๑๕,๔๘๙	๑๕,๙๔๘	๑๕,๖๒๙	—

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (จังหวัดชัยนาท)

สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดชัยนาท โดยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรกรรม

กรรมซึ่งในปี ๒๕๒๘ ผลิตภัณฑ์รวมทั้งจังหวัด เฉพาะสาขาเกษตรกรรม มีมูลค่า ๑,๙๔๗.๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๑ ของผลิตภัณฑ์รวมทั้งจังหวัด

นอกจากนั้น ราษฎรในชนบทยังใช้เวลาว่างหลังฤดูกาลเพาะปลูก ทำหัตถกรรม และอุตสาหกรรมภายในครอบครัว เพื่อเป็นการยกระดับรายได้ ที่สำคัญได้แก่

— เขตท้องที่อำเภอเมืองชัยนาท

๑. ตำบลธรรมามูล

ก. การจักสาน กระบุง ตะกร้า ไม้กวาด

ข. การประดิษฐ์เทียนอบ พูก หมอน

๒. ตำบลหาดท่าเสา

ก. การจักสาน ไม้ก้านธูป ส่งโรงงานทำธูปที่กรุงเทพมหานคร โดยเป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุดแหล่งหนึ่ง

ข. ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เช่น ไม้กวาด ไม้จิ้มฟัน

๓. ตำบลเสือโฮก

การประดิษฐ์เปลยวน โดยถักจากผักตบชวา

— เขตท้องที่อำเภอมโนรมย์

๑. ตำบลท่าฉนวน

ก. การทอเสื่อกก “เสื่อท่าฉนวน”

ข. การประดิษฐ์ตะกร้า จากผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่

๒. ตำบลศิลาदान

ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เช่น ตะกร้า กระบุง ไม้กวาด

— เขตท้องที่อำเภอสรรพยา

๑. ตำบลดลูก

การประดิษฐ์เปลยวน โดยถักจากผักตบชวา

๒. ตำบลโพนางดำ

การประดิษฐ์หมวกสาน

— เขตท้องที่อำเภอสรรคบุรี

ตำบลห้วยกรด

การเคี่ยวน้ำตาลปึก “น้ำตาลปึกห้วยกรด”

— เขตท้องที่อำเภอหันคา

ตำบลเนินขาม

การทอผ้าไหม ผ้ามัดหมี่

๑. การเงินและการธนาคาร

ในจังหวัดชัยนาทมีธนาคารพาณิชย์ และธนาคารประเภทอื่น ๆ ทั้งในภาครัฐบาล และภาคเอกชน รวมทั้งสิ้น ๑๗ แห่ง โดยมีกระแสเงินหมุนเวียนทั้งในภาครัฐบาล และภาคเอกชนในท้องถื่นจังหวัด ดังนี้

ปีงบประมาณ	รายรับ	รายจ่าย
๒๕๒๒	๔,๐๑๘,๙๗๗,๘๒๐.๕๘	๓,๗๘๔,๕๐๒,๘๒๒.๓๗
๒๕๒๓	๔,๒๓๓,๔๗๗,๑๕๐.๗๘	๓,๓๕๕,๘๘๒,๔๑๘.๖๖
๒๕๒๔	๔,๓๑๗,๒๘๔,๑๐๘.๙๓	๓,๖๐๙,๕๗๖,๒๓๗.๗๓
๒๕๒๕	๓,๖๙๗,๕๙๒,๔๖๘.๒๘	๓,๖๗๗,๑๑๓,๑๕๙.๘๐
๒๕๒๖	๔,๓๕๓,๑๙๖,๙๐๔.๘๔	๔,๓๗๕,๘๖๑,๔๗๒.๔๘
๒๕๒๗	๔,๕๑๐,๒๒๑,๓๐๓.๖๑	๔,๕๐๘,๙๗๘,๙๐๓.๔๘
๒๕๒๘	๔,๕๙๗,๒๖๑,๙๙๙.๒๑	๔,๕๖๔,๖๓๗,๐๑๓.๕๖

ที่มา : สำนักงานคลังจังหวัดชัยนาท

เงินรายได้แผ่นดินของจังหวัดชัยนาท มีดังนี้

ประเภท	ปี ๒๕๒๕	ปี ๒๕๒๖	ปี ๒๕๒๗	ปี ๒๕๒๘
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	๒๓,๕๗๐,๘๖๒.๔๐	๓๐,๔๑๐,๓๒๔.๔๖	๓๓,๙๘๓,๒๐๘.๒๓	๓๘,๐๗๔,๘๙๖.๗๘
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	๔,๖๐๔,๘๗๕.๕๙	๔,๓๔๕,๘๐๕.๖๕	๕,๓๓๒,๔๙๑.๗๙	๗,๔๕๙,๙๕๖.๗๘
ภาษีการค้า	๑๐,๑๘๖,๗๒๐.๖๐	๑๒,๑๕๒,๒๗๖.๓๕	๑๖,๐๓๒,๓๗๙.๔๐	๑๖,๙๗๘,๑๗๐.๘๘
อากรแสตมป์	๑,๕๗๘,๕๓๔.๖๔	๑,๙๔๒,๓๗๖.๐๙	๒,๕๓๑,๘๗๕.๗๐	๒,๕๓๙,๓๖๖.๕๘
อากรมหรสพ	๒๖๘,๓๐๓.๔๗	๓๐๑,๐๑๗.๘๑	๒๖๒,๓๗๒.๗๕	๗๕,๖๗๗.๐๐
อื่น ๆ	๘๔,๕๙๔.๓๕	๑๐๖,๔๐๓.๐๐	๒๒๐,๑๖๕.๕๐	๑๖๖,๗๙๑.๕๐
เงินนำส่งฝ่ายการอื่น ๆ	๑,๒๖๔,๙๙๗.๙๑	๑,๔๖๗,๗๔๖.๖๒	๑,๘๖๖,๕๐๘.๙๕	-
รวม	๔๑,๕๕๘,๙๒๘.๙๖	๕๐,๗๒๕,๙๔๙.๙๔	๖๐,๒๒๘,๙๙๑.๙๖	๖๕,๑๙๔,๘๕๙.๔๘

ที่มา : สำนักงานสรรพากรจังหวัดชัยนาท มิถุนายน ๒๕๒๙

เงินรายได้และรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท มีดังนี้

ปีงบประมาณ	รายได้	รายจ่าย
๒๕๒๕	๒๑,๖๗๑,๘๗๙.๐๗	๒๐,๐๐๗,๔๒๔.๓๘
๒๕๒๖	๒๒,๐๖๒,๐๘๘.๙๒	๒๐,๙๙๕,๐๘๐.๘๘
๒๕๒๗	๒๔,๐๕๘,๑๒๓.๐๐	๒๒,๑๖๖,๘๖๕.๓๑
๒๕๒๘	๒๗,๖๙๒,๙๐๑.๙๕	๒๔,๙๒๕,๙๓๑.๐๔

ที่มา ส่วนการคลัง องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท มิถุนายน ๒๕๒๙

๒. การเกษตรกรรม

ด้วยพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดชัยนาทเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะแก่การเพาะปลูกทั่วไป โดยเฉพาะข้าว เป็นพืชหลักทางเศรษฐกิจของจังหวัด และมีพื้นที่ประมาณร้อยละ ๕๓.๓๕ อยู่ในเขตโครงการชลประทาน สามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง ทั้งนี้ เนื่องจากมีระบบการชลประทานที่สามารถควบคุมปริมาณน้ำสำหรับการเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมแนะนำจากหน่วยราชการต่าง ๆ ในด้านวิชาการและเทคโนโลยีแผนใหม่สำหรับการเกษตรกรรม จนสามารถเพิ่มผลผลิต ต่อไร่ สูงมาก ดังรายละเอียดในปี ๒๕๒๘/๒๕๒๙

ชนิดพืช	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	เฉลี่ย (กก.)
ข้าวนาปี	๙๐๓,๘๔๒	๔๘๙,๔๙๔	๕๔๑
ถั่วเขียว	๘,๕๓๙	๑,๐๑๙.๗	๑๑๙.๔
ถั่วลิสง	๓,๓๐๗	๑,๒๙๗.๔	๓๙๒
ถั่วเหลือง	๒๒๘	๓๖.๗	๑๖๗
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๑๙,๘๓๐	๖,๔๙๕.๔	๓๒๗
มันสำปะหลัง	๓๔,๗๐๐	๖๙,๕๕๐	๒,๐๐๐
ข้าวฟ่าง	๘,๙๐๐	๒,๒๑๘.๑	๒๔๙
อ้อย	๑๐,๕๓๐	๘๔,๐๐๐	๗,๙๗๗
ละหุ่ง	๑๕	๓.๗	๒๔๖
มะม่วง	๖,๓๖๘	๙,๒๙๕.๓	๑,๔๕๙
เงาะ	๒๕	๒	๘๐
มะพร้าว	๖,๕๒๙	๑๒,๒๔๔.๖	๑,๘๗๔
ละมุด	๒,๓๓๗	๒,๕๘๘.๓	๑,๑๐๗.๔
ส้มโอ	๑,๒๓๗	๒,๕๐๓	๒,๐๒๓
กล้วยน้ำว้า	๑๐,๒๘๓	๑๖,๔๐๗.๓	๑,๕๖๐
กล้วยหอม	๑,๒๑๖	๔,๓๓๙.๘	๔,๓๙๑
มัน	๒,๐๘๒	๙๐๔.๘	๔๓๔.๕
รวม	๑,๐๑๙,๙๖๘	๗๐๓,๖๑๙.๒	๒๔๙,๐๘๔.๔

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท กรกฎาคม ๒๕๒๙

๒.๑ พื้นที่กาชเกษตรกรรม

จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม รวมทั้งสิ้น ๑,๐๘๑,๒๗๗ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๗๔ ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ซึ่งแบ่งออกเป็น

- พื้นที่ทำนาข้าว ๙๒๒,๐๗๐ ไร่
- พื้นที่ปลูกพืชไร่ ๑๑๕,๓๗๓ ไร่
- พื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว ๖,๑๔๖ ไร่
- พื้นที่ปลูกสวนไม้ยืนต้น ๓๗,๖๘๘ ไร่
- พื้นที่ทำการเกษตรอื่น ๆ ๔๓๖,๕๗๗ ไร่

(ที่มา สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท)

พื้นที่การปลูกข้าวนาปรังรายอำเภอและเป้าหมายการผลิต ปี ๒๕๒๙

อำเภอ	พื้นที่ในเขตชลประทาน (ไร่)	พื้นที่นอกเขตชลประทาน (ไร่)	รวม (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ช่วงเวลาเก็บเกี่ยว
เมือง	๕๐,๗๘๗	๒,๕๒๙	๕๓,๓๑๖	๓๑,๙๘๐	ปลายมิถุนายน
มโนรมย์	๑๒,๑๕๐	๕,๓๐๐	๑๗,๔๕๐	๑๐,๔๗๐	มิถุนายน
วัดสิงห์	๑๐,๒๗๓	๔,๖๕๙	๑๔,๙๓๒	๘,๙๕๐	ปลายมิถุนายน-กรกฎาคม
สรรพยา	๖๓,๗๘๒	—	๖๓,๗๘๒	๓๘,๒๖๐	ปลายมิถุนายน-กรกฎาคม
สรรคบุรี	๔๐,๕๕๕	๘๐๐	๔๑,๓๕๕	๒๔,๘๑๐	กรกฎาคม-สิงหาคม
หันคา	๗๓,๕๐๐	๖๒	๗๓,๕๖๒	๔๔,๑๓๐	กรกฎาคม-สิงหาคม
รวม	๒๕๑,๐๔๗	๑๓,๓๕๐	๒๖๔,๓๙๗	๑๕๘,๖๐๐	
เป้าหมาย ปี ๒๕๒๙ (ทั้งจังหวัด)	๒๕๓,๔๐๐	๑๓,๕๗๐	๒๖๖,๙๗๐	—	

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท กรกฎาคม ๒๕๒๙

จังหวัดชัยนาทเป็นศูนย์กลางการชลประทาน ในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง โดยมีเขื่อนเจ้าพระยา เป็นเขื่อนชลประทาน มีคลองส่งน้ำ และแม่น้ำหลายสาย ซึ่งในเขตท้องที่จังหวัดได้รับน้ำจากโครงการชลประทานต่าง ๆ ดังนี้

๑. โครงการบรมธาตุ ส่งน้ำให้พื้นที่ชลประทาน ๒๓๖,๗๐๐ ไร่ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชัยนาท, สรรพยา, สรรคบุรี และ อำเภอหันคา
๒. โครงการพลเทพ ส่งน้ำให้แก่พื้นที่ชลประทาน ๙๕,๕๐๐ ไร่ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชัยนาท, วัดสิงห์ และ หันคา
๓. โครงการท่าโบสถ์ ส่งน้ำให้แก่พื้นที่ชลประทาน ๕๘,๔๐๐ ไร่ ในเขตพื้นที่อำเภอวัดสิงห์ และ หันคา
๔. โครงการมหาธาตุ ส่งน้ำให้แก่พื้นที่ชลประทาน ๗๘,๐๐๐ ไร่ ในเขตพื้นที่อำเภอสรรพยา
๕. โครงการมโนรมย์ ส่งน้ำให้แก่พื้นที่ชลประทาน ๒๘๑,๐๐๐ ไร่ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชัยนาท, มโนรมย์ และ สรรพยา
๖. โครงการชันสูตร ส่งน้ำให้แก่พื้นที่ชลประทาน ๑๑,๑๐๐ ไร่ ในเขตพื้นที่อำเภอสรรคบุรี

๒.๓ การจัดรูปที่ดิน

การจัดรูปที่ดินเป็นลักษณะหนึ่งของการจัดระบบการชลประทานในท้องถิ่น โดยการจัดระดับพื้นที่เพาะปลูกให้สามารถรับน้ำได้อย่างทั่วถึงในทุกฤดูกาล พร้อมทั้งสร้างคันคูส่งน้ำขนาดเล็กแยกจากคลองซอยเข้าสู่แปลงไร่นา ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตจัดรูปที่ดินได้กำหนดให้ส่วนหนึ่งของจังหวัดชัยนาทเป็นเขตจัดรูปที่ดินด้วย ตามโครงการดังนี้ คือ

๒.๓.๑ โครงการตามแผนเงินกู้ระยะที่ ๑ ดำเนินการในตำบล ดงคอน บางซุด แพรก ศรีราชา อำเภอสรรคบุรี และ ตำบลวังไก่อ้อ้น อำเภอหันคา การออกแบบเป็นแบบของประเทศเนเธอร์แลนด์ และเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๑๘ เป็นต้นมา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๕๐,๓๘๓ ไร่

๒.๓.๒ งานสหกรณ์โครงการอเนกประสงค์สรรพยา ดำเนินการในตำบลบางหลวง สรรพยา อำเภอสรรพยา การออกแบบเป็นแบบของประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๒๔,๗๕๔ ไร่ โดยเริ่มดำเนินการในปี ๒๕๒๑

๒.๓.๓ โครงการตามแผนเงินกู้ระยะ ๒ แบ่งออกเป็น ๒ แผนงาน คือ

– ดำเนินการในตำบลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท และ ตำบล
ห้วยกรด เทียงแท้ อำเภอสรรคบุรี ครอบคลุมเนื้อที่ ๕๐,๐๐๐ ไร่

– ดำเนินการในเขตโครงการชลประทานมโนรมย์ ในตำบล
เสือโฮก อำเภอเมืองชัยนาท ตำบลตลุก หาดอาษา และ เขาแก้ว อำเภอสรรพยา และบางส่วนต่อเนื่อง
เข้าไปในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ครอบคลุมพื้นที่ ๓๘,๙๕๙ ไร่

ภายหลังจากการจัดรูปที่ดินแล้ว เกษตรกรจะได้รับพื้นที่ทำกิน
ประมาณ ๑๐ ไร่ ต่อแปลง ต่อ ครอบครัว ขนาดถือครองจะลดลงจากเดิม เนื่องจากใช้ที่ดินไปในการ
ตัดถนน และ คันคูน้ำเพื่อการชลประทาน ประมาณร้อยละ ๗

ผลที่ได้ธับจากโครงการ

๑. พื้นที่ทุกแปลงจะได้รับน้ำสำหรับการเพาะปลูกโดยทั่วถึง
ตลอดปี

๒. พื้นที่นาที่ทำการเพาะปลูก ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นจากปีละ
ประมาณ ๓๕ ถึง ๖๐ ไร่ ต่อ ครอบครัว เป็นปีละประมาณ ๑๔๐ ถึง ๖๐ ไร่ ต่อ ครอบครัว ซึ่ง
ผลผลิตสูงกว่า และสามารถเพาะปลูกได้ตลอดปี

๓. มีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถส่งบุตร
หลานให้เล่าเรียนสูงขึ้นไปได้ และส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพ

๔. ลดปัญหาการว่างงานตลอดปี เนื่องจากมีงานทำเพิ่มขึ้นจาก
เดิม ๓ เท่า

๒.๔ การปฏิรูปที่ดิน

สำหรับจังหวัดชัยนาท ได้มีการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดให้เป็น
เขตปฏิรูปที่ดิน ได้แก่ พื้นที่อำเภอสรรคบุรี ที่สำคัญได้แก่ ดงเทพรัตน์ ซึ่งจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตัว
อย่าง ตามนโยบายของรัฐบาล ปี ๒๕๒๑ ตำบล เทียงแท้ ห้วยกรด โพงงาม แพรกศรีราชา บาง
ซุด ดงคอน และ ดอนกำ ในปี ๒๕๒๕ ทางจังหวัดจะได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินในอำเภอวัดสิงห์
และหันคา

๓. การพาณิชย์ และการอุตสาหกรรม

จังหวัดชัยนาทมีธุรกิจและการอุตสาหกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร
กรรม และ การกลั่นกรรม ที่สำคัญได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานแป้งมันสำปะหลัง โรงงานอุตสาหกรรม
ก่อสร้าง โรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือจักรกลการเกษตร โรงกลิ้ง เป็นต้น จากการสำรวจมี
ดังนี้ คือ

ก. โรงงานอุตสาหกรรม

๓๑๘ โรง

ข. ผู้ประกอบกิจการค้า	๑,๖๕๖	ราย
ซึ่งประกอบด้วย		
- โรงสี	๘๘	ราย
- ยั้งฉาง	๒๖	ราย
- ผู้ประกอบธุรกิจ ขายส่ง	๑๗	ราย
- ผู้ประกอบธุรกิจ ขายปลีก	๕๘	ราย
ค. บริษัทจำกัด	๒๑	ราย
ง. ห้างหุ้นส่วนจำกัด	๑๒๒	ราย
จ. ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล	๖	ราย
ฉ. ร้านค้าที่จดทะเบียนพาณิชย์	๒,๑๕๐	ราย

๔. การสหกรณ์

กิจการสหกรณ์ในจังหวัดชัยนาท มีทุกรูปแบบ โดยมีสำนักงานสหกรณ์จังหวัดชัยนาทเป็นหน่วยงานที่คอยดูแล และ สนับสนุนกิจการสหกรณ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่น ซึ่งมีอยู่ ๔ ประเภท รวมเป็นทุนดำเนินการทั้งสิ้น ๘๒๐,๑๓๐,๔๙๓.๙๕ บาท ดังรายละเอียด คือ

ก. สหกรณ์การเกษตร ดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ ในด้านการส่งเสริมการเกษตร เช่น สหกรณ์อำเภอต่าง ๆ ชุมชุมโรงสี มีทุนดำเนินการ วงเงิน ๖๐๔,๙๖๓,๐๐๐.๐๓ บาท นอกจากนั้น ยังมียั้งฉางของสหกรณ์ตามอำเภอต่าง ๆ รวม ๒๐ แห่ง โดยใช้เงินทุนหมุนเวียน รับซื้อข้าวเปลือกในราคาที่รัฐบาลกำหนด เป็นวงเงินสูงถึง ๓๙.๒ ล้านบาท

สำหรับยั้งฉางสหกรณ์ตามอำเภอต่าง ๆ มีดังนี้

- อำเภอเมือง	มีฉางสหกรณ์	จำนวน ๕ แห่ง
- อำเภอมนोरมย์	มีฉางสหกรณ์	จำนวน ๕ แห่ง
- อำเภอวัดสิงห์	มีฉางสหกรณ์	จำนวน ๔ แห่ง
- อำเภอสรรพยา	มีฉางสหกรณ์	จำนวน ๒ แห่ง
- อำเภอสรรคบุรี	มีฉางสหกรณ์	จำนวน ๓ แห่ง
- อำเภอหันคา	มีฉางสหกรณ์	จำนวน ๑ แห่ง
- สหกรณ์เขื่อนเจ้าพระยา	มีฉางสหกรณ์	จำนวน ๒ แห่ง

ข. สหกรณ์ออมทรัพย์ ได้มีการดำเนินการธุรกิจออมทรัพย์จำนวน ๔ แห่ง โดยใช้ทุนดำเนินการ ๒๑๓,๕๙๐,๘๖๒.๕๔ บาท ดังนี้

- สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจังหวัดชัยนาทจำกัด

- สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจชัยนาทจำกัด
- สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขชัยนาทจำกัด

ค. สหกรณ์ร้านค้า ได้เปิดดำเนินการในอำเภอเมืองชัยนาท

๑ แห่ง โดยมีทุนหมุนเวียน และดำเนินการ ๙๓๓,๓๐๐ บาท

ง. สหกรณ์บิogas ได้ดำเนินธุรกิจประเภท บริการเดินรถ ในจังหวัดชัยนาท จำนวน ๔ สหกรณ์ เป็นวงเงินทุนดำเนินการ ๖๔๒,๐๐๐ บาท ดังนี้

- สหกรณ์เดินรถชัยนาท
- สหกรณ์เดินรถวัดสิงห์
- สหกรณ์เดินรถหันคา
- สหกรณ์รถยนต์โดยสารชัยนาท

๕. การคมนาคม

จังหวัดชัยนาทมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบาย สามารถเดินทางติดต่อกันระหว่างจังหวัด กับ กรุงเทพมหานคร หรือ ระหว่างจังหวัดใกล้เคียง และ อำเภอต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และสามารถเดินทางได้ทั้ง ทางบก และ ทางน้ำ เช่น จังหวัดอุทัยธานี สุพรรณบุรี สิงห์บุรี และ นครสวรรค์ เป็นต้น

๕.๑ การติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ได้ ๔ ทาง

ก. ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑ จากจังหวัด ตรงไปยังอำเภอดาศิลป์ จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านจังหวัดลพบุรี สระบุรี อโยธยา ถึง กรุงเทพมหานคร ระยะทาง ๒๘๖ กิโลเมตร

ข. ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๒ สายเอเชีย ผ่านจังหวัดสิงห์บุรี อ่างทอง อโยธยา ถึงกรุงเทพมหานคร ระยะทาง ๑๙๕ กิโลเมตร

ค. ทางรถไฟ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑ ถึง อำเภอดาศิลป์ จังหวัดนครสวรรค์ แล้วโดยสารรถไฟที่สถานีบ้านดาศิลป์ ระยะทาง ๑๙๓ กิโลเมตร รวมระยะทางทั้งหมด ๒๑๗ กิโลเมตร

ง. ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๐๓๙ ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี อโยธยา ปทุมธานี และนนทบุรี รวมระยะทางทั้งหมด ๑๙๗ กิโลเมตร

๕.๒ การติดต่อระหว่างจังหวัดใกล้เคียง

ก. นครสวรรค์ ได้ ๓ ทาง

- ตามเส้นทางหมายเลข ๓๒ สายเอเชีย ระยะทาง ๖๐ กิโลเมตร
- ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑ ผ่านอำเภอมนोरมย์ อุทัยธานี

อำเภอพยุหะคีรี เข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์

- ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๑๘๓ ผ่านเขื่อนเจ้าพระยา

อำเภอวัดสิงห์ ผ่านจังหวัดอุทัยธานี เข้าสู่อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ข. อุทัยธานี ได้ ๒ ทาง

- ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑ ผ่านอำเภอมนोरมย์ เข้าสู่สาย

เอเชีย แล้วแยกเข้าสู่จังหวัดอุทัยธานี ระยะทาง ๔๕ กิโลเมตร

- ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๑๘๓ ผ่านเขื่อนเจ้าพระยา

อำเภอวัดสิงห์ เข้าสู่จังหวัดอุทัยธานี

ค. สิงห์บุรี ได้ ๓ ทาง

- ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๒ สายเอเชีย เข้าสู่จังหวัดสิงห์บุรี

ระยะทาง ๕๘ กิโลเมตร

- ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๑๑ ผ่านเขื่อนเจ้าพระยา อำเภอ

สรรพยา เข้าสู่จังหวัดสิงห์บุรี

- ตามเส้นทางสาย สรรคบุรี – ชัยสุนทร ผ่านอำเภอสรรคบุรี

เข้าสู่อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ง. สุพรรณบุรี

- ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๐๒๙ ผ่านอำเภอสรรคบุรี

หันคา เข้าสู่อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ระยะทาง ๙๗ กิโลเมตร

๕.๓ การติดต่อเดินทางภายในท้องถิ่น ดังนี้

ก. อำเภอมนोरมย์ ตามเส้นทางหมายเลข ๑ ระยะทาง ๑๖ กิโลเมตร

ข. อำเภอวัดสิงห์ ตามเส้นทางหมายเลข ๓๑๘๓ ระยะทาง ๒๒ กิโลเมตร

ค. อำเภอสรรพยา ตามเส้นทางหมายเลข ๓๑๑ ระยะทาง ๑๙ กิโลเมตร

ง. อำเภอสรรคบุรี ตามเส้นทางหมายเลข ๓๐๒๙ ระยะทาง ๒๐ กิโลเมตร

จ. อำเภอหันคา ตามเส้นทางหมายเลข ๓๐๒๙ ระยะทาง ๓๘ กิโลเมตร

๕.๔ จังหวัดชัยนาทมีโครงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อความสะดวกในการเดินทางระหว่างจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งในขณะนี้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว

๔. สภาพทางสังคม

๑. การศึกษา

จังหวัดชัยนาท มีระบบการศึกษา ตั้งแต่ชั้นระดับอนุบาล ภาคบังคับ ประถมศึกษา จนถึง ชั้นมัธยมศึกษา ชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ และ ระดับอนุปริญญา ซึ่ง ส่วนใหญ่ ประมาณ ๙๗ % เป็นสถานศึกษาของรัฐบาล และประมาณ ๓ % เป็นสถานศึกษาของ เอกชน รายละเอียดด้านการศึกษาของจังหวัดชัยนาทปีการศึกษา ๒๕๒๘ มีดังนี้

ก. จำนวนนักเรียน มีทั้งสิ้น ๕๔,๓๘๓ คน จำแนกตามระบบได้ ดังนี้

ระดับก่อนประถมศึกษา ๒,๑๕๔ คน

ระดับประถมศึกษา ๓๘,๓๕๕ คน

ระดับมัธยมศึกษา ๘,๓๖๑ คน

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓,๐๗๐ คน

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ๒,๑๖๑ คน

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค ๔๒ คน

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ๒๔๐ คน

ข. จำนวนครู อาจารย์ ของจังหวัดประจำปีการศึกษา ๒๕๒๘ มี จำนวนทั้งสิ้น ๓,๔๗๘ คน จำแนกตามวุฒิการศึกษาได้ดังนี้

ปริญญาโท ๑๔ คน

ปริญญาตรี ๑,๖๔๐ คน

ปม ปกศ.สูงเทียบเท่า ๑,๒๘๓ คน

ปกศ ปป เทียบเท่า ๔๕๐ คน

อื่น ๆ ที่ต่ำกว่า ๙๑ คน

เทียบอัตราส่วนครู ๑ คน ต่อนักเรียน ๑๕.๖ คน

ค. จำนวนสถานศึกษาในระบบโรงเรียนมีทั้งสิ้น ๒๕๔ แห่งจำแนก ตามระดับดังนี้

อนุบาล – ประถมศึกษา ๓ แห่ง

เด็กเล็ก - ประถมศึกษา	๔๐ แห่ง
ประถมศึกษา	๑๙๒ แห่ง
ประถมศึกษา - ม.ต้น	๑ แห่ง
ม.ต้น	๘ แห่ง
ม.ต้น - ม.ปลาย	๗ แห่ง
ปวช.	๑ แห่ง
ปวช - ปวส.	๒ แห่ง

ง. การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดชัยนาทมีการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๘ มีสถานศึกษา ๖ แห่ง ครูอาจารย์จำนวน ๓๖ คน นักศึกษา
จำนวน ๕๒๖ คน มีห้องเรียน ๔๒ ห้อง

๒. กาศศาสนา

ประชากรโดยส่วนใหญ่ ๙๘ % นับถือศาสนาพุทธ และอีก ๒ % นับถือ
ศาสนาอื่น ได้แก่ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ตามลำดับ และมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และ
ประเพณีอันดีงาม ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ประเพณีการทำขวัญนาค ประเพณีอวยพรเนื่องใน
วันสงกรานต์ ประเพณีการโกนผมไฟ การโกนจุก เป็นต้น ปรากฏว่าไม่มีปัญหาความขัดแย้ง หรือ
การบิบบังคับในด้านการเลือกนับถือศาสนาและความเชื่อของแต่ละบุคคล ซึ่งประชาชนโดยส่วนใหญ่
ต่างก็อยู่กันอย่างสงบสุข และพึงพาอาศัยซึ่งกันและกันเรื่อย ๆ มา

สถานที่ประกอบกิจศาสนา และสถาบันที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดชัยนาท
จำแนกได้ดังนี้

๒.๑ วัด จำนวน ๒๐๐ แห่ง

เป็นพระอารามหลวง ๒ แห่ง คือ

- วัดธรรมามูลวรวิหาร ที่ตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท
- วัดบรมธาตุวรวิหาร ที่ตำบลท่าชัย อำเภอเมืองชัยนาท

๒.๒ สำนักสงฆ์ จำนวน ๖๑ แห่ง

๒.๓ คริสตสถาน จำนวน ๔ แห่ง

๒.๔ พิพิธภัณฑสถานจำนวน ๑ แห่ง

๒.๕ สมาคม และ มูลนิธิ จำนวน ๔๔ แห่ง

๓. การสวัสดิการสังคม

จังหวัดชัยนาทมีหน่วยงานที่คอยสนับสนุน และช่วยเหลือสังคมทั่วไป ทั้งในภาคเอกชน และ ภาครัฐบาล โดยสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนและสนับสนุนส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้มีรายได้น้อย ตามนโยบายของรัฐบาล นอกจากนั้นยังคอยช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย อันเกิดจากภัยพิบัติตามธรรมชาติ เช่น อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย เป็นต้น

๓.๑ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

– ภาคเอกชน ได้แก่ มูลนิธิ และ สมาคมต่าง ๆ จำนวน ๑๓ แห่ง

– ภาครัฐบาล ได้แก่ ที่ทำการประชาสงเคราะห์จังหวัดชัยนาท

๓.๒ ผลการปฏิบัติงานของที่ทำการประชาสงเคราะห์จังหวัด

ชัยนาท ปี ๒๕๒๖ – ๒๕๒๘

ลักษณะงาน	ปี ๒๕๒๖		ปี ๒๕๒๗		ปี ๒๕๒๘	
	ราย	เป็นเงิน	ราย	เป็นเงิน	ราย	เป็นเงิน
งานสงเคราะห์ผู้ประสบภัย	๖,๗๒๖	๑๘๕,๐๔๐	๑,๒๒๒	๗๔๒,๔๑๒	๑,๐๖๒	๖๐๙,๗๙๒
งานสงเคราะห์เด็กและบุคคล วัยรุ่น	๗๘	๒๖,๕๐๐	๓๙๔	๓๓,๙๐๐	๔๔๕	๕๓,๘๐๐
งานสวัสดิการสงเคราะห์	๔๗	๒๐,๐๐๐	๕๔	๒๕,๕๐๐	๔๗	๑๖,๕๐๐
งานสัมมนาอาชีพสงเคราะห์	๔	๑๓,๐๐๐	๕	๑๘,๐๐๐	๕	๑๖,๐๐๐

๔. การสาธารณสุข

จังหวัดชัยนาทมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้าน การแพทย์ และการสาธารณสุข โดยกระจายให้การบริการทั้งในด้าน การป้องกันและบำบัดรักษาพยาบาล ครอบคลุมพื้นที่ทั่วจังหวัด โดยมีขีดความสามารถในการให้การบริการแก่ประชาชน เป็นอัตราส่วนที่เพียงพอ ดังนี้

– แพทย์ ๑ คน ต่อ ประชาชน ๑๒,๒๘๓.๘๙ คน

– บุคลากรทางสาธารณสุข ๑ คน ต่อ ประชาชน ๑๙๐.๘๓ คน

นอกจากนั้น หากมีเหตุฉุกเฉิน ก็สามารถนำผู้เจ็บป่วยไปรักษาฉุกเฉินที่โรงพยาบาลในจังหวัดใกล้เคียง เช่น สิงห์บุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ เป็นต้น หรือ สามารถนำผู้เจ็บป่วยส่งโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวก โดยใช้เวลาเดินทาง ๒ – ๓ ชั่วโมง

ในจังหวัดชัยนาท ยังมีสถาบันการศึกษา คือ วิทยาลัยพยาบาล เพื่อผลิตบุคลากรทางสาธารณสุขอีกด้วย

สถิติสถานับบิการทางกาารแพทย และสาธาณสุข ในจังหวัดชัยนาท

ที่	ประเภท	ปี ๒๕๒๗ (แห่ง)	ปี ๒๕๒๘ (แห่ง)
๑.	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	๑	๑
๒.	สำนักงานส่งเสริมวิชาการและบริหารสาธารณสุข	๑	๑
๓.	โรงพยาบาลจังหวัด (๓๐๐ เตียง)	๑	๑
๔.	โรงพยาบาลอำเภอ (๑๐ เตียง)	๒	๓
๕.	โรงพยาบาลเอกชน (๙๙ เตียง)	๑	๑
๖.	สถานื่อนามัย	๕๕	๕๕
๗.	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	๖	๖
๘.	ศูนย์โภชนาเด็กเล็ก	๓	๓
๙.	ศูนย์สุขภาพจิตชุมชน	๑	๑
๑๐.	หน่วยกามโรค	๑	๑
๑๑.	หน่วยปราบมาลาเรียที่ ๗	๑	๑
	รวมทั้งสิ้น (แห่ง)	๘๒	๘๓

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท กรกฎาคม ๒๕๒๙

สถิติจำนวนบุคลากรทางสาธารณสุขและสาธารณสุขในจังหวัดชัยนาท

ที่	ประเภท	ปี ๒๕๖๗	ปี ๒๕๖๘
๑.	แพทย์	๑๗	๑๘
๒.	ทันตแพทย์	๒	๓
๓.	เภสัชกร	๒	๓
๔.	นักวิชาการ	๗	๘
๕.	พยาบาล	๘๕	๑๑๖
๖.	บุคลากรและเจ้าหน้าที่บริการ	๔๔	๕๘
๗.	พนักงานวิทยาศาสตร์	๑๓	๑๔
๘.	พนักงานเจ้าหน้าที่	๒๕๙	๒๗๒
๙.	ลูกจ้าง	๒๕๑	๓๐๕
๑๐.	มสส.	๒,๙๓๗	๓,๓๘๗
๑๑.	อสม	๒๘๙	๓๗๒
๑๒.	เภสัชกรแผนโบราณ	๑๐๙	๑๐๖
๑๓.	ผดุงครรภ์โบราณ	๖๔	กำลังสำรวจ
๑๔.	เจ้าหน้าที่อื่น ๆ	๗	๑๒
	รวมทั้งสิ้น	๔,๑๖๖	๔,๖๗๕

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท กรกฎาคม ๒๕๖๙

ข. สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดชัยนาท

๑. ที่ตั้งและพรมแดน

จังหวัดชัยนาทตั้งอยู่บริเวณตอนเหนือของภาคกลาง ซึ่งติดต่อกับ จังหวัดนครสวรรค์ และอุทัยธานีทางด้านทิศเหนือ และทิศตะวันตก ไม่มีเขตแดนของจังหวัดที่ติดต่อกับ พรมแดนต่างประเทศ แต่พื้นที่บางส่วนติดต่อกับเขตท้องที่ที่มีปัญหาในด้านความมั่นคง อันเนื่องมาจาก ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ได้แก่ เขตท้องที่อำเภอวัดสิงห์ และอำเภอหันคา ซึ่งติดต่อกับเขตอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี นั้นก็ไม่ปัญหาดังกล่าวเลย เนื่องจากราษฎรตามพื้นที่ดังกล่าวต่างก็ประกอบอาชีพ โดยสุจริต รักท้องถิ่น มีประเพณีอันดีงามในการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่ยุ่งเกี่ยว หรือ สนับสนุนลัทธิการเมืองอื่นใด ทำให้พื้นที่ดังกล่าวไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามทางราชการได้เล็งเห็นความสำคัญของพื้นที่นั้น ๆ จึงได้กำหนดให้เป็นพื้นที่เป้าหมาย ในการพัฒนาเพื่อความมั่นคงอย่างเร่งด่วน ตามแผนพัฒนาจังหวัดของแต่ละปี โดยเน้นการพัฒนา ในเขตพื้นที่ดังกล่าวด้วยการตัดถนนใหม่ ปรับปรุงลาดยาง สร้างสะพาน ขยายเขตการจำหน่าย ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ

๒. สภาพพื้นที่

สภาพพื้นที่โดยทั่วไป ส่วนใหญ่แล้วเป็นพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำน้อย ลำน้ำมะขามเฒ่า (แม่น้ำท่าจีน) คลองชลประทานที่ตัดผ่านพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งพื้นที่ประมาณ ๕๔ % อยู่ในเขตชลประทาน มีการจัดระบบการส่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม (ประมาณ ๕๐๔,๓๙๓ ไร่) โดยมีการจัดรูปและการปฏิรูปที่ดินให้ได้อัตราส่วนที่เหมาะสมกับการ ชลประทาน ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรกรรมในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว

นอกจากนั้น ในตัวจังหวัดยังมีแหล่งชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของความ เจริญทางเศรษฐกิจในจังหวัด ซึ่งตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และมีแนวโน้มว่าจะเจริญยิ่งขึ้น เพราะเป็นแหล่งรวมผลผลิตทางการเกษตรกรรม และศูนย์การบริหารราชการ ปัจจุบันโครงการ สร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างสองฝั่งของแหล่งชุมชนเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นผลทำให้การติดต่อระหว่างจังหวัด และท้องถิ่นสะดวกยิ่งขึ้น สามารถเดินทางข้ามจังหวัดหรือไปยัง ท้องถิ่นได้ภายในเวลาไม่เกิน ๑ ชั่วโมง ทำให้การปกครองดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่น สามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ อย่างสะดวก รวดเร็ว ในกรณีที่เกิด เหตุร้าย หรือ เหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ

๓. ประชากร

จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่ประมาณ ๒,๖๓๕.๕๘ ตารางกิโลเมตร (๑,๖๔๗,๒๔๑.๘๘ ไร่) มีพลเมืองประมาณสามแสนคนเศษ และมีอัตราความหนาแน่นโดยเฉลี่ยแล้ว ๑๒๕.๘ ต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร สำหรับในเขตชุมชน ได้แก่ เทศบาลเมืองชัยนาท มีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย ๒,๓๙๐.๙๒ ต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดชัยนาทเป็นไทยพุทธ ทำให้ไม่มีปัญหาความขัดแย้งในด้านเชื้อชาติ หรือศาสนาแต่อย่างใด และจากผลความสำเร็จเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพของหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนที่สามารถขยายผลการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้คู่สมรสวัยเจริญพันธุ์มีการวางแผนครอบครัวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้น อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรของจังหวัดชัยนาท จึงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ นอกจากนั้นจังหวัดยังได้ตระหนักว่า แนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น และการบริหารราชการที่สำคัญนั้น ควรเน้นการพัฒนาทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพของประชากรเห็นได้จากนักเรียนในจังหวัดชัยนาท มีจำนวนมากถึง ๕๔,๓๘๓ คน ในปีการศึกษา ๒๕๒๘ คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓ ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด (๓๓๔,๓๐๗) ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารราชการและการพัฒนาท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประจวบกับความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมแล้ว ยังใช้เวลาว่างนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ เช่น การทอเสื่อกกทำฉนวน อำเภอมโนรมย์ การทอผ้าไหม ที่บ้านเนินขาม อำเภอนาคู การประดิษฐ์ที่นอนและเครื่องจักรสารที่ธรรมามูล อำเภอมือง การประดิษฐ์เปลยวนทำจากผักตบชวาที่บ้านหนอง อำเภอสรรพยา และที่สำคัญคือ การผลิตก้านรูปที่ตำบลหาดท่าเสา ที่อำเภอมือง ซึ่งเป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุด โดยนำไปขายส่งโรงงานรูปที่กรุงเทพฯ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทำรายได้ให้แก่ชาวชัยนาทเป็นมูลค่าปีละไม่น้อย ทำให้สถานะความเป็นอยู่ของชาวชัยนาท มีความเป็นปึกแผ่น และมีฐานะมั่นคงกว่าชาวจังหวัดใกล้เคียง

๔. ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดชัยนาทมีหลายชนิด ที่สำคัญได้แก่ น้ำ สำหรับโครงการชลประทาน ซึ่งเป็นหลักใหญ่ของการเกษตรในจังหวัดและใกล้เคียง ดินลูกรังสำหรับการก่อสร้างทาง ซึ่งมีอยู่ทั่วไปเป็นเนินเขาเล็ก ๆ ทั่วจังหวัด และเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความเจริญในด้านการคมนาคมในท้องถิ่น นอกจากนั้นยังมีสินแร่ฟอสเฟตที่อำเภอดงสิงห์ ปริมาณสำรอง ๑๐๐ เมตริกตัน มีสินแร่เหล็กปริมาณไม่มากนักที่อำเภอมโนรมย์ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญในจังหวัด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย มันสำปะหลัง เป็นผลผลิตหลักที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดปีละประมาณ ๑,๒๐๐ ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีผลไม้ต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ มะม่วง ส้มโอหวาน ซึ่งทำชื่อเสียงให้แก่

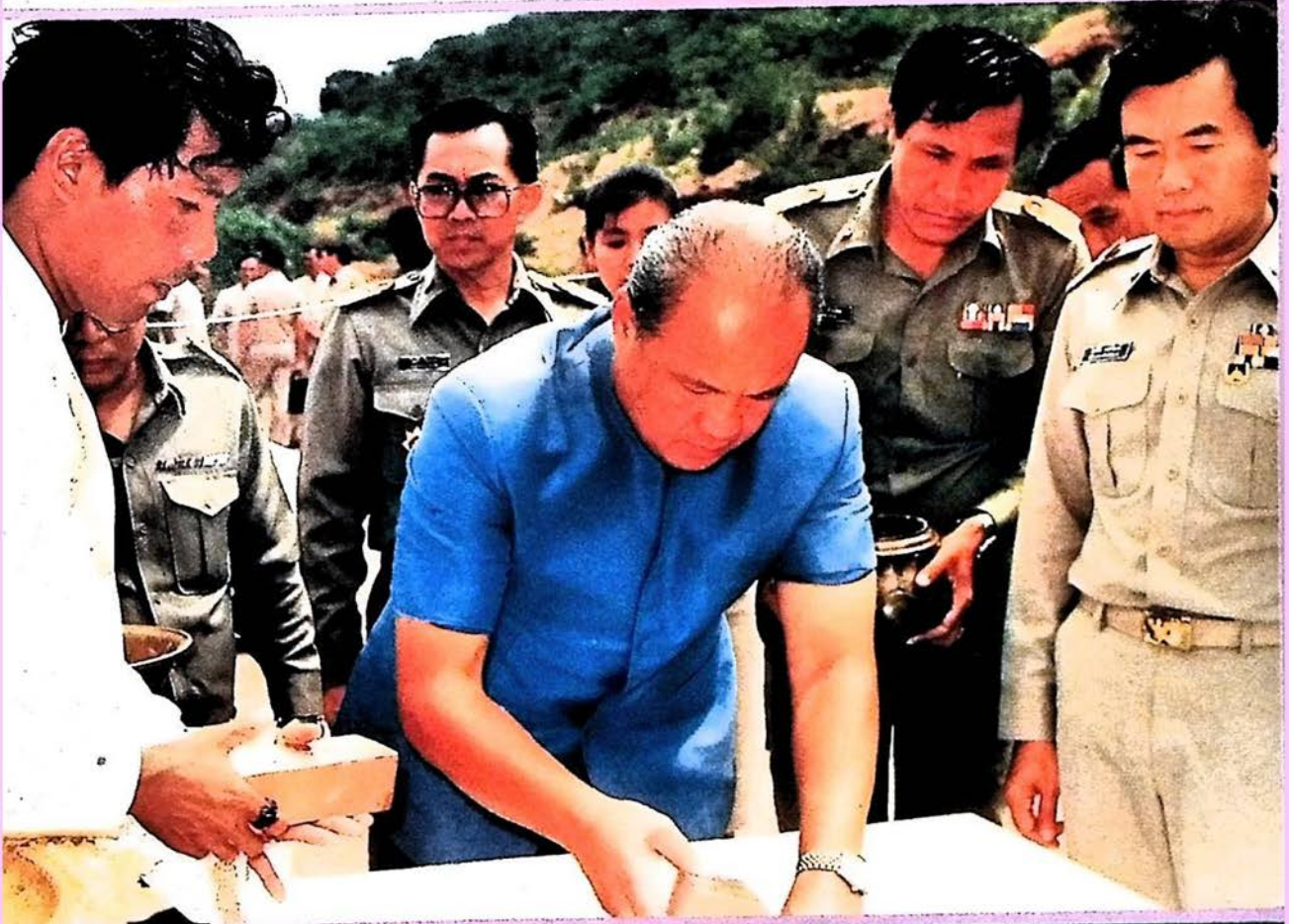
จังหวัดในด้านคุณภาพ และปริมาณ โดยเฉพาะส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวาของอำเภอโนนรมย์ ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ยอมรับว่าเป็นพันธุ์ที่ดีมาก

๕. การอุตสาหกรรม

การอุตสาหกรรมในจังหวัดชัยนาท มีเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม เช่น โรงสีข้าว โรงงานมันสำปะหลัง โรงงานผลิตจักรกลการเกษตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้การเกษตรกรรมในจังหวัดมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

๖. บทสรุป

สภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัดชัยนาท มีสถานะภาพมั่นคง ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญในด้านเศรษฐกิจ จากการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ในท้องถิ่นที่เกิดจากการชลประทานที่มีประสิทธิภาพ การอุตสาหกรรมโดยเฉพาะด้านเครื่องจักรกลการเกษตร ผลผลิตที่ใช้จากวัตถุดิบจากการเกษตร การพัฒนาการทางการศึกษา และ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมติดต่อทั้งภายในและระหว่างจังหวัด ทำให้เกิดความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น และระบบเศรษฐกิจของจังหวัดให้เจริญ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงภายในแก่จังหวัดในที่สุด

พิธีวางศิลาฤกษ์ถนนกิโลเมตร สวนนักษณาท เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม
๒๕๒๙

โดยมี นายพิศาล มุลศาสตรสาทร เป็นประธาน

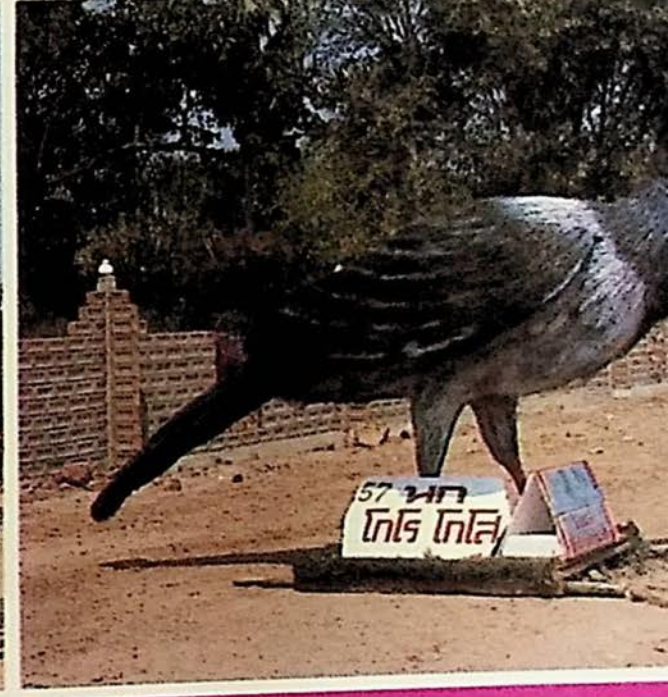
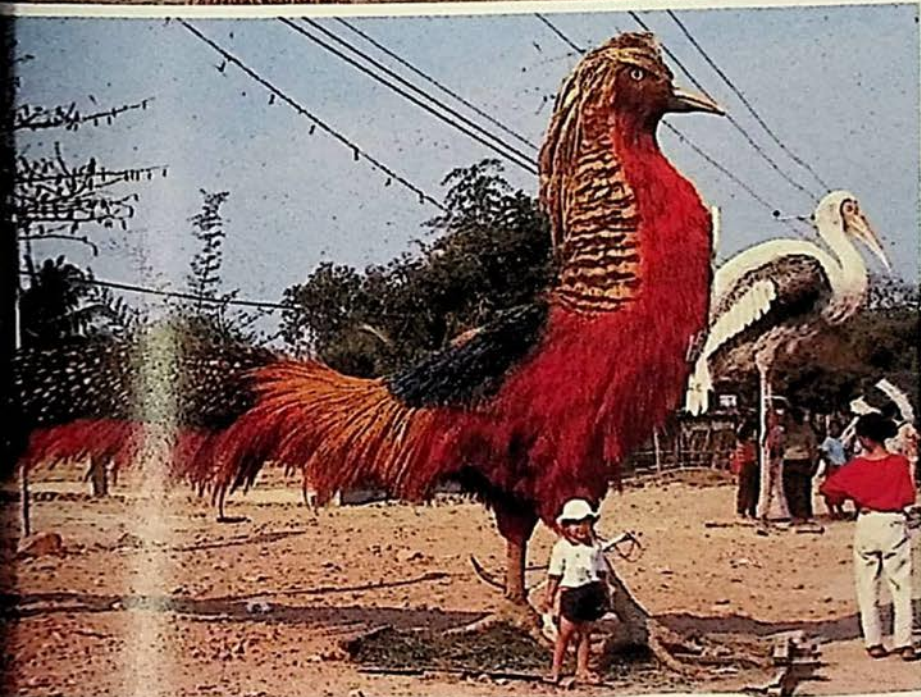
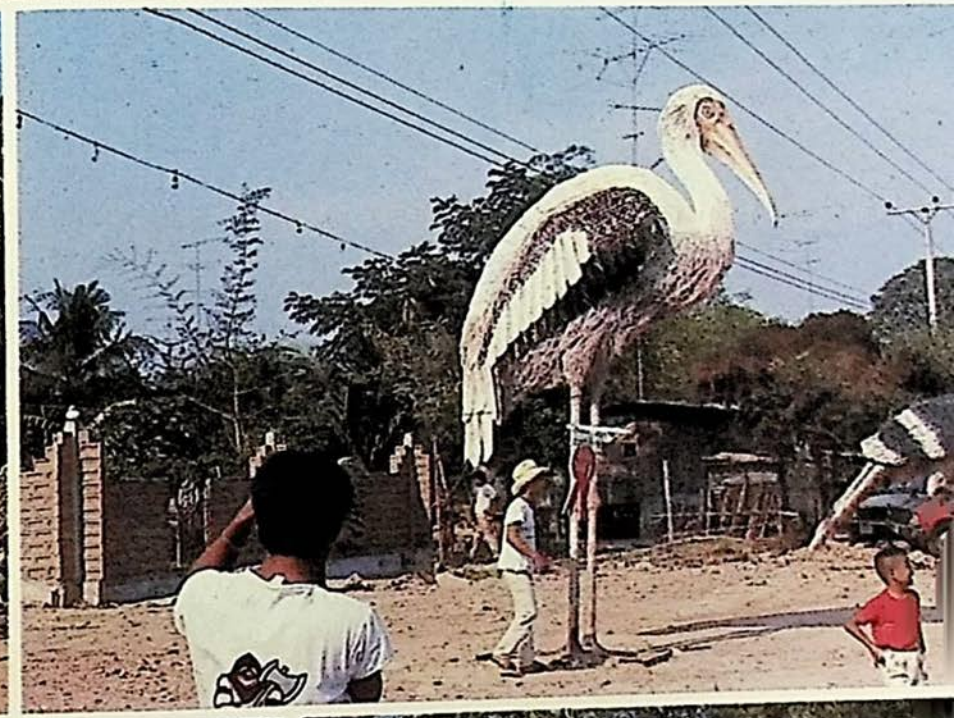

ผังจำลองบริเวณสวนนกจังหวัดชัยนาท
แสดงบริเวณก่อสร้างกรงนกใหญ่
ขนาดคลุมพื้นที่ ๒๐ ไร่เศษ ซึ่ง
เป็นสวนนกที่ใหญ่ที่สุดในทวีปเอเชีย

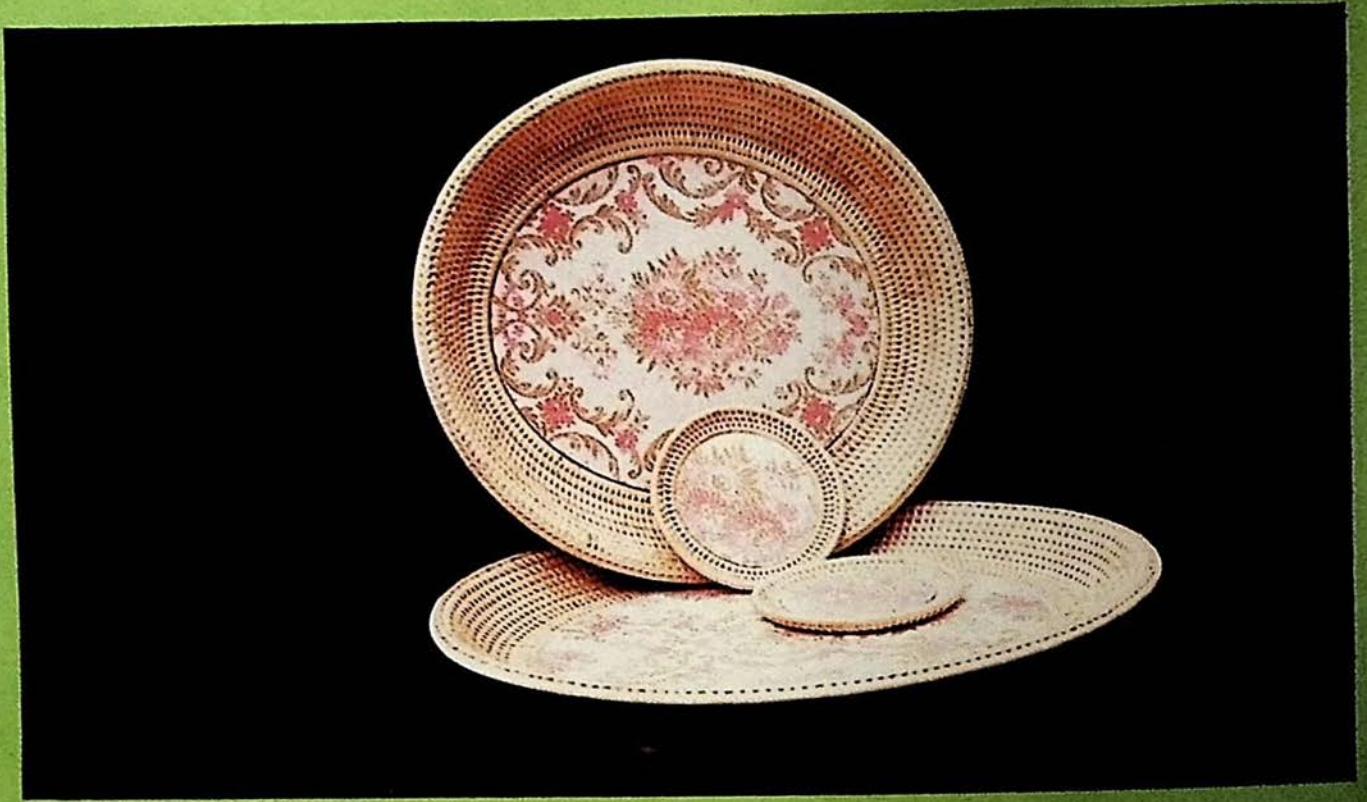
ภาพถ่ายบริเวณสวนนก

งานมหกรรมหุ่นพางนกจังหวัดชัยนาท ซึ่งจัดครั้งแรก

เมื่อ ๖ - ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙

ผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพแม่บ้าน
จังหวัดชัยนาท

บทที่ ๒

ประวัติความเป็นมา

ก. ประวัติความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญ

๑. สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา

เมืองชัยนาทเป็นเมืองโบราณ ตัวเมืองเดิมตั้งอยู่ตรงแยกฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงที่ปากน้ำเมืองสรรค์ (ปากคลองแพรกศรีราชา—ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวอยู่ใต้ปากลำน้ำเก่า) สมัยเมื่อลำน้ำเจ้าพระยาไหลแยกเดินลงมาทางอำเภอสรรพยา และอินทร์บุรี (ในปัจจุบันเป็นลำน้ำใหม่แล้ว) บางตำนานได้กล่าวว่า “เมืองชัยนาท” น่าจะปรากฏนามในราว ๆ ปี พ.ศ. ๑๗๐๒ ว่า ขุนเสือฟ้า หรือ เจ้าคำฟ้า กษัตริย์เมืองเมาะ ได้ยกทัพมาทำสงครามกับเจ้าเมืองพังค้ำแห่งอาณาจักรโยนก (ปัจจุบันเป็นอำเภอเชียงค้ำ จังหวัดพะเยา) และได้ชัยชนะหลังจากเมืองแตกแล้ว เจ้าเมืองพังค้ำได้อพยพผู้คนลงมาอยู่ที่เมืองแปป (กำแพงเพชร เดิม) แล้วมาสร้างเมืองไตรตรึงค์ ที่ตำบลแพรกศรีราชา และหลังจากนั้นคงจะสร้าง “เมืองชัยนาทขึ้น เนื่องจากได้รับชัยชนะชนชาติท้องถิ่นเดิม”

บางท่านได้สันนิษฐานว่า น่าจะสร้างในสมัยรัชกาลพญาเลอไทแห่งกรุงสุโขทัย ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๖๐—๑๘๙๗ ซึ่งในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงปรากฏแต่ชื่อ “เมืองแพรก” ในหนังสือจามเทวีวงศ์ได้กล่าวถึงเมืองทวิสาขนคร ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชอนุภาพทรงสันนิษฐานไว้ว่าน่าจะเป็น “เมืองแพรก” หรือ “เมืองสรรค์บุรี” อันเป็นเมืองที่อยู่ใกล้ “เมืองชัยนาท” จนถึงกับจะเรียกว่าเป็นเมืองเดียวกันก็ได้ ส่วนหนังสือชินกาลมาลินีนั้น มีข้อความกล่าวไว้ชัดเจนว่า “ชยนาทปุรม ทุพภิกขภย ชาต” ซึ่งหมายถึง ทุพภิกขภยได้บังเกิดมีในเมืองชัยนาทบุรี ซึ่งกล่าวว่าทางพระราชอาณาจักรอยุธยาได้ส่งอำมาตย์ หรือพระราชโอรสมีนามว่า “เดชะ” มาครอง “เมืองชัยนาท” ในรัชสมัยพระมหาธรรมราชา (ลิไท) แห่งอาณาจักรกรุงสุโขทัย ส่วนในตำนานพระพุทธสิงห์ ได้กล่าวถึงเมืองชัยนาทภายใต้การปกครองของกรุงสุโขทัย รัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท) นั้น ครั้งหนึ่งเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง พระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงออกอุบายนำข้าวมาขายที่เมืองชัยนาท แล้วยึดเมืองได้จึงโปรดให้อำมาตย์ชื่อ วัตติเดช (ขุนหลวงพะงั่ว) ปกครองเมืองชัยนาท ซึ่งตรงกันกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาได้กล่าวว่า “เมืองชัยนาทบุรี” ปรากฏชื่อในราว ๆ รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แห่งกรุงศรีอยุธยาซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๘๙๗

เป็นที่พญาเลอไทสวรรคต กรุงสุโขทัยเกิดการแย่งชิงราชสมบัติ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงเห็นโอกาสเหมาะ จึงโปรดให้ขุนหลวงพะงั่วซึ่งขณะนั้นครองเมืองสุพรรณบุรียกทัพขึ้นไปยึดครอง “เมืองชัยนาทบุรี” และอยู่รักษาเมืองไว้โดยขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา ต่อมากกรุงสุโขทัยสงบลงแล้ว พญาลิไทขึ้นครองราชย์ ได้ส่งทูตมาเจรจาขอ “เมืองชัยนาทบุรี” คืนจากกรุงศรีอยุธยา โดยต่างฝ่ายจะเป็นอิสระ และมีความสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน ในที่สุดกรุงศรีอยุธยาก็ได้คืน “เมืองชัยนาทบุรี” ให้แก่กรุงสุโขทัย ซึ่งนักประวัติศาสตร์ได้สันนิษฐานว่า ทางกรุงศรีอยุธยาเกรงว่า ทางฝ่ายกรุงสุโขทัยจะชวนแคว้นกัมพูช (ลพบุรี) และอาณาจักรทางเหนือ ซึ่งเป็นมิตรกับกรุงสุโขทัยมาร่วมรบประกอบกับกรุงศรีอยุธยาเพิ่งจะสถาปนาได้ไม่นาน หากมีศึกกระหนาบข้างทั้งสองด้านจะสร้างปัญหาให้แก่กรุงศรีอยุธยาไม่น้อย ด้วยเหตุผลนี้เองที่ทำให้กรุงศรีอยุธยายอมคืน “เมืองชัยนาทบุรี” ให้แก่กรุงสุโขทัยโดยดี เมื่อพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท) ทรงได้ “เมืองชัยนาทบุรี” คืนแล้ว ทรงโปรดให้พระกนิษฐภคินี ทรงพระนามว่า พระสุธรรมกัญญา ซึ่งทรงสถาปนาเป็นพระมหาเทวี ครองราชสมบัติในกรุงสุโขทัยแล้ว พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท) ทรงอัญเชิญ พระลิหล (พระพุทธสิหิงค์) พร้อมทั้งเสด็จมาครองเมืองชัยนาทจนกระทั่งสวรรคต ในปี พ.ศ. ๑๙๑๔

มรว.ศีกฤทธิ ปราโมช ได้มาปาฐกถาที่วัดมหาธาตุ อําเภอสรรคบุรี เมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ ว่า ระบอบการปกครองและระบบเศรษฐกิจของ “เมืองชัยนาทบุรี” ในยุคนั้นคล้ายคลึงกันกับกรุงสุโขทัย กษัตริย์ครองเมือง “ชัยนาทบุรี” ในฐานะพ่อเมืองปกครองแบบพ่อปกครองลูกบ้านอาศัยความเมตตากรุณาต่อกันเป็นหลักใหญ่ในการปกครอง ประชาชนที่อยู่ในเมือง มีเสรีภาพต่าง ๆ ฐานะความเป็นอยู่และเศรษฐกิจ เช่นเดียวกันกับที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง เช่น มีสิทธิที่จะอยู่ได้อย่างเสรี ไม่มีทาส ประชาชนชาว “เมืองชัยนาทบุรี” ก็คงจะมีสิทธิที่จะทำมาหากินได้โดยเสรีเช่นเดียวกันกับที่เมืองสุโขทัย ทางผู้ปกครองแผ่นดินก็คงจะได้ส่งเสริมด้านเศรษฐกิจโดยการสร้างทางคมนาคมทั้งทางน้ำและทางบก และด้วยการสร้างระบบการชลประทานเพื่อให้ราษฎรทำไร่นาให้ได้ผลดี ฐานะทางเศรษฐกิจของเมืองก็ย่อมดีขึ้นมาก ส่วนภาษีอากรนั้นย่อมมีบ้าง เพราะเมือง “ชัยนาทบุรี” มีฐานะเป็นเมืองขึ้นของกรุงสุโขทัย ฉะนั้น ก็จำเป็นต้องส่งส่วยอากรให้แก่กรุงสุโขทัยตามธรรมเนียม

๒. สมัยกรุงศรีอยุธยา

เมื่อกรุงศรีอยุธยาได้เข้มแข็งขึ้นเป็นอาณาจักรใหญ่ และกรุงสุโขทัยได้เสื่อมอำนาจลงและได้สิ้นสุดเมื่อ ราว ๆ ปี พ.ศ. ๑๙๒๑ โดยได้รวมตัวกับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา “เมืองชัยนาทบุรี” ก็ต้องขึ้นอยู่กับกรุงศรีอยุธยาไปด้วย และได้รับการสถาปนาให้เป็นเมืองลูกหลวงของกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือ ได้ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพงศ

(จาก) ซึ่งได้บันทึกในราว ๆ สมัยสมเด็จพระนารายณ์ ได้กล่าวถึง “เมืองชัยนาทบุรี” ว่า ได้รับการสถาปนาให้เป็นเมืองลูกหลวงในรัชสมัยสมเด็จพระอินทราชา กษัตริย์องค์ที่ ๖ แห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๙๔๖) มรว.ศีกฤทธิ ปราโมช ได้สันนิษฐานว่า สาเหตุที่สถาปนาให้เมือง “ชัยนาทบุรี” เป็นเมืองลูกหลวงนั้น อาจจะเป็นเหตุผลทางทหารมากกว่าอย่างอื่น ชรอยจะยังทรงไม่ไว้วางพระราชหฤทัยในความปั่นป่วนทางการเมืองของราชอาณาจักรทางฝ่ายเหนือ ที่จะสงบราบคาบลงได้อย่างแท้จริง เมื่อพระองค์ทรงมีพระราชโอรส ๓ พระองค์ จึงส่งให้ไปครองหัวเมืองรอบ ๆ กรุงศรีอยุธยา เพื่อคอยรับสถานการณ์ความปั่นป่วนต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ดังนี้

๑. เจ้าอ้ายพญา ให้ไปครอง เมืองสุพรรณบุรี
๒. เจ้ายี่พญา ให้ไปครอง เมืองสรรคบุรี
๓. เจ้าสามพญา ให้ไปครอง เมืองชัยนาทบุรี

ครั้ง พ.ศ. ๑๙๖๑ สมเด็จพระอินทราชาเสด็จสวรรคต เจ้าอ้ายพญา และเจ้ายี่พญา ได้ยกทัพเข้ามาชิงราชสมบัติกัน โดยมาพบกัน ณ ตำบลป่าดำน แขวงกรุงเก่า โดยเจ้าอ้ายพญาตั้งทัพอยู่ที่ตำบลป่ามะพร้าว ส่วนเจ้ายี่พญายกทัพมาตั้ง ณ วัดไชยภูมิ ทางเข้าตลาดเจ้าพรหม ทั้งสองฝ่ายปะทะกัน และได้กระทำการยุทธหัตถีที่เชิงสะพานป่าถ่าน ผลปรากฏว่า ทั้งสองพระองค์ถูกพระแสงของ้าวต้องพระศอกขาดคอข้างสิ้นพระชนม์พร้อม ๆ กัน มุขมนตรีจึงออกไปเฝ้าเจ้าสามพญาที่ “เมืองชัยนาทบุรี” แล้วทูลเรื่องราวพร้อมทั้งอัญเชิญเสด็จไปครองกรุงศรีอยุธยาทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ แล้วทรงโปรดให้ขุดพระศพของพระเชษฐาทั้งสองพระองค์ขึ้นมาถวายพระเพลิง ให้สถาปนาพระมหาสถูปและพระวิหารเป็นพระอารามแล้วให้ชื่อว่า วัดราชบูรณะ ส่วนสถานที่ที่เจ้าอ้ายพญาและเจ้ายี่พญากระทำยุทธหัตถีกันนั้น ให้ก่อพระเจดีย์ ๒ องค์ไว้ที่เชิงสะพานป่าถ่าน

ครั้ง พ.ศ. ๑๙๙๔ พระเจ้าติโลกราช กษัตริย์เมืองเชียงใหม่มีอำนาจมากขึ้นภายหลังจากที่ได้รวบรวมอาณาจักรทางเหนือไว้ในอำนาจแล้ว ก็ได้ยกทัพมาตีเมืองแปป (เมืองกำแพงเพชร) และได้กวาดต้อนผู้คนบริเวณรอบ ๆ จนถึงเขต “เมืองชัยนาทบุรี” ทำให้ “เมืองชัยนาทบุรี” กลายเป็นเมืองร้างตั้งแต่นั้นมา

ต่อมา พ.ศ. ๒๐๗๒ ภายหลังขุนนางชั้นผู้ใหญ่ได้ปราบปรามเจ้าแม่ยั่วเมือง ท้าวศรีสุดาจันทร์ ซึ่งคบชู้กับขุนวรวงศาธิราช แล้วยึดอำนาจสถาปนาตนเป็นกษัตริย์ได้นาน ๕ เดือนแล้วอัญเชิญพระเทียรราชา พระอนุชาของพระไชยราชาธิราช ซึ่งได้อุปสมบทขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ในรัชกาลของพระองค์มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเมือง

ชัยนาท ซึ่งปรากฏในพงศาวดารคือ ในปี พ.ศ. ๒๐๗๗ เดือนแปด ปีมะแม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้เสด็จไปกระทำพระราชพิธีมัธยมกรรม ที่ตำบล “ชัยนาทบุรี” (ซึ่งในขณะนั้นยังร้างอยู่) แล้วสถาปนาให้ตั้งเป็นเมือง “ชัยนาท” ขึ้นใหม่ ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งตรงข้ามกับเมืองร้างเดิม แต่เมือง “ชัยนาท” ก็ยังคงเป็นยุทธภูมิในการรบระหว่างไทย—พม่า กล่าวคือ

ในปี พ.ศ. ๒๐๘๖ พระเจ้ากรุงหงสาวดียกทัพพม่าเข้ามาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ เข้าล้อมกรุงศรีอยุธยา พระมหาธรรมราชาผู้เป็นพระราชบุตรเขยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิซึ่งครองเมืองพิษณุโลก ได้เกณฑ์หัวเมืองฝ่ายเหนือได้แก่ สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร พิษณุ รวมแล้วได้ไพร่พลประมาณห้าหมื่นคน ยกทัพมาตั้งค่ายที่ “เมืองชัยนาท” เพื่อคอยช่วยเหลือป้องกันกรุงศรีอยุธยา และได้ส่งทัพหน้าออกไปลาดตระเวนสืบข่าวความเคลื่อนไหวของทัพพม่า แต่พม่าได้ตีทัพหน้าของพระมหาธรรมราชาแตกพ่ายกลับค่ายที่ “เมืองชัยนาท” ต่อมาพระเจ้ากรุงหงสาวดีไม่สามารถตีกรุงศรีอยุธยาแตกได้ ก็เลิกทัพกลับ โดยเคลื่อนขบวนผ่านทาง “เมืองชัยนาท” พระมหาธรรมราชาเห็นว่า มีผลประโยชน์กว่าและพม่าไม่สามารถตีกรุงศรีอยุธยาได้ เลยถอยทัพกลับตั้งค่ายที่เมืองชัยนาทร้างไว้ พระเจ้ากรุงหงสาวดีก็เคลื่อนทัพเข้าตั้งที่ค่ายดังกล่าว ขณะเดียวกันที่พม่าถอยทัพนั้น พระรามศวร และพระมหินทราราช พระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้ยกทัพไทยเข้ามาตีกระหนาบท้ายโดยไม่รู้ว่พระมหาธรรมราชาได้ถอยทัพกลับแล้ว จึงถูกพม่าตีแตกพ่ายกลับไป และพระราชโอรสทั้งสองพระองค์ถูกพม่าจับตัวไว้ แล้วนำมาคุมขังที่ค่ายพม่า ณ “เมืองชัยนาท” สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจำต้องแต่งพระราชสาส์นให้พระมหาราชครูปุโรหิต ขุนหลวงพระเกษม และขุนหลวงไกรศรี เป็นทูตไปเจรจาขอให้ส่งตัว พระรามศวร และพระมหินทราราชคืน โดยพม่าขอแลกตัวกับช้างชนะงา ๒ เชือก คือ พลายศรีมงคล และพลายมงคลทวีป เมื่อไทยนำช้างทั้งสองเชือกส่งที่ค่ายพม่า ณ “เมืองชัยนาท” แล้ว ปรากฏว่าช้างทั้งสองเชือกเห็นหมอคาวญชาวพม่า ผิดเสียงก็อาละวาดไล่แทงช้าง แทนคน วุ่นวายทั้งกองทัพ พระเจ้ากรุงหงสาวดีจึงให้กรมช้างนำช้างทั้งสองเชือกดังกล่าวกลับคืนแก่กรุงศรีอยุธยาแล้วถอยทัพกลับสู่กรุงหงสาวดี

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๑๑๑ รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภายหลังได้ทรงประกาศอิสรภาพ ณ แขวงเมืองแครง โดยหลังพระอุธาธกธรราท่อน้ำพระมหาเถรคันฉ่อง พระยาเกียรติ พระยาราม แล้วเสด็จกลับกรุงศรีอยุธยาและเสริมสร้างปราการ คูรบให้แข็งแรง ฝ่ายพระเจ้ากรุงหงสาวดีก็เกณฑ์ทัพใหญ่มาตีกรุงศรีอยุธยาสองทาง คือ ทางด้านพระเจดีย์สามองค์ และทัพพระเจ้าเชียงใหม่ ซึ่งยกทัพมาทางเรือ มาตั้งค่ายที่เมืองนครสวรรค์ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรฯ ทรงทราบข่าว ก็ยกทัพออกไปกระทำพิธีตัดไม้ข่มนาม ณ ตำบลลุมพินี แขวงเมืองวิเศษไชยชาญ แล้วยกทัพเข้าตีสกัดกองทัพพม่าของพญาพะลิมา ทัพหน้าของพระเจ้ากรุงหงสาวดี ที่ยกทัพเข้ามา

ทางด้านพระเจดีย์สามองค์ แดกพ่ายกลับไปจนถึงทัพหลวง พระเจ้ากรุงหงสาวดีจึงสั่งให้เลิกทัพกลับไป ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่ไม่ทราบว่ทัพหลวงได้เลิกทัพกลับแล้ว ก็เคลื่อนทัพมาตั้งค่ายที่ “เมืองชัยนาท” แล้วส่งทัพหน้าซึ่งนำโดยไชยกะยอสู และ นันทะกะยอสู เป็นทัพหน้าลงมาตั้งทัพ ณ บ้านบางพุทรา และบางเกี่ยวหญ้า สมเด็จพระนเรศวรฯ จึงสั่งให้พระราชมนู และขุนรามเดชะ นำทัพหน้าเข้าโจมตีทัพหน้าของพระเจ้าเชียงใหม่แตกกลับไปยังทัพหลวงที่ “เมืองชัยนาท” พระเจ้าเชียงใหม่ทราบข่าวว่า กองทัพหลวงของพระเจ้ากรุงหงสาวดียกทัพกลับแล้ว ก็เลิกทัพกลับเชียงใหม่โดยกวาดต้อนผู้คนแถบหัวเมือง “ชัยนาท” ไปด้วย

สำหรับฐานะของ “เมืองชัยนาท” ในยุคกรุงศรีอยุธยา นั้น มรว.ศีกฤทธิ์ ปราโมช ได้ปาฐกถาว่า เมื่อเมืองชัยนาทตกมาขึ้นอยู่กับกรุงศรีอยุธยาใหม่ นั้น “เมืองชัยนาท” มีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงดังที่ได้กล่าวมาแล้ว “เมืองชัยนาท” จะได้ดำรงตำแหน่งอันสำคัญนี้มาได้ช้านานเท่าไรไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ตามหลักฐานในพระราชบัญญัติศึกษาศึกษาทหารหัวเมือง ซึ่งว่ากันว่าออกในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรฯ (พ.ศ. ๒๑๒๑ – ๒๑๓๖) นั้น “เมืองชัยนาท” ได้ลดฐานะลงไปเป็นเมืองจัตวา เพราะตามกฎหมายฯ นั้น เมืองเอกมีอยู่เพียงสองเมืองคือ เมืองพิษณุโลก ในภาคเหนือ และเมืองนครศรีธรรมราช ในภาคใต้เมืองไหนก็ได้แก่ สวรรคโลก สุโขทัย กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ โคราข และ ตะนาวศรี ส่วนเมืองตรีนั้น ได้แก่ เมืองพิชัย พิจิตร นครสวรรค์ จันทบุรี ชัยยา พัทลุง และชุมพร ในยุคนี้ “เมืองชัยนาท” ได้ขาดความสำคัญไปแล้ว ทั้งในด้านการทหาร และด้านเศรษฐกิจ ประกอบกับในยุคนั้นบ้านเมืองมีศึกสงครามหลายครั้งหลายครา พลเมืองที่ “เมืองชัยนาท” ก็คงจะร่อยหรอลงไปมาก เพราะชายฉกรรจ์คงจะถูกเกณฑ์ไปรักษาพระนครเหนือ ไปราชการทัพเสียเกือบหมด ที่เหลือก็คงจะหนีเข้าป่าไปพร้อม ๆ กับครอบครัว ทำให้เมืองชัยนาทกลายเป็นเมืองเล็ก ๆ ที่เกือบจะไม่มี ความสำคัญเหลืออยู่เลย นอกจากนั้น บริเวณเมือง “ชัยนาท” ได้กลายเป็นเขตยุทธภูมิแทบทุกครั้ง พลเมืองถูกกวาดต้อนไปยังบ้านเมืองของข้าศึกหลายครั้ง อีกด้วย

๓. สมัยกรุงธนบุรี

ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาได้แตกและเสียกรุงแก่พม่าในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น เมือง “ชัยนาท” ยังคงเป็นเมืองสำคัญในยุทธภูมิ ซึ่งปรากฏตามหลักฐานของกรมศิลปากรว่า ในปี ๒๓๑๙ ตรงกับวันเสาร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๙ (ตรงกับวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๓๑๙) พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกทัพขึ้นมาตั้งค่ายที่ “เมืองชัยนาท” เพื่อขับไล่พม่า ซึ่งกำลังรบติดพันกับกองทัพไทยที่เขตเมืองนครสวรรค์ เมื่อพม่าทราบข่าว ก็ตกใจ จึงละทิ้งค่ายที่เมืองนครสวรรค์ หนีไปทางเมือง

อุทัยธานี พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงยกทัพติดตามข้าศึกไปจนถึงบ้านเดิมบางนางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรี แล้วเข้าโจมตีข้าศึกแตกพ่ายยับเยิน ด้วยเหตุนี้ ทางจังหวัดชัยนาทจึงถือว่า วันที่ ๒๘ กรกฎาคม เป็นวันสถาปนาจังหวัด

๔. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ทางราชการได้สร้างศาลากลางจังหวัดขึ้นที่ตำบลบ้านกล้วย และในรัชกาลที่ ๕ ได้จัดตั้งกองทหารราบที่ ๑๖ ขึ้นที่บริเวณที่ตั้งศาลากลางจังหวัดในปัจจุบัน (ซึ่งต่อมาได้ย้ายไปตั้งค่ายที่ค่ายจระפרะวัติ จังหวัดนครสวรรค์) ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าทรงจัดตั้งการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล โดยให้ยุบและรวมหัวเมืองทางริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนเหนือขึ้นไปจนถึงแม่น้ำปิงคือ เมืองชัยนาท เมืองสรรค์บุรี เมืองมโนรมย์ เมืองพยุหศิริ เมืองนครสวรรค์ เมืองกำแพงเพชร เมืองตาก รวม ๘ หัวเมือง ขึ้นตรงต่อข้าหลวงเทศาภิบาล และตั้งที่ว่าการมณฑล ณ เมืองนครสวรรค์ เรียกว่า “มณฑลนครสวรรค์” โดยมีพระยาดีศกรปลาศ (อยู่) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลคนแรก (ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นตำแหน่ง “สมุหเทศาภิบาล” ในสมัยรัชกาลที่ ๖)

ครั้นสมัยรัชกาลที่ ๘ ประเทศไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในราว ๗ ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร และเข้าร่วมรบกับญี่ปุ่น และยินยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านประเทศไทยไปยังประเทศพม่า และยอมให้ญี่ปุ่นเสริมสร้างสนามบินตาคิลิเดิม เพื่อใช้เป็นฐานบิน และกองทัพญี่ปุ่นได้ใช้ท่าเรือที่จังหวัด “ชัยนาท” เป็นเส้นทางขนส่งเสบียงสัมภาระไปยังฐานบินตาคิลิ นานเป็นเวลา ๔ ปีเศษ ขณะเดียวกันเมือง “ชัยนาท” ก็เป็นเขตปฏิบัติของหน่วยก่อวินาศกรรมสังกัดขบวนการเสรีไทย

ในปัจจุบัน จังหวัดชัยนาทได้เลือกบริเวณที่ตั้งค่ายทหารของกองทหารราบที่ ๑๖ เก่า เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดชัยนาท โดยได้ก่อสร้างอาคารที่ทำการเป็นตึกทรงไทย ๒ ชั้น และเปิดทำการในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ จนถึงปัจจุบัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่า “เมืองชัยนาท” เป็นเมืองเก่าแก่ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของภาคกลาง และตั้งอยู่ระหว่าง กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ยามใดที่กรุงสุโขทัยเรืองอำนาจก็จะยึดเอาเมือง “ชัยนาท” เป็นเมืองหน้าด่าน แต่ยามใดที่กรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรือง กรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง เมือง “ชัยนาท” ก็จะกลายเป็นเมืองลูกหลวง และเป็นเมืองที่ใช้ในการสะสมเสบียงอาหารและอาวุธยุทธภัณฑ์ในการรบระหว่าง ไทย-พม่า และยังเป็นสมรภูมิในสงครามทุกยุคทุกสมัย ด้วยเหตุนี้ “เมืองชัยนาท” จึงได้รับความกระทบกระเทือนเสียหายเนื่องจากสงครามเป็นอย่างมาก จึงไม่มีซากโบราณสถาน และศิลปกรรมมากมายนัก แต่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร

ข. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

๑. อำเภอเมืองชัยนาท

๑.๑ ประวัติความเป็นมา

สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา

เมืองชัยนาทเป็นเมืองเก่าแก่โบราณ เป็นเมืองหน้าด่านของกรุงสุโขทัย ปรากฏชื่อ “เมืองชัยนาทบุรี” ในราว พ.ศ. ๑๘๕๐ ซึ่งเป็นปีที่พระเจ้าเลอไทยสวรรคต พระเจ้าลิไทขึ้นครองราชแทน ทางกรุงสุโขทัยเกิดความไม่สงบขึ้น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ จึงกรีธาทัพไปยึดเอาเมืองชัยนาท เมื่อทางสุโขทัยสงบเรียบร้อยแล้ว พระเจ้าลิไทยจึงทรงแต่งตั้งทูตไปเจรจาขอเมืองชัยนาทคืน

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเห็นว่า ทางกรุงสุโขทัยอ่อนแอและเสื่อมลงในกาลข้างหน้าจะไม่มีเชื้อพระวงศ์สุโขทัยปกครอง เพื่อให้ราชโอรสคุ้นเคยกับหัวเมืองฝ่ายเหนือ จึงทรงแต่งตั้งให้ราชโอรสองค์ใหญ่ “เจ้าอ้ายพระยา” ไปครองเมืองสุพรรณบุรี ราชโอรสองค์ที่สอง “เจ้ายี่พระยา” ไปครองเมืองไตรตรึง หรือเมืองแพรก (อำเภอสรรคบุรีในปัจจุบัน) และราชโอรสองค์ที่สาม “เจ้าสามพระยา” ไปครองเมืองชัยนาทบุรี ซึ่งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา สันนิษฐานว่าอยู่บริเวณหมู่ที่ ๖ ตำบลชัยนาท เพราะปรากฏว่ามีปูชนียสถานบรมธาตุเก่าแก่ที่วัดบรมธาตุวรวิหาร และยังคงมีอยู่คู่มืองเก่ามาจนเท่าทุกวันนี้

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จสวรรคต เจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยาแย่งราชสมบัติกัน โดยการทำยุทธหัตถีสิ้นพระชนม์ทั้งสองพระองค์ เจ้าสามพระยาจึงขึ้นครองกรุงศรีอยุธยาสืบแทนต่อมาทรงพระนามว่า “สมเด็จพระราชาธิราชที่ ๒”

พ.ศ. ๑๙๙๔ พระเจ้าติโลกราช ยกกองทัพมาตีเมืองกำแพงเพชร และส่งกำลังมากวาดต้อนครัวเรือนถึงเมืองชัยนาท จึงเข้าใจว่าเมืองชัยนาทคงถูกทิ้งร้างตั้งแต่คราวนั้นมา

ต่อมาราว ๑๐๐ ปีเศษ (ประมาณ พ.ศ. ๒๐๙๔) ถึงรัชกาลของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จึงได้ทรงตั้งเมืองชัยนาทขึ้นใหม่ทางฝั่งตรงข้ามกับตัวเมืองเดิม สันนิษฐานว่าอยู่บริเวณบ้านแหลมยาง หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านกล้วย ตรงกันข้ามกับหมู่ที่ ๖ ตำบลชัยนาท

สมัยกรุงธนบุรี

ตามหลักฐานของกรมศิลปากร เมืองชัยนาทเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๙ ตรงกับวันเสาร์ เดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ (วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๓๑๙) พระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ยกกองทัพขึ้นมาขับไล่พม่า ซึ่งกำลังรบติดพันกับไทยที่นครสวรรค์ เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรี เสด็จมาถึงเมืองชัยนาทแล้วทัพพม่าได้ข่าวก็ตกใจ เกรงกลัวจึงจะทิ้งค่ายที่นครสวรรค์ แยกหนีไปทางเมืองอุทัยธานี พระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงยกกองทัพติดตามเข้าศึกจนถึงบ้านเดิมบางนางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรี และเข้าโจมตีเข้าศึกจนแตกยับเยิน

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตัวเมืองย้ายมาตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา (ฝั่งเดียวกัน) เหนือขึ้นมาเป็นบริเวณหมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านกล้วย ตอนหัวแหลมตามประวัติศาสตร์ เรียกว่า “แหลมตาอินโชติ”

พ.ศ. ๒๔๔๕ กรมทหารราบที่ ๑๖ ย้ายไปอยู่จังหวัดนครสวรรค์ จึงย้ายตัวศาลากลางจังหวัดมาตั้งอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน อำเภอบ้านกล้วยก็ย้ายตามมา โดยอาศัยที่ทำการของทหารเป็นที่ว่าการอำเภอ ต่อมาได้สร้างที่ว่าการอำเภอใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒

สมัยหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕

ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอเมืองชัยนาท” เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ตลอดมาจนทุกวันนี้ และต่อมาสร้างที่ว่าการอำเภอใหม่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔

๑.๒ สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและอาณาเขต

ที่ว่าการอำเภอเมืองชัยนาท ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านทิศตะวันออก บริเวณศาลากลางจังหวัดชัยนาท ห่างไปทางทิศเหนือ ประมาณ ๑๐๐ เมตร อยู่ในเขตเทศบาลเมืองชัยนาท มีอาณาเขตติดต่อกันกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอมโนรมย์	จังหวัดชัยนาท
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอสรรคบุรี	จังหวัดชัยนาท
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอสรรพยา และอำเภอตาคลี	จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอวัดสิงห์ และอำเภอหันคา	จังหวัดชัยนาท จังหวัดชัยนาท

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ของอำเภอ เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำน้อย พื้นที่ทั้งหมด ๒๕๓,๕๑๗ ตารางกิโลเมตร มีภูเขา นอกจากจะมีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่านแล้ว ยังมีคลองธรรมชาติและคลองชลประทานขุดขึ้น เพื่อระบายน้ำให้แก่ชาวไร่ ชาวนาอีกหลายสาย ทำให้พื้นดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำนา

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศของอำเภอเมืองชัยนาท มีฤดูกาลตามปกติทั่วไป เช่นเดียวกับที่อื่น ๆ ในภาคกลาง คือมี ๓ ฤดู

ฤดูร้อน ประมาณเดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน

ฤดูฝน ประมาณเดือน พฤษภาคม – ตุลาคม

๑.๓ การปกครอง

อำเภอเมืองชัยนาท แบ่งการปกครองเป็น ๘ ตำบล มี ๖๖ หมู่บ้าน (ข้อมูลปี ๒๕๒๙) มีดังนี้

๑. ตำบลบ้านกล้วย	มี	๖	หมู่บ้าน
๒. ตำบลเขาท่าพระ	มี	๗	หมู่บ้าน
๓. ตำบลธรรมามูล	มี	๗	หมู่บ้าน
๔. ตำบลหาดท่าเสา	มี	๗	หมู่บ้าน
๕. ตำบลท่าชัย	มี	๗	หมู่บ้าน
๖. ตำบลนางลือ	มี	๑๒	หมู่บ้าน
๗. ตำบลชัยนาท	มี	๘	หมู่บ้าน
๘. ตำบลเสือโฮก	มี	๑๒	หมู่บ้าน

เทศบาลในเขตอำเภอเมืองชัยนาท มีเทศบาล ๑ แห่ง คือเทศบาลเมืองชัยนาท สุขาภิบาลในเขตปกครองไม่มี

ประชากร จำนวนประชากรของอำเภอเมืองชัยนาท เป็นชาย ๓๖,๙๗๖ คน หญิง ๓๖,๓๕๑ รวม ๗๓,๓๒๗ คน

การคมนาคม และการขนส่ง

การคมนาคม และการขนส่งติดต่อกับต่างอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดชัยนาท และจังหวัดใกล้เคียง

– ทางบก มีถนนลาดยางติดต่อกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดชัยนาท และจังหวัดใกล้เคียง ได้ทุกอำเภอ

– ทางน้ำ ติดต่อกับอำเภอมโนรมย์ – สรรพยา อาศัยแม่น้ำเจ้าพระยา ติดต่อกับอำเภอหันคา อำเภอวัดสิงห์ อาศัยแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีน ติดต่อกับอำเภอสรรคบุรี อาศัยแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำน้อย

การคมนาคมติดต่อภายในอำเภอ

– มีถนนลาดยาง และถนนลูกรังบางสาย ติดต่อไปยังทุกอำเภอ และหมู่บ้านได้อย่างสะดวกทุกฤดูกาล

จึงอาจกล่าวได้ว่า อำเภอนี้มีความเจริญทางการคมนาคมมาก เพราะนอกจากมีแม่น้ำสำคัญ ๆ ถึง ๓ สายแล้ว ยังมีถนนสายสำคัญอีกเช่น ถนนพหลโยธิน ถนนสายเอเชีย ทางหลวงจังหวัด ถนนพัฒนา ทางคั่นคลองส่งน้ำของชลประทาน ซึ่งช่วยให้การคมนาคมและขนส่งมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก

๑.๔ การสาธารณสุข

๓.๑ โรงพยาบาลประจำจังหวัด ๑ แห่ง

๓.๒ ศูนย์บริการสาธารณสุขในเขตเทศบาลเมืองชัยนาท ๑ แห่ง

๓.๓ สถานีอนามัย ๘ แห่ง

๓.๔ สำนักงานผดุงครรภ์ ๑ แห่ง

๓.๕ หน่วยควบคุมกามโรค ๑ แห่ง

๑.๕ การอาชีพ และธุรกิจ

– การทำนา มีสถานีทดลองพืชไร่จังหวัดชัยนาท ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอนี้ ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอ ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักทุกตำบล มีการปลูกข้าวนาปี และทำนาครั้งที่สอง รวมเนื้อที่ทำนาทั้งหมด ๘๗,๔๓๗ ไร่

– การทำสวน มีการทำสวนบ้างบางตำบล ได้แก่ ส้ม กลั้ว มะม่วง ขนุน มะปราง ซึ่งเป็นผลไม้ ช่วยในด้านการประกอบอาชีพของประชาชน ให้มีรายได้สูงขึ้น เป็นอย่างดี

– การทำไร่ พืชไร่ที่มีการปลูกในอำเภอนี้ มีไม่มากนัก ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วลิสง เป็นต้น

– การเลี้ยงสัตว์ ประชากรส่วนมากมีสัตว์ เลี้ยงไว้ใช้งาน และเป็นอาหาร ที่เลี้ยงมากเป็นอาชีพได้แก่ การเลี้ยงหมู เลี้ยงโค เป็ด และไก่

– การประมง สภาพท้องที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ จึงมีการจับสัตว์น้ำเป็น อาชีพบ้าง และยังมีการชูดบ่อเลี้ยงปลา เช่น การเลี้ยงปลาดุก ปลาสรวย ปลานิล แต่มีไม่มากนัก ไม่ถือว่าเป็นอาชีพหลัก

- การอุตสาหกรรม
 - มีโรงสีข้าวขนาดใหญ่อยู่ ๑๖ แห่ง
 - โรงพิมพ์ ๔ แห่ง
 - โรงซ่อมเครื่องยนต์ ๙ แห่ง
 - โรงน้ำแข็ง ๑ แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม
 - โรงงานอุตสาหกรรม ๗ แห่ง
 - โรงงานสุรา ๑ แห่ง
- การธนาคาร มีธนาคาร ๖ แห่ง
 - ๑. ธนาคารออมสิน สาขาชัยนาท
 - ๒. ธนาคารกรุงไทย สาขาชัยนาท
 - ๓. ธนาคารกสิกรไทย สาขาชัยนาท
 - ๔. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาชัยนาท
 - ๕. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขาชัยนาท
 - ๖. ธนาคารกรุงเทพ สาขาชัยนาท

๑.๖ การศึกษา และการศาสนา

ในท้องที่อำเภอเมืองชัยนาท มีโรงเรียนทั้งหมด ๔๒ โรงเรียน

- สังกัดกรมสามัญศึกษา ๒ โรงเรียน
 - ๑. โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม
 - ๒. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
- โรงเรียนราษฎร์ ๑ โรงเรียน
 - โรงเรียนพณิชยการชัยนาท
- สังกัดกรมอาชีวศึกษา ๑ โรงเรียน
 - โรงเรียนเทคนิคชัยนาท
- สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาอำเภอ ๓๔ โรงเรียน
- สังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท ๓ โรงเรียน

๑.๗ การศาสนา

ในเขตอำเภอเมืองชัยนาท ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีประเพณี และวัฒนธรรมคล้ายกันกับชาวไทยในภาคกลางทั่ว ๆ ไป ได้แก่ประเพณีทำบุญต่าง ๆ เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันสารท วันตรุษสงกรานต์ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันเกิด ประเพณีลอยกระทง โขนจุก บวชนาค แต่งงาน ประชาชนทั่วไปเคร่งครัดศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทุกวันพระ และวันธรรมดาทุก ๆ เข้าจะมีพระภิกษุสามเณรออกบิณฑบาตร ทั้งในที่ชุมชน และตามชนบท

ประชาชนพลเมืองมีวัฒนธรรมไหว้กราบ เคารพบนอบผู้ใหญ่ และประเพณีดื่งามตกดทอดมาหลายชั่วอายุคนแล้ว

- มีวัดอารามหลวง ๒ วัด
- มีวัดราษฎร์ ๓๐ วัด
- มีสำนักสงฆ์ ๗ สำนัก

๑.๘ การสาธารณูปโภค

- การไฟฟ้า

ขณะนี้การไฟฟ้าได้ขยายกิจการ เข้าไปถึงทุกตำบลของอำเภอ และตามโครงการพัฒนาท้องถิ่น ได้รับการสนับสนุนจากสภาตำบล ได้ขยายกิจการเข้าให้ถึงแทบทุกหมู่บ้าน จึงเห็นได้ว่า ขณะนี้ทุกตำบลมีกระแสไฟฟ้าใช้

- การประปา

ในเขตท้องที่อำเภอเมืองชัยนาท นอกเขตเทศบาล ยังไม่มีการติดตั้งภายในตำบล และหมู่บ้าน แต่บางแห่งโรงเรียนได้ขอเงินงบประมาณสร้างถึงน้ำฝน ตามแบบของกรมโยธา เช่น โรงเรียนวัดสระเนินพระราม และสร้างประปาตามแบบของกรมอนามัย ซึ่งเป็นขนาดเล็กพอจ่ายน้ำให้นักเรียนได้ ราษฎรส่วนใหญ่อาศัยแม่น้ำ ลำคลอง หรือขุดสระน้ำไว้ใช้ นอกจากนั้นยังมีการเจาะบ่อน้ำบาดาล ตามบ้าน สำหรับใช้บริโภค และทำประโยชน์ในการเกษตรด้วย

- การไปรษณีย์ และติดต่อสื่อสาร

มีชุมสายโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ในเมืองให้บริการด้านโทรศัพท์ การติดต่อกันโดยทางจดหมาย ของตำบลอาศัยบริการไปรษณีย์ตำบลของทุกตำบล มีศูนย์อยู่ที่ทำการทะเบียนกำนันทุกแห่ง มีจดหมายรับส่งติดต่อกันระหว่างตำบลกับไปรษณีย์ โดยมีการกำนันเป็นไปรษณีย์ตำบล ติดต่อประสานงานระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้รับบริการจากกำนัน และจัดส่งกันเองภายในหมู่บ้าน

๑.๙ การสหกรณ์

การสหกรณ์ ซึ่งอยู่ในความควบคุมของตำบล เป็นประเภทสหกรณ์
การเกษตร สหกรณ์การเกษตร มีทั้งหมด ๑๑๒ กลุ่ม มีสมาชิกทั้งสิ้น ๒,๘๕๖ ครอบครัว

๑.๑๐ การคลัง

- เงินผลประโยชน์ของแผ่นดิน รวม ๑๒,๘๗๕,๕๒๑.๙๘ บาท
- เงินรายได้องค์การบริหารส่วนจังหวัดรวม ๖๐๘,๓๔๔ บาท
- รวมปีละ ๑๓,๔๘๗,๘๖๕.๙๘ บาท

๑.๑๑ การรักษาความสงบ

- มีสถานีตำรวจภูธรอำเภอ ๑ แห่ง
 - มีสถานีตำรวจภูธรตำบล ๑ แห่ง
- อำเภอเมืองชัยนาทได้วางแผนป้องกันต่าง ๆ ไว้ดังนี้คือ
- แผนอพยพประชากร และส่วนราชการ
 - แผนป้องกันการก่อวินาศกรรม
 - แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 - แผนป้องกันภัยทางอากาศ

๑.๑๒ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ

๑. ขุนอักษรสุขลักษณะ (สอาด สุขลักษณะ)	พ.ศ.๒๔๗๑-พ.ศ.๒๔๗๒
๒. ขุนอนุบาลนิคมเขต (ชื่น ชมวิทย์)	พ.ศ.๒๔๗๒-พ.ศ.๒๔๗๓
๓. ขุนเปลื้องประศาสน์ (เปลื้อง คัสกร)	พ.ศ.๒๔๗๓-พ.ศ.๒๔๗๖
๔. ขุนนางไทยพิทักษ์ (ถ้วน ดันทัด)	พ.ศ.๒๔๗๖-พ.ศ.๒๔๗๙
๕. ขุนประสงค์ ประศาสน์
(นายประสงค์ นาควานิช)	พ.ศ.๒๔๗๙-พ.ศ.๒๔๘๐
๖. นายแพ้วรพิทยุทธ	พ.ศ.๒๔๘๑-พ.ศ.๒๔๘๔
๗. ขุนจรรยาศักดิ์ ประเสริฐ (ดำ จิรธนี)	พ.ศ.๒๔๘๕-พ.ศ.๒๔๘๙
๘. นายสมบุรณ์ นาควานิช	พ.ศ.๒๔๘๙-พ.ศ.๒๔๙๑
๙. นายเจือ ชุมณีโชติ	พ.ศ.๒๔๙๒-พ.ศ.๒๔๙๓
๑๐. นายสวัสดิ์ เฉลิมพงษ์	พ.ศ.๒๔๙๓-พ.ศ.๒๔๙๕
๑๑. นายเอนก ปรียานนท์	พ.ศ.๒๔๙๕-พ.ศ.๒๔๙๖

๑๒. นายอำนาจ วัฒนสุข	พ.ศ.๒๔๙๖-พ.ศ.๒๔๙๗
๑๓. นายวิชัย หทัยวัฒน์	พ.ศ.๒๔๙๗-พ.ศ.๒๕๐๓
๑๔. นายสุธี โอบอ้อม	พ.ศ.๒๕๐๓-พ.ศ.๒๕๐๕
๑๕. นายคำรง วชิโรดม	พ.ศ.๒๕๐๕-พ.ศ.๒๕๐๗
๑๖. นายออม ไกรฤกษ์	พ.ศ.๒๕๐๗-พ.ศ.๒๕๑๓
๑๗. นายพิริยะ ชาติระลอน	พ.ศ.๒๕๑๓-พ.ศ.๒๕๑๕
๑๘. นายอุทัย จิรธนี	พ.ศ.๒๕๑๕-พ.ศ.๒๕๒๐
๑๙. นายศรียรรมา สมณะ	พ.ศ.๒๕๒๐-พ.ศ.๒๕๒๓
๒๐. นายณรงค์ ผดุงกุล	พ.ศ.๒๕๒๓-พ.ศ.๒๕๒๗
๒๑. นายกวี เวทยนุกุล	พ.ศ.๒๕๒๗ - พ.ศ.๒๕๒๙
๒๒. นายประพฤติ กอรัปไพบูลย์	พ.ศ.๒๕๒๙— ปัจจุบัน

๒. อำเภอมนอมนย์

๒.๑ ประวัติความเป็นมา

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ประวัติความเป็นมาของอำเภอมนอมนย์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรากฏว่าเป็น “เมือง” มาก่อนซึ่งขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยเรียกชื่อว่า “เมืองมนอมนย์” สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทราบข่าวได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับเมืองมนอมนย์ไว้ในหนังสือเรื่อง “สร้างเมือง” ดังนี้ “เมืองมนอมนย์เดิมอยู่แขวงเมืองชัยนาท เหตุที่ตั้งใหม่เป็นเมืองต่างหากมีตำนานแปลเล่ากันมาในท้องถิ่นว่า เมื่อรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขุนศรีสิทธิธรรมปลัดไขลงในกรมช่างเผือก ในแขวงเมืองศรีสวัสดิ์ และคล้องช้างเผือกตัวนั้นได้ ในหนังสือพงศาวดารว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชขึ้นไปรับถึงเมืองนครสวรรค์ เมื่อปี จอ พ.ศ.๒๑๐๑ เมื่อมาถึงพระนครมีการสมโภชระวางขึ้นเป็นพระอินทร์ไอยรา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงถามขุนศรีสิทธิธรรมผู้ซึ่งทำการคล้องช้างเผือกตัวนั้นได้ว่า ต้องการอะไรเป็นสิ่งตอบแทนในการทำความดีความชอบ ขุนศรีสิทธิธรรม กราบทูลว่า อยากเป็นเจ้าของ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงพระครวญแล้วตรัสว่า มันอยากเป็นเจ้าของก็ให้มันเป็น จึงโปรดแบ่งพื้นที่ในแขวงเมืองชัยนาทให้ปกครองซึ่งเป็นบริเวณบ้านของ ขุนศรีสิทธิธรรมคนนั้นขึ้นเป็น เมืองมนอมนย์ แต่ให้อาณาเขตปกครองเพียงสุดเสียงช้างร้อง” เมืองมนอมนย์จึงเป็นเมืองเล็กกว่าหัวเมืองใกล้เคียงอื่น ๆ ใครเป็นเจ้าของมักจะมีนามต่อท้ายว่า “สิทธิธรรม” เช่น ขุนศรีสิทธิธรรม (ไย) พระศรีสิทธิธรรม (ทรัพย์) หลวงศรีสิทธิธรรม (เปล่ง) และขุนอนุสรณ์สิทธิธรรม เมืองมนอมนย์ครั้งแรกตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของบริเวณวัดจวน ตำบลท่าฉนวน ห่างจากที่ว่าการอำเภอปัจจุบันไปทางทิศเหนือประมาณ ๑๐ กิโลเมตร แต่เนื่องจากตัวเมืองขณะนั้นอยู่ในที่แคบบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก และได้ถูกกระแสน้ำเซาะตลิ่ง (ในปัจจุบันบริเวณที่ตั้งเมืองดังกล่าวได้ถูกกระแสน้ำเซาะพังลงแม่น้ำเจ้าพระยาหมดแล้ว) เหตุนี้จึงย้ายตัวเมืองไปตั้งบริเวณบ้านหาดมะตูม ตำบลศิลาदान ซึ่งเห็นว่าเป็นบริเวณที่เหมาะสมกว่า

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ครั้นต่อมาเมื่อมีการจัดการปกครองตามระบบใหม่ คือ การปกครองส่วนภูมิภาคปัจจุบันจึงได้ลดเมืองมนอมนย์มาเป็นอำเภออยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดชัยนาท ขณะนั้นอำเภอมนอมนย์มีเขตการปกครองข้ามไปถึงแม่น้ำสะแกกรังมีตำบลหาดทอง ตำบลเกาะ

เทโพ ตำบลท่าซุง (เขตจังหวัดอุทัยธานีปัจจุบัน) อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอมโนรมย์ ด้วย สมัยนั้นการคมนาคมขนส่งสินค้าและการสัญจรไปมาของประชาชนใช้การคมนาคมทางน้ำ โดยอาศัยลำแม่น้ำ โดยอาศัยแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางหลักในการคมนาคม เรือบรรทุกสินค้าและคนโดยสารจากจังหวัดนครสวรรค์มาตามลำน้ำเจ้าพระยา และจากจังหวัดอุทัยธานีตามลำน้ำสะแกกรัง จะมาจอดพักรอรับผู้โดยสารและขนส่งสินค้าเข้ากรุงเทพฯ บริเวณอำเภอมโนรมย์ ซึ่งเรียกว่า “คู้งสำเภา” ในระยะนั้นอำเภอมโนรมย์มีความเจริญทางเศรษฐกิจด้านพาณิชย์กรรมมาก จึงได้ย้ายเมืองมโนรมย์และตั้งที่ทำการอำเภอมโนรมย์ใหม่ เมื่อปี ๒๔๕๒ เพื่อให้อยู่ใจกลางเมืองและย่านชุมชน บริเวณตำบลคู้งสำเภา ซึ่งเป็นที่ว่าการอำเภอปัจจุบัน

สมัยหลัง พ.ศ.๒๔๕๒

ต่อมาการคมนาคมเปลี่ยนจากทางน้ำมาเป็นทางบก การขนส่งสินค้าและผู้โดยสารใช้รถยนต์เป็นพาหนะ โดยมีถนนพหลโยธินเป็นเส้นทางหลักที่ใช้ในการคมนาคม สภาพเศรษฐกิจด้านการพาณิชย์ของอำเภอมโนรมย์ ที่เคยรุ่งเรืองกลับซบเซาลง ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ จึงได้มีการปรับปรุงเขตการปกครองใหม่ โดยแบ่งพื้นที่เขตตำบลหาดทอง ตำบลเกาะเทโพ และตำบลท่าซุง ไปขึ้นอยู่ในการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี โดยถือลำแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นเขตแดน

๒.๒ สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอมโนรมย์ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านตะวันออก ห่างจากศาลากลางจังหวัดชัยนาทไปทางทิศเหนือ ประมาณ ๑๔ กิโลเมตร มีถนนพหลโยธินตัดผ่านทางด้านหลังและมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านด้านหน้าที่ว่าการอำเภอ อำเภอมโนรมย์มีพื้นที่ประมาณ ๒๓๑,๔๙๙ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองชัยนาท

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอยุหะคีรี และอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา มีโครงการชลประทานมโนรมย์ จัดทำคลองส่งน้ำช่วยในการทำนา ในบางพื้นที่สามารถทำนาถึงสองครั้งในปีหนึ่ง ทางทิศตะวันออก

เป็นที่ราบสูงมีภูเขาสูงเล็ก ๆ ตั้งอยู่หลายลูก พื้นที่เหมาะสมแก่การทำไร่ สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทราย

สภาพดินฟ้าอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศของอำเภอโนนรมย์ มีฤดูกาลสามปกติทั่วไปเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ในภาคกลาง คือ มี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว อากาศอยู่ในระดับปานกลาง ฝนตกเฉลี่ยปีละประมาณ ๙๒๔ มม.

ลำน้ำสำคัญ

ลำน้ำสำคัญ มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านจากจังหวัดนครสวรรค์ มีคลองส่งน้ำสายชัยนาท – ป่าสัก เป็นคลองส่งน้ำเพื่อช่วยการทำนา แยกที่หมู่ที่ ๓ บ้านเนินไผ่ ตำบลวัดโคก อำเภอโนนรมย์

การคมนาคม

ทางน้ำ อาศัยแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองส่งน้ำสายชัยนาท – ป่าสัก ทางบก มีถนนที่สำคัญ ๒ สาย ที่ใช้สัญจรติดต่อคือถนนพหลโยธิน และถนนสายเอเชีย ดังนี้

– ถนนพหลโยธิน จากอำเภอเมืองชัยนาทผ่านท้องที่ตำบลคู้่งสำเภ ตำบลวัดโคก ตำบลศิลาदान และตำบลท่าฉนวน ถึงอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

– ถนนสายเอเชียจากสี่แยกตัดกับถนนพหลโยธินผ่านท้องที่ตำบลหางน้ำสาคร ตำบลวัดโคก ตำบลไร่พัฒนาและตำบลท่าฉนวน โดยมีทางแยกจากถนนสายเอเชียเข้าไปในหมู่บ้าน ตำบล

๒.๓ การปกครอง

อำเภอโนนรมย์ แบ่งการปกครองออกเป็น ๗ ตำบล ๓๙ หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น ๓๓,๐๖๕ คน เพศชาย ๑๖,๑๐๗ คน เพศหญิง ๑๖,๙๕๘ คน ๖,๓๓๔ หลังคาเรือน ๖,๑๕๔ ครอบครัว

มีคนสัญชาติต่างด้าวเข้ามาประกอบอาชีพในอำเภอโนนรมย์ แยกได้ดังนี้

สัญชาติจีน ๑๐๐ คน

สัญชาติอเมริกา, อังกฤษ, ยุโรป ๓๕ คน

สัญชาติปาหาน ๓ คน

การบริหารราชการของอำเภอโนนรมย์ แบ่งได้ ดังนี้

- การบริหารราชการส่วนกลาง มีหน่วยงาน ๒ หน่วยงาน คือ
 ๑. โครงการชลประทานมโนรมย์
 ๒. ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ ๔ จังหวัดชัยนาท
- การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีหน่วยงาน ๑๕ หน่วยงาน คือ
 ๑. ที่ทำการปกครองอำเภอ
 ๒. สัสดีอำเภอ
 ๓. ป่าไม้อำเภอ
 ๔. สรรพสามิตอำเภอ
 ๕. สำนักงานสรรพากรอำเภอ
 ๖. สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ
 ๗. พัฒนาชุมชนอำเภอ
 ๘. ประมงอำเภอ
 ๙. สำนักงานที่ดินอำเภอ
 ๑๐. สำนักงานศึกษาอำเภอ
 ๑๑. สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
 ๑๒. สำนักงานเกษตรอำเภอ
 ๑๓. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ
 ๑๔. สำนักงานสหกรณ์อำเภอ
 ๑๕. สถานีตำรวจภูธรอำเภอ
- การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีหน่วยงาน ๒ หน่วยงานคือ
 ๑. องค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส่วนอำเภอมโนรมย์)
 ๒. สุขาภิบาลคิ่งสำเภา
- รัฐวิสาหกิจ มีหน่วยงาน ๔ หน่วยงาน คือ
 ๑. ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอ และที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข
ทางน้ำสาคร
 ๒. สถานีจ่ายไฟฟ้าย่อยมโนรมย์
 ๓. สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอมโนรมย์
 ๔. ธนาคารออมสินสาขามโนรมย์

๕. ชุมสายโทรศัพท์อำเภอโนรมย์

๒.๔ การสาธารณสุข

มีสถานอนามัยตำบล ๗ แห่ง และโรงพยาบาลเอกชน ๑ แห่ง คือ โรงพยาบาลคริสเตียนมโนรมย์ ซึ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๓ ตำบลคู้้งสำเภา สำหรับสถานอนามัยมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ดังนี้

- สาธารณสุขอำเภอ ๑ ตำแหน่ง
- ผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอ ๑ ตำแหน่ง
- เจ้าหน้าที่สุขาภิบาล ๖ ตำแหน่ง
- เจ้าหน้าที่ผดุงครรภ์สาธารณสุข ๘ ตำแหน่ง
- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสุขภาพ ๒ ตำแหน่ง
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ๑๓ ตำแหน่ง
- ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข ๑๓๘ คน ๑๑ หมู่บ้าน

๒.๕ การอาชีพและธุรกิจ

ราษฎรอำเภอโนรมย์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักโดยเฉลี่ยได้ผลผลิตข้าว ๕๖๐ กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนอาชีพรองลงไปได้แก่การทำไร่ การประมง การเลี้ยงสัตว์ การทำสวนพืชผัก ผลไม้ การพานิชย์ และการอุตสาหกรรม สภาพเศรษฐกิจมีลักษณะเน้นหนักในด้านที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางการเกษตร

๑. การเกษตรกรรม ราษฎรอำเภอโนรมย์ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักโดยมีเนื้อที่ทำนา ๘๒,๔๘๐ ไร่ จากพื้นที่การเกษตรทั้งอำเภอ ๑๐๕,๕๗๔ ไร่ การทำนาในท้องที่อำเภอโนรมย์ สามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากระบบชลประทานที่สามารถควบคุมปริมาณและการใช้น้ำตลอดจนการส่งลำเลียงน้ำเข้าสู่พื้นที่นาอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการสมัยใหม่ทำให้สามารถเพิ่มผลผลิตต่อไร่ได้ถึง ๕๖๐ กิโลกรัมต่อไร่ นอกจากการทำนาแล้วยังมีการปลูกพืชไร่ พืชสวน ซึ่งนำชื่อเสียงและรายได้สู่เกษตรกรและเป็นที่ยึดกันดีทั่วไปคือส้มโอมโนรมย์

๒. การประมง การประมงในท้องที่อำเภอโนรมย์ ส่วนมากมีการจับสัตว์น้ำในลำแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองส่งน้ำสายชัยนาท - ป่าสัก และห้วยหนองคลองบึงต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำสำคัญอีก คือ

- บึงทับปลา อยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๔ ตำบลคู้้งสำเภาและหมู่ที่ ๒ ตำบลวัดโคก มีเนื้อที่ประมาณ ๓๙๒ ไร่

- บึงทางแขยง อยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๒ ตำบลทางน้ำสาคร มีเนื้อที่
ประมาณ ๑๒๐ ไร่
- บึงกระทะ อยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๒-๓ ตำบลท่าฉนวน มีเนื้อที่
ประมาณ ๒๕ ไร่
- หนองกระจัง อยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าฉนวน มีเนื้อที่
ประมาณ ๖ ไร่
- หนองไทร อยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๒ ตำบลศิลาดาน มีเนื้อที่
ประมาณ ๖ ไร่
- หนองเพลิง อยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๑ ตำบลศิลาดาน มีเนื้อที่
ประมาณ ๔ ไร่
- หนองกร่าง อยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๕ ตำบลศิลาดาน มีเนื้อที่
ประมาณ ๗ ไร่
- บึงเหนือ อยู่ในท้องที่หมู่ ๓ ตำบลวัดโคก มีเนื้อที่ประมาณ ๓๗ ไร่
- หนองกรด อยู่ในท้องที่หมู่ ๒ ตำบลอยู่ตะเกา มีเนื้อที่ประมาณ
๒๐ ไร่
- หนองจอก อยู่ในท้องที่หมู่ ๑ ตำบลคู้้งสำเภา มีเนื้อที่ประมาณ
๑๖ ไร่
- หนองน้ำลึก อยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๑ ตำบลคู้้งสำเภา มีเนื้อที่
ประมาณ ๕๔ ไร่
- หนองท่าแขก อยู่ในท้องที่ตำบลวัดโคก มีเนื้อที่ประมาณ ๓๐ ไร่
- หนองลันน้อย อยู่ในท้องที่ตำบลศิลาดาน มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐ ไร่
- หนองลันใหญ่ อยู่ในท้องที่ตำบลศิลาดาน มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐ ไร่

ในด้านการส่งเสริมและเลี้ยงปลา ในรอบปี ๒๕๒๕ ได้ทำการปล่อยพันธ์ปลาแบบประชาอาสา จำนวน ๕๐,๐๐๐ ตัว ที่ลำน้ำอยู่ตะเกา หมู่ที่ ๔ ตำบลอยู่ตะเกา และได้ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จำนวน ๕๗ ราย เป็นจำนวน ๗๑ บ่อ เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๓๐ ไร่ ส่วนใหญ่เป็นปลาสวาย ปลาตะเพียน ปลานิล และปลาไน นอกจากนั้นยังส่งเสริมการเลี้ยงกุ้ง ๑ ราย จำนวน ๔ บ่อ ในเนื้อที่ประมาณ ๕ ไร่

๓. การเลี้ยงสัตว์

- ด้านการส่งเสริมปรับปรุงบำรุงสัตว์ โดยใช้วิธีการผสมเทียมจาก

เจ้าหน้าที่สถานีผสมเทียมชยันนาท เข้ามาให้ความร่วมมือ ทำให้มีโคลูกผสม ๕๐% ทั้งพันธุ์เนื้อและพันธุ์นม เพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณปีละ ๓๐ ตัว (ส่วนใหญ่เป็นโคลูกผสมพันธุ์นม)

– ด้านการปรับปรุงทุ่งหญ้าเพื่อสำหรับใช้เลี้ยงสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์ อำเภอร่วมกับสถานีพืชอาหารสัตว์ชยันนาท จะเริ่มดำเนินการไปพร้อมกับโครงการเกษตรแบบผสมผสาน ในท้องที่ตำบลไร่พัฒนา จำนวน ๑๕ ไร่

– ด้านการปรับปรุงโคพันธุ์เนื้อ โดยให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโครวมจัดตั้ง กลุ่มผู้เลี้ยงโคดำเนินการขอยืมโคพ่อพันธุ์ดีจากกองบำรุงพันธุ์สัตว์ ซึ่งในขณะนี้ได้ดำเนินการไปแล้วที่ ตำบลวัดโคก มีโคพันธุ์กึ่งนมกึ่งเนื้อ จำนวน ๒ ตัว ตำบลหางน้ำสาคร มีโคพ่อพันธุ์เนื้อ (อเมริกัน บราห์มัน) จำนวน ๑ ตัว ยังรอโคพ่อพันธุ์อเมริกันบราห์มันจากกองบำรุงพันธุ์สัตว์เพื่อทำสัญญาขยืม อีก จำนวน ๑ ตัว ซึ่งจะดำเนินการในตำบลอุตะเกา

นอกจากนี้แล้วเกษตรกรผู้เลี้ยงโคบางส่วนยังมีโคพ่อพันธุ์ดีไว้สำหรับ ใช้ผสมพันธุ์ในฝูงของตนเอง เพื่อปรับปรุงจากโคพันธุ์พื้นเมืองให้กลายเป็นโคพันธุ์ดี อันจะทำให้ สามารถเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพของโคให้สูงขึ้น

๔. การพาณิชย์และการอุตสาหกรรม

การค้าของอำเภอเป็นกิจการค้าเกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตรเป็น ส่วนใหญ่ ประกอบด้วย

- โรงสีข้าว ๑๒ โรง
- โรงงาน ๒ โรง
- ร้านค้า ๒,๑๐๕ ร้าน
- ร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์ ๑๒๕ แห่ง
- ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ๓ แห่ง
- บริษัทจำกัด ๑ แห่ง

๕. การอุตสาหกรรมในครัวเรือน มีการจักสารไม้ไผ่ เช่น กระจุง กระจาด การทอเสื่อกก การทำของใช้ในบ้านด้วยไม้ไผ่ การจักสานตะกร้าด้วยทางมะพร้าวที่ตำบล ท่าฉนวน ตำบลศิลาदान และตำบลคู้้งสำเภา นอกจากนี้มีการทำเปลงวนโดยใช้ผักตบชวาที่ตำบลอุตะเกา ส่งเป็นสินค้าออกที่ทำรายได้ให้ราษฎรผู้ผลิตเป็นจำนวนมาก

๒.๖ การศึกษาและการศาสนา มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา และกรมสามัญศึกษาแยกได้ดังนี้

๑. โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
มโนรมย์ ๓๐ โรงเรียน

๒. โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
เอกชน ๑ โรงเรียน

๓. โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ๒ โรงเรียน

๔. วิทยาลัยเกษตรกรรม ๑ แห่ง

๕. ห้องสมุดประชาชน ๑ แห่ง

๖. กองลูกเสือ ๑๓ กอง

๗. หน่วยยุวกาชาด ๗ หน่วย

๘. ลูกเสือชาวบ้าน ๑๑ รุ่น

๙. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ๔ แห่ง

มีจำนวนครูและนักเรียนดังนี้

— สำนักงานการประถมศึกษา ครู ๒๘๘ คน นักเรียน ๓,๙๑๘ คน

— กรมสามัญศึกษา ครู ๙๒ คน นักเรียน ๑,๔๑๑ คน

— วิทยาลัยเกษตรกรรม อาจารย์ ๑๘ คน นักศึกษา ๒๗๗ คน

— โรงเรียนสังกัดคณะกรรมการศึกษาเอกชน ครู ๑๘ คน

นักเรียน ๕๐๐ คน

ในด้านการศาสนา มีวัดและสำนักสงฆ์ ๒๖ แห่ง โบสถ์คริสต์จักร ๒

แห่ง มีวัดสำคัญ เช่น

๑. วัดใหญ่ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าฉนวน พระพิศาลธรรมา
นุศาสน์ รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นเจ้าอาวาส

๒. วัดศรีสิทธิการาม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๔ ตำบลคิ่งสำเภา พระครูสุนทรสิทธิชัย
เจ้าคณะอำเภอเป็นเจ้าอาวาส

๓. วัดอยู่ตะเภา ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๕ ตำบลอยู่ตะเภา พระครูสถิตยไชยคุณ
เจ้าคณะตำบลหางน้ำสาคร เป็นเจ้าอาวาส

๔. วัดจวน ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าฉนวน วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่เดิมเป็นที่
ตั้งเมืองมโนรมย์

๕. วัดศรีเจริญ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๒ ตำบลศิลาदान สมุหิระ อายุวัฒนตระโก
เป็นเจ้าอาวาส วัดนี้เป็นสำนักวิปัสณากรรมฐานที่มีชื่อเสียง จะมีการนั่งวิปัสณากรรมฐานเป็นประจำ
ทุกปี

๖. วัดพิบูลงาม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๑ ตำบลคู้งสำเภา วัดนี้ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนท้ายของคู้งสำเภา บริเวณวัดมีต้นไม้ร่มรื่นเป็นที่อาศัยของฝูงลิงจำนวนมาก ซึ่งคนผ่านไปมาชอบหยุดดูเสมอ

นอกจากนั้นยังมีวัดที่เปิดโรงเรียนสอนปริยัติธรรม จำนวน ๓ วัด คือ

๑. วัดศรีสิทธิการาม

๒. วัดใหญ่

๓. วัดโคกแจง

จำนวนพระภิกษุที่ประจำพรรษา (ปี ๒๕๒๕) มีจำนวน ๓๔๐ รูป สามเณร ๒๐ รูป

๒.๗ การสาธารณูปโภค

ในท้องที่อำเภอมนรมย์ มีการสาธารณูปโภคที่ให้บริการแก่ราษฎรในเขตท้องที่ คือ

๑. การประปา มีการสาธารณูปโภคที่ให้บริการแก่ราษฎรในเขตท้องที่คือแก่ราษฎรในเขตสุขาภิบาลและราษฎรหมู่ที่ ๓ ตำบลคู้งสำเภา ส่วนในท้องที่อื่นยังไม่มีประปาใช้ มีบางโรงเรียนจัดทำประปาของตนเอง นอกจากนั้นราษฎรส่วนใหญ่ยังต้องอาศัยน้ำฝนและน้ำในแม่น้ำลำคลอง และการเจาะบ่อน้ำบาดาล เพื่อใช้ในการบริโภคอุปโภคและการเกษตร ขณะนี้อำเภอได้ให้การประปาส่วนภูมิภาคเขต มาทำการสำรวจเพื่อก่อตั้งประปาที่ตำบลหางน้ำสาคร

๒. การไฟฟ้า มีสถานีไฟฟ้าย่อยมนรมย์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอมนรมย์ ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอมนรมย์ ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เป็นผู้ดำเนินการจ่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่ ตำบล หมู่บ้าน ต่าง ๆ ปัจจุบันหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้แล้วเกือบครบทุกหมู่บ้าน

๓. การติดต่อสื่อสาร

๓.๑ ไปรษณีย์โทรเลข

๓.๒ วิทยู

๓.๓ ชุมสายโทรศัพท์ เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ ๒๕๒๗

๒.๘ การสหกรณ์

มีสหกรณ์การเกษตร ๑ แห่ง มีสมาชิก ๒,๗๕๘ คน กลุ่มสมาชิก

๕๘ กลุ่ม มีทุนดำเนินการทั้งสิ้น ๓๒,๕๐๑,๕๕๒.๖๕ บาท

๒.๙ การคลัง

อำเภอมโนรมย์เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง มีทรัพยากรธรรมชาติ ที่เอื้ออำนวยต่อการเกษตร คือ มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน มีคลองส่งน้ำสายชัยนาท—ป่าสัก และยังมีคลองส่งน้ำทุกตำบล แต่เดิมการทำกรเกษตรเป็นไปโดยธรรมชาติ จนเมื่อมีการสร้างเขื่อน ซึ่งเป็นเขื่อนชลประทานและก่อสร้างโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามโนรมย์ ทำให้อำเภอมโนรมย์ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีราษฎรประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลักสามารถเพิ่มผลผลิตและทำให้ราษฎรมีรายได้สูงขึ้น

อำเภอมโนรมย์มีสาขาธนาคารของรัฐบาล และธนาคารพาณิชย์ ๒

ธนาคารคือ

- ธนาคารออมสินสาขาอำเภอมโนรมย์
- สหธนาคารสาขาอำเภอมโนรมย์

๒.๑๐ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอในรมย์

ลำดับที่	ชานาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.
๑	หลวงศรีสิทธิกรรม (ใบ)	พ.ศ.๒๔๕๑ - พ.ศ.๒๔๕๔
๒	พระศรีสิทธิกรรม (ทรัพย์)	พ.ศ.๒๔๕๔ - พ.ศ.๒๔๕๘
๓	หลวงมโนรมย์นราทร	พ.ศ.๒๔๕๙ - พ.ศ.๒๔๖๑
๔	หลวงสมประศาสน์	พ.ศ.๒๔๖๒ - พ.ศ.๒๔๖๔
๕	หลวงกิจจานุการ	พ.ศ.๒๔๖๔ - พ.ศ.๒๔๖๙
๖	นายเทียบ นันทแพทย์	พ.ศ.๒๔๓๐ - พ.ศ.๒๔๓๑
๗	ขุนเปลื้องประศาสน์	พ.ศ.๒๔๓๑ - พ.ศ.๒๔๓๔
๘	หลวงสมานสิมารักษ์	พ.ศ.๒๔๓๔ - พ.ศ.๒๔๓๗
๙	หลวงสมประศาสน์	พ.ศ.๒๔๓๘ - พ.ศ.๒๔๓๘
๑๐	หลวงศรีสุทธิรักษ์	พ.ศ.๒๔๓๘ - พ.ศ.๒๔๓๙
๑๑	หลวงศรีสิทธิกรรม (เปล่ง)	พ.ศ.๒๔๓๙ - พ.ศ.๒๔๘๐
๑๒	นายเพชร บุรณะ วรศิริ	พ.ศ.๒๔๘๑ - พ.ศ.๒๔๘๓
๑๓	ขุนอาธรณ์ ประชานันท์	พ.ศ.๒๔๘๓ - พ.ศ.๒๔๘๙
๑๔	ขุนอนุสรสิทธิกรรม	พ.ศ.๒๔๘๙ - พ.ศ.๒๔๙๒
๑๕	ร.ต.ท. मुख ประเสริฐวงษ์	พ.ศ.๒๔๙๒ - พ.ศ.๒๔๙๓
๑๖	นายบรรยง สุพานิชย์	พ.ศ.๒๔๙๓ - พ.ศ.๒๔๙๔
๑๗	นายอนันต์ หิรัญญะชาติธาดา	พ.ศ.๒๔๙๔ - พ.ศ.๒๕๐๑
๑๘	นายสีห์ ปล่องทอง	พ.ศ.๒๕๐๑ - พ.ศ.๒๕๐๓
๑๙	ร.ต.ท.สิงห์ ประภาสะโนบล	พ.ศ.๒๕๐๓ - พ.ศ.๒๕๐๔
๒๐	นายประกาศ วรศิริ	พ.ศ.๒๕๐๔ - พ.ศ.๒๕๑๒
๒๑	นายพินิต สุขไทย	พ.ศ.๒๕๑๒ - พ.ศ.๒๕๑๔
๒๒	นายสมบุรณ์ พรหมเมศรี	พ.ศ.๒๕๑๔ - พ.ศ.๒๕๑๕
๒๓	นายสุเมธ ศรีรัตนันท์	พ.ศ.๒๕๑๕ - พ.ศ.๒๕๑๘
๒๔	นายเสรี ตามไท	พ.ศ.๒๕๑๘ - พ.ศ.๒๕๒๑
๒๕	นายพรหม ขวัญสกุล	พ.ศ.๒๕๒๑ - พ.ศ.๒๕๒๑
๒๖	ร.ต.บุญช่วย ศรีนวลชัย	พ.ศ.๒๕๒๑ - พ.ศ.๒๕๒๓
๒๗	นายวัฒน์ ทับทิมทอง	พ.ศ.๒๕๒๓ - พ.ศ.๒๕๒๔
๒๘	นายสมพันธ์ บุศราทิจ	พ.ศ.๒๕๒๔ - พ.ศ.๒๕๒๗
๒๙	ว่าที่ ร.ต.สุรัตน์ นพจินดา	พ.ศ.๒๕๒๗ - ปัจจุบัน

๓. อำเภอวัดสิงห์

๓.๑ ประวัติความเป็นมา

ความเป็นมา ที่ว่าการอำเภอวัดสิงห์ ในสมัยก่อนไม่มีที่ทำการเป็นที่แน่นอน เมื่อผู้ใดได้รับแต่งตั้งก็จะใช้บ้านของผู้นั้นเป็นที่ทำการ และมีการสับเปลี่ยนกันเรื่อย ๆ ซึ่งผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอ ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลชั้นเศรษฐีมีบ้านใหญ่โต มีข้าทาสบริวารมาก

ต่อมาเมื่อประมาณก่อน พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้มีการจัดสร้างที่ว่าการอำเภอเป็นครั้งแรกในที่ดินของหลวงชิง คุณยายอึ้ง ซึ่งเป็นเศรษฐีคนหนึ่ง ในสมัยของหลวงไชยเขตต์ (ตามประวัติของอำเภอ) แต่ได้รับคำยืนยันจากบุตรชายของท่านว่า ท่านชื่อ “หลวงชัยนาทนฤเขตต์” (ทองอิน วัชโรทยาน) ซึ่งต่อมาได้เลื่อนเป็น “พระยาธานินทร์ดกกิจ”

ที่ว่าการอำเภอที่สร้างครั้งแรกนั้นมีขนาดเล็กมากเป็นอาคารไม้ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำท่าจีน (ตรงกับที่ตั้งสำนักงานเทศบาลตำบลวัดสิงห์ปัจจุบัน) ต่อมาสถานที่ว่าการอำเภอเก่าชำรุดทรุดโทรมมาก จึงได้ทำการก่อสร้างขึ้นใหม่ แต่ถอยหลังห่างจากแม่น้ำท่าจีนมาอีกเล็กน้อย และอยู่ในบริเวณที่ดินเดิมเป็นเรือนไม้สองชั้น และใช้เป็นที่ทำการของอำเภอเรื่อยมา

ต่อมาบริเวณที่ตั้งอำเภอนี้มีสภาพไม่เหมาะสมอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. สถานที่ที่เป็นบริเวณคับแคบ เป็นอุปสรรคต่อการจัดสร้างหน่วยงาน และสถานที่ของราชการอื่น ๆ

๒. ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ใกล้ชิดกับริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนมากเกินไป ถึงฤดูน้ำหลากจะถูกน้ำท่วมเป็นประจำ จึงไม่สะดวกในการบริการประชาชนและเป็นอุปสรรคในการไป-มาติดต่อของประชาชน

ที่ว่าการอำเภอนี้ตั้งอยู่ได้นานประมาณ ๔๐ ปีเศษ ตัวอาคารก็คับแคบและชำรุดทรุดโทรมมาก จึงได้ย้ายไปสร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นใหม่ ที่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลมะขามเฒ่า โดยเริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ อยู่ห่างจากสถานที่สร้างอำเภอหลังเดิมไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๑ กม. มีเนื้อที่ประมาณ ๔๐ ไร่ หรือประมาณ ๖๔,๐๐๐ ตารางเมตร และได้เปิดทำการจนถึงปัจจุบันนี้

๓.๒ สภาพทางภูมิศาสตร์

๑. ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ ตั้งอยู่ที่ถนนวัดสิงห์ - ดอนตาล หมู่ที่

๓ ตำบลมะขามเฒ่า

๒. พื้นที่ การปกครองอำเภอมีเนื้อที่ประมาณ ๖๐๒ ตารางกิโลเมตร

๓. อาณาเขตติดต่อ

- ทิศเหนือ ติดต่อกับฝั่งขวาของลำห้วยขุนแก้ว อำเภอหนองฉาง อำเภอหนองขาหย่าง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
- ทิศใต้ ติดต่อกับแม่น้ำท่าจีน อำเภอเมืองฯ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา อำเภอมนोरรมย์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดชัยนาท
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๓.๓ การปกครอง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

อำเภอวัดสิงห์ มี ๑๐ ตำบล ๗๒ หมู่บ้าน ๑ เทศบาลตำบล

(๑) เทศบาลตำบลวัดสิงห์	มี	๑	หมู่บ้าน
(๒) ตำบลมะขามเฒ่า	มี	๙	หมู่บ้าน
(๓) ตำบลหนองบัว	มี	๕	หมู่บ้าน
(๔) ตำบลบ่อแร่	มี	๗	หมู่บ้าน
(๕) ตำบลหนองขุ่น	มี	๘	หมู่บ้าน
(๖) ตำบลกุดจอก	มี	๕	หมู่บ้าน
(๗) ตำบลหนองมะโมง	มี	๘	หมู่บ้าน
(๘) ตำบลวังตะเคียน	มี	๙	หมู่บ้าน
(๙) ตำบลหนองน้อย	มี	๘	หมู่บ้าน
(๑๐) ตำบลวังหมัน	มี	๗	หมู่บ้าน

๑. เทศบาลมี ๑ แห่ง คือ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ มีพื้นที่ประมาณ ๒

ตารางกิโลเมตร

๒. สุขาภิบาล - แห่ง

๓. สภาตำบลมี ๑๐ แห่ง คือ

(๑) สภาตำบลมะขามเฒ่า	(๒) สภาตำบลหนองบัว
(๓) สภาตำบลบ่อแร่	(๔) สภาตำบลหนองขุ่น

- (๕) สภาตำบลกุคจอก (๖) สภาตำบลหนองมะโมง
 (๗) สภาตำบลวังตะเคียน (๘) สภาตำบลหนองน้อย
 (๙) สภาตำบลสะพานหิน (๑๐) สภาตำบลวังหมัน

หน่วยราชการอื่น ๆ

๓.๑ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอ ๑ แห่ง

๓.๔ อาชีพและธุรกิจ

๑. การเกษตร สภาพทางการเกษตรมีดังนี้ (ข้อมูลปี ๒๕๒๗)

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครอบครัวเกษตรกร	จำนวนเกษตรกรผู้นำ	เนื้อที่ใน การเกษตร (ไร่)	หมายเหตุ
เทศบาลตำบลวัดสิงห์	๑	๕	๒	๓๔๐	
มะขามเต่า	๙	๕๕๘	๕๕	๑๑๗,๖๐	
หนองบัว	๕	๔๔๕	๓๘	๘๐๐	
บ่อแร่	๗	๕๐๑	๔๓	๑๘,๕๙๓	
หนองขุ่น	๘	๕๓๓	๔๘	๔,๖๗๗	
กุคจอก	๑๑	๑,๐๔๘	๗๔	๕๗,๘๗๓	
หนองมะโมง	๘	๖๔๕	๕๔	๖,๕๘๘	
วังตะเคียน	๙	๑,๑๕๗	๙๑	๔๐,๖๖๐	
หนองน้อย	๑๕	๑,๑๘๗	๑๐๗	๖๑,๐๙๖	
๙	๗๒	๖,๐๙๙	๔๑๖	๕๕,๐๗๑	

๒. การปศุสัตว์

- (๑) เลี้ยงโค ๙,๕๔๙ ตัว
 (๒) เลี้ยงกระบือ ๑๘,๙๘๗ ตัว
 (๓) เลี้ยงสุกร ๗๗,๑๐๙ ตัว
 (๔) เลี้ยงเป็ด ๘๗,๙๕๐ ตัว
 (๕) เลี้ยงไก่ ๕๙,๗๖๐ ตัว

๓. การประชุม

- (๑) เลี้ยงปลาสดาย จำนวน ๑๕ บ่อ
- (๒) เลี้ยงปลาตะเพียน จำนวน ๓๐ บ่อ
- (๓) เลี้ยงปลานิล จำนวน ๑๑ บ่อ

๔. การอุตสาหกรรม

- (๑) โรงเลื่อย ๑ แห่ง (๒) โรงสีขนาดใหญ่ ๕ แห่ง
- (๓) โรงสีขนาดกลาง ๑๐ แห่ง (๔) โรงน้ำแข็ง ๑ แห่ง

๕. การพาณิชย์กรรม

- (๑) บริษัท ๓ แห่ง (๒) ห้างหุ้นส่วน ๕ แห่ง
- (๓) โรงแรม ๑ แห่ง (๔) โรงรับจำนำ - แห่ง
- (๕) โรงมหรสพ ๑ แห่ง

๖. ธนาคาร

- (๑) ธนาคารออมสิน ๑ แห่ง (๒) ธนาคารไทยพาณิชย์ ๑ แห่ง
- (๓) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ๑ แห่ง

๓.๕ การสาธารณสุข

- (๑) โรงพยาบาล ๑ แห่ง ๑๐ เตียง
- (๒) สถานีอนามัย ๙ แห่ง
- (๓) สถานีผดุงครรภ์ ๑ แห่ง
- (๔) โรงพยาบาลเอกชน - แห่ง
- (๕) คลินิก ๓ แห่ง
- (๖) ร้านขายยาประเภท ก ๒ แห่ง
- (๗) ร้านขายยาประเภท ข. - แห่ง
- (๘) ร้านขายยาประเภท ค. ๕ แห่ง

๓.๖ การศึกษาและการศาสนา

- (๑) วิทยาลัย - แห่ง
- (๒) โรงเรียนของกรมสามัญศึกษา ๒ แห่ง ครู ๗๓ คน นักเรียน

(๓) โรงเรียนประถมศึกษา ๔๗ แห่ง ครู ๓๗๘ คน นักเรียน

๕,๐๓๓ คน

(๔) โรงเรียนเทศบาล ๑ แห่ง ครู ๑๔ คน นักเรียน ๑๕๙ คน

(๕) โรงเรียนราษฎร์ ๑ แห่ง ครู ๒๓ คน นักเรียน ๖๘๓ คน

(๖) วัดพุทธศาสนา ๖ แห่ง

(๗) สำนักสงฆ์ ๖ แห่ง

(๘) ศาลเจ้า ๒ แห่ง

๓.๗ การสาธารณูปโภค

(๑) ไฟฟ้ามีเกือบทั่วไป มี ๗ ตำบล เป็นไฟฟ้าของรัฐวิสาหกิจ

(๒) ประปามีเพียงตำบลเดียว คือ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ เป็น

ประปาของท้องถิ่น

๓.๘ การสหกรณ์

การสหกรณ์มี ๔๑ กลุ่ม คือ

(๑) กลุ่มมะขามแต่มีสมาชิก ๖๖ คน

(๓) กลุ่มโคกสูงมีสมาชิก ๕๘ คน

(๕) กลุ่มหนองแคมีสมาชิก ๔๕ คน

(๗) กลุ่มท่าแก้วมีสมาชิก ๖๐ คน

(๙) กลุ่มสระคูมีสมาชิก ๔๓ คน

(๑๑) กลุ่มคลองมอญมีสมาชิก ๑๐ คน

(๑๓) กลุ่มคอนตาลมีสมาชิก ๓๒ คน

(๑๕) กลุ่มหัวตะเข้มีสมาชิก ๕๒ คน

(๑๗) กลุ่มท่าข้ามมีสมาชิก ๖๕ คน

(๑๙) กลุ่มหนองบัวมีสมาชิก ๓๘ คน

(๒๑) กลุ่มบ่อแร่มีสมาชิก ๕๕ คน

(๒๓) กลุ่มหนองจูเหล็กมีสมาชิก ๔๒ คน

(๒๕) กลุ่มกุคจอกมีสมาชิก ๓๗ คน

(๒๗) กลุ่มหนองขามมีสมาชิก ๖๖ คน

(๒๙) หนองมะโมงมีสมาชิก ๓๘ คน

(๓๑) กลุ่มวังหัวเรือมีสมาชิก ๕๕ คน

(๒) กลุ่มคลองปลาไหลมีสมาชิก ๕๗ คน

(๔) กลุ่มหนองพญาอนอกมีสมาชิก ๕๗ คน

(๖) กลุ่มพิบูลทองมีสมาชิก ๑๓๑ คน

(๘) กลุ่มคลองจันมีสมาชิก ๗๑ คน

(๑๐) กลุ่มวัดสิงห์มีสมาชิก ๔๔ คน

(๑๒) กลุ่มหนองน้อยมีสมาชิก ๗๐ คน

(๑๔) กลุ่มหนองกะเบียนมีสมาชิก ๕๐ คน

(๑๖) กลุ่มวังหมันมีสมาชิก ๕๐ คน

(๑๘) กลุ่มหนองเยี่ยวเสือมีสมาชิก ๓๔ คน

(๒๐) กลุ่มวัดท่านจันมีสมาชิก ๒๗ คน

(๒๒) กลุ่มหนองขุ่นมีสมาชิก ๓๑ คน

(๒๔) กลุ่มหนองจิกมีสมาชิก ๔๙ คน

(๒๖) กลุ่มบ่อยายส้มมีสมาชิก ๕๘ คน

(๒๘) กลุ่มสะพานหินมีสมาชิก ๖๖ คน

(๓๐) กลุ่มหนองคูมีสมาชิก ๓๗ คน

(๓๒) กลุ่มวังน้ำขามมีสมาชิก ๗๗ คน

(๓๓) กลุ่มหินเรียงมีสมาชิกรวม ๗๐ คน	(๓๔) กลุ่มวังตะเคียนมีสมาชิกรวม ๓๐ คน
(๓๕) กลุ่มบ่อลึกมีสมาชิกรวม ๓๖ คน	(๓๖) กลุ่มหนองมีสมาชิกรวม ๕๑ คน
(๓๗) กลุ่มหนองตะขบมีสมาชิกรวม ๔ คน	(๓๘) กลุ่มหนองโสนมีสมาชิกรวม ๗ คน
(๓๙) กลุ่มหนองแขงมีสมาชิกรวม ๓๕ คน	(๔๐) กลุ่มหนองหวายมีสมาชิกรวม ๓๗ คน
(๓๙) กลุ่มคอนใหญ่มีสมาชิกรวม ๓๗ คน	(๔๒) กลุ่มหนองโพธิ์มีสมาชิกรวม ๒๑ คน

๓.๙ การคลัง

๘.๑ เงินผลประโยชน์ของแผ่นดิน

(๑) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	๑,๐๐๔,๖๖๓.๕๓ บาท
(๒) ภาษีเงินได้นิติบุคคล	๘๒,๖๕๓.๐๖ บาท
(๓) ภาษีการค้า	๓๗๙,๐๗๓.๐๖ บาท

๘.๒ เงินรายได้องค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส่วนอำเภอวัดสิงห์) แยกเป็นเงินภาษีบำรุงท้องที่แต่ละตำบลดังนี้

(๑) ตำบลมะขามเฒ่า ๔๘,๕๕๐ บาท	(๒) ตำบลหนองบัว ๓๑,๓๐๐ บาท
(๓) ตำบลบ่อแร่ ๓๗,๔๓๐ บาท	(๔) ตำบลหนองขุ่น ๖๙,๙๕๐ บาท
(๕) ตำบลกุดจอก ๑๐๙,๐๐๐ บาท	(๖) ตำบลหนองมะโมง ๖๘,๐๐๐ บาท
(๗) ตำบลวังตะเคียน ๑๐๗,๘๐๐ บาท	(๘) ตำบลหนองน้อย ๑๓๑,๓๑๐ บาท
รวม ๖๙๓,๖๘๐.๐๐ บาท	

๓.๑๐ รายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอวัดสิงห์

๑. หลวงไชยเขตต์
๒. นายชู ไชยพันธ์
๓. หลวงอินทร์ แสงแสน
๔. ม.ล. จิตร เสนีนวงศ์
๕. หลวงกิจจานุการ
๖. นายแบน เกิดสามเสน พ.ศ. ๒๔๖๐ – พ.ศ. ๒๔๖๓
๗. หลวงสุนทรพิทักษ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ – พ.ศ. ๒๔๖๕
๘. หลวงศรีสิทธิกรรม พ.ศ. ๒๔๖๕ – พ.ศ. ๒๔๖๘
๙. พระเจริญจรรยาภรณ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ – พ.ศ. ๒๔๗๒
๑๐. ขุนกำแหงพลล้าน พ.ศ. ๒๔๗๒ – พ.ศ. ๒๔๗๔
๑๑. ขุนประสงค์ประศาสตร์ พ.ศ. ๒๔๗๔ – พ.ศ. ๒๔๗๘

๑๒. นายถนอม จันทรนวล	พ.ศ. ๒๔๗๘ – พ.ศ. ๒๔๘๑
๑๓. ขุนพินิจนาคภพ	พ.ศ. ๒๔๘๑ – พ.ศ. ๒๔๘๔
๑๔. นายจ่างรงค์ เราเจริญ	พ.ศ. ๒๔๘๔ – พ.ศ. ๒๔๘๖
๑๕. นายฉอน ชาศะวราหะ	พ.ศ. ๒๔๘๖ – พ.ศ. ๒๔๙๒
๑๖. นายเรวัตติ เมฆทรงกลด	พ.ศ. ๒๔๙๒ – พ.ศ. ๒๔๙๓
๑๗. นายกัมพล กลิ่นสุคนธ์	พ.ศ. ๒๔๙๔ – พ.ศ. ๒๔๙๕
๑๘. นายฉุย อนุสรณ์ราชกิจ	พ.ศ. ๒๔๙๕ – พ.ศ. ๒๔๙๘
๑๙. นายมานิตย์ จันทสิทธิ์	พ.ศ. ๒๔๙๘ – พ.ศ. ๒๕๐๐
๒๐. นายสันต์ สุจริตธรรม	พ.ศ. ๒๕๐๐ – พ.ศ. ๒๕๐๐
๒๑. นายสวัสดิ์ ประไพพานิช	พ.ศ. ๒๕๐๐ – พ.ศ. ๒๕๐๓
๒๒. นายทำนุ อัครพสุชาติ	พ.ศ. ๒๕๐๓ – พ.ศ. ๒๕๐๕
๒๓. นายพักร์ สุกไสว	พ.ศ. ๒๕๐๕ – พ.ศ. ๒๕๐๘
๒๔. ร.ต.ต.กร บุญยง	พ.ศ. ๒๕๐๘ – พ.ศ. ๒๕๑๒
๒๕. นายอุดม รอดชมภู	พ.ศ. ๒๕๑๒ – พ.ศ. ๒๕๑๔
๒๖. นายบุญรักษ์ สวัสดิ์ทิภาพ	พ.ศ. ๒๕๑๔ – พ.ศ. ๒๕๑๕
๒๗. นายดุสิต ทรงประศาสน์	พ.ศ. ๒๕๑๕ – พ.ศ. ๒๕๑๘
๒๘. นายพรหม ขวัญสกุล	พ.ศ. ๒๕๑๘ – พ.ศ. ๒๕๒๑
๒๙. นายเสรี ตามแผไท	พ.ศ. ๒๕๒๑ – พ.ศ. ๒๕๒๔
๓๐. นายจำรัส เขี่ยมรอด	พ.ศ. ๒๕๒๔ – พ.ศ. ๒๕๒๖
๓๑. ร.ต.ลำราญ นิรัตติชัย	พ.ศ. ๒๕๒๖ – ปัจจุบัน

๔. อำเภอสรรพยา

๔.๑ ประวัติความเป็นมา

สมัยกรุงศรีอยุธยา

อำเภอสรรพยา จะเริ่มมีมานานแต่ครั้งใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน แต่พอจะสันนิษฐานได้ว่าเดิมคงเป็นหมู่บ้านราษฎร ตั้งอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสมแก่การเกษตรกรรม แต่เป็นเพียงชุมชนเล็ก ๆ อยู่ระหว่างเมืองชัยนาท เมืองสรรคบุรี และเมืองสิงห์บุรี

โดยที่สรรพยาอยู่ใกล้เมืองชัยนาทมากที่สุด ประวัติของสรรพยาจึงน่าจะมีประวัติความเป็นมาเช่นเดียวกับชัยนาท โดยหนังสือชินกาลมาลี มีข้อความกล่าวไว้ชัดเจนว่า “ชัยนาท ปฐม ทุภิกขภัย ชาต” แปลได้ว่า ทุกภิกขภัยได้บังเกิดมีในเมืองชัยนาทบุรี อันเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงสุโขทัย สันนิษฐานว่าเมืองชัยนาทน่าจะสร้างในสมัยพญาเลอไทแห่งกรุงสุโขทัย

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แห่งกรุงศรีอยุธยา ตรงกับ พ.ศ. ๑๘๙๗ พญาเลอไทสวรรคตกรุงสุโขทัยเกิดการแย่งชิงราชสมบัติ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงเห็นโอกาสเหมาะ จึงโปรดให้ขุนหลวงพระจ้าว ซึ่งครองเมืองสุพรรณบุรี ยกทัพไปยึดครอง “เมืองชัยนาทบุรี” และอยู่รักษาเมืองไว้ขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา เมื่อกรุงสุโขทัยสงบแล้ว พญาลิไทขึ้นครองราชย์ ได้ส่งทูตไปเจรจาขอ “เมืองชัยนาทบุรี” คืนจากกรุงศรีอยุธยา โดยต่างฝ่ายต่างจะเป็นอิสระ และมีความสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน กรุงศรีอยุธยายินยอมคืน “เมืองชัยนาทบุรี” ให้แก่กรุงสุโขทัย ซึ่งนักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า กรุงศรีอยุธยาเกรงว่ากรุงสุโขทัยจะชวนแคว้นกัมพูช (ลพบุรี) และอาณาจักรทางเหนือซึ่งเป็นมิตรกับกรุงสุโขทัยมาร่วมรบ ประกอบกับกรุงศรีอยุธยาเพิ่งจะสถาปนาเมือง หากต้องทำศึกจะเป็นผลเสียหายมาก จึงยอมคืนเมืองชัยนาทบุรีให้แก่กรุงสุโขทัย

ต่อมาราว ๆ พ.ศ. ๑๙๒๑ เมื่อกรุงศรีเข้มแข็งขึ้น ขณะที่กรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง เมืองชัยนาทบุรีก็ตั้งขึ้นกับกรุงศรีอยุธยาไปด้วย โดยได้รับการสถาปนาให้เมืองลูกหลวงในรัชสมัยสมเด็จพระอินทราชา กษัตริย์องค์ที่ ๖ แห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๙๔๖) ได้ทรงส่งพระราชโอรส ๓ พระองค์ให้ไปครองหัวเมืองรอบ ๆ กรุงศรีอยุธยา คือ

๑. เจ้าอ้ายพญา ครองเมืองสุพรรณบุรี
๒. เจ้ายี่พญา ครองเมืองสรรคบุรี

๓. เจ้าสามพระยา ครองเมืองชัยนาทบุรี

ครั้น พ.ศ. ๑๙๖๑ สมเด็จพระอินทราชา เสด็จสวรรคตเจ้าอ้ายพญาและ
เจ้ายี่พญา ได้ยกทัพไปสู้รบเพื่อชิงราชสมบัติกัน ณ ตำบลป่าถ่าน แขวงกรุงเก่าของกรุงศรีอยุธยา
ทั้งสองพระองค์ถูกพระแสงของ้าวต้องพระศอกขาดคาคอข้างด้วยกัน มุขมนตรีจึงออกมาเฝ้าเจ้าสาม
พระยาที่เมืองชัยนาทบุรี แล้วทูลอัญเชิญเสด็จไปครองกรุงศรีอยุธยาทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชา-
ธิราชที่ ๒

ครั้น พ.ศ. ๑๙๙๔ พระเจ้าติโลกราช กษัตริย์เมืองเชียงใหม่มีอำนาจ
มากขึ้น ได้ยกทัพมาตีเมืองกำแพงเพชร และได้กวาดต้อนผู้คนบริเวณรอบ ๆ จนถึงเขต “เมืองชัยนาทบุรี”
ทำให้เมืองชัยนาทบุรีกลายเป็นเมืองร้างตั้งแต่นั้นมา

ต่อมา พ.ศ. ๒๐๗๗ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้เสด็จมากระทำพระ
ราชพิธีมัยยมกรรม ที่ตำบลชัยนาทบุรี แล้วสถาปนาให้ตั้งเป็นเมืองชัยนาทขึ้นใหม่ ทางฝั่งตะวันออกของ
แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งตรงข้ามกับเมืองร้างเดิม

ต่อมา พ.ศ. ๒๐๘๖ พระเจ้าหงสาวดี ได้ยกทัพพม่าเข้ามาทางด่านพระ
เจดีย์สามองค์เข้าล้อมกรุงศรีอยุธยา พระมหาธรรมราชา ซึ่งครองเมืองพิษณุโลกได้เกณฑ์หัวเมืองฝ่าย
เหนือ มีสุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร พิชัย ยกไปตั้งค่ายที่เมืองชัยนาท เพื่อช่วยเหลือกรุงศรีอยุธยา พระเจ้ากรุงหงสาวดี
ไม่สามารถตีกรุงศรีอยุธยาได้ ก็เลิกทัพกลับผ่านเมืองชัยนาท พระมหาธรรมราชา มีรีพล
น้อยกว่า จึงถอนทัพกลับ พระเจ้ากรุงหงสาวดี จึงเข้าตั้งค่ายที่เมืองชัยนาทแทน ขณะเดียวกัน
นั้น พระรามศวร และพระมหินทราธิราช พระราชโอรสของสมเด็จพระจักรพรรดิ ไม่รู้ว่าพระมหา
ธรรมราชาได้ถอนทัพกลับแล้ว ได้ยกทัพเข้าตีกระหนาบ ถูกทัพพม่าตีแตกพ่าย จับสองพระองค์ไปคุมขัง
ที่ค่าย เมืองชัยนาท สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ต้องส่งราชทูตนำพระราชสาส์น ไปขอพระราชโอรส
คืน โดยพม่าขอแลกกับช้างชนะงา ๒ เชือก คือพลายศรีมงคล และพลายมงคลทวีป แต่ช้างสองเชือกได้
ไล่อาละวาด วุ่นวายทั้งกองทัพ พระเจ้ากรุงหงสาวดี จึงส่งช้างสองเชือกคืนแล้วถอนทัพกลับไป

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๑๑๑ รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อทรงประกาศอิสรภาพแล้วพระเจ้ากรุงหงสาวดีได้ยกทัพใหญ่มาตีกรุงศรีอยุธยา ๒ ทาง คือ ทางด่านพระเจดีย์สามองค์ และทัพพระเจ้าเชียงใหม่ยกมาทางเรือ ทัพหน้าของพม่าทางด่านพระเจดีย์สามองค์ถูกพระนเรศวรตีแตกพ่ายกลับไปจนถึงทัพหลวง จึงเลิกทัพกลับไป พระเจ้าเชียงใหม่ไม่ทราบที่ทัพหลวงเลิกทัพไปแล้วก็เคลื่อนทัพมาตั้งค่ายที่เมืองชัยนาท แล้วส่งทัพหน้าลงมาตั้ง ณ บ้านบางพุทรา และบางเกี้ยว หมู่บ้าน สมเด็จพระนเรศวร จึงสั่งให้พระราชมนู และขุนรามเดชะ นำทัพหน้าเข้าโจมตีแตกพ่าย พระเจ้าเชียงใหม่จึงเลิกทัพกลับไปโดยกวาดต้อนผู้คนแถบหัวเมืองชัยนาทไปด้วย

สมัยกรุงธนบุรี

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๑๙ รัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ตรงกับวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๓๑๙ พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกทัพขึ้นมาตั้งค่ายที่เมืองชัยนาท เพื่อขับไล่พม่าซึ่งกำลังรบติดพันกับกองทัพไทยที่เขตเมืองนครสวรรค์ ฝ่ายพม่ารู้ข่าว ตกใจเกรงกลัว จึงละทิ้งค่ายหนีไปทางเมืองอุทัยธานี พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงยกทัพตามไปโจมตีถึงบ้านเดิมบางนางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรี เข้าศึกแตกพ่ายยับเยิน

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล โดยให้ยุบและรวมหัวเมืองทางริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือขึ้นไปจนถึงแม่น้ำปิง คือเมืองชัยนาท เมืองสรรค์บุรี เมืองมโนรมย์ เมืองพยุหะคีรี เมืองนครสวรรค์ เมืองกำแพงเพชร เมืองตาก รวม ๘ หัวเมือง ให้ขึ้นตรงต่อข้าหลวงเทศาภิบาลและตั้งที่ว่าการมณฑล ณ เมืองนครสวรรค์ เรียกว่า มณฑลนครสวรรค์ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เปลี่ยนตำแหน่งเป็นสมุหเทศาภิบาล

ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อรัฐบาลไทยได้เข้าร่วมรบกับญี่ปุ่น ยินยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านไปยังประเทศพม่า ญี่ปุ่นได้สร้างสนามบินที่อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ และได้ขนลำเลียงยุทธปัจจัยมาทางแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านอำเภอสรรพยา ไปขึ้นบกที่ท่าเรือชัยนาทลำเลียงต่อไปยังฐานบินตาคลี เป็นเวลานาน ๔ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๖ – ๒๔๘๙ จนสงครามยุติ

๔.๒ สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง ที่ว่าการอำเภอสรรพยา ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านทิศ

ตะวันตกห่างจากศาลากลางจังหวัดชัยนาท ประมาณ ๑๙ กม. มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองชัยนาท

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ของอำเภอสรรพยา เป็นที่ราบลุ่ม ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง และมีคลองชลประทานส่งน้ำให้เกษตรกรหลายสาย นอกจากนี้ยังมีโครงการจัดรูปที่ดินเกือบเต็มพื้นที่อำเภอ ทำให้พื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำนา และสามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง อำเภอสรรพยามีภูเขาลูกเล็ก ๆ รวม ๓ ลูก ในเขตตำบลสรรพยา และตำบลเขาแก้ว

สภาพดินฟ้าอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศ ของอำเภอสรรพยา มีฤดูกาลตามปรกติเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ในภาคกลาง คือ มี ๓ ฤดู ฤดูร้อน ประมาณ เดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน อากาศไม่ร้อนจัดมากนัก อุณหภูมิสูงสุดประมาณ ๓๗ องศาเซลเซียส ฤดูฝน ประมาณเดือน พฤษภาคม – ตุลาคม เป็นช่วงที่ยาวนานกว่าฤดูอื่น ๆ มีฝนตกชุกบางครั้งบางคราว ฤดูหนาวประมาณเดือน พฤศจิกายน – มกราคม เป็นช่วงระยะเวลาสั้นเท่าฤดูร้อน อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ ๑๖ องศาเซลเซียส

ลำน้ำสำคัญ

๑. มีแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านเกือบทุกตำบล เว้นตำบลเขาแก้วเพียงตำบลเดียว
๒. มีคลองชลประทานบรมธาตุ ผ่านตำบลบางหลวง ตำบลสรรพยา และตำบลโพนางคำตก
๓. มีคลองชลประทานมหาธาตุ ผ่านตำบลตุ๊ก ตำบลหาดอาษาและตำบลโพนางคำออก
๔. มีคลองชลประทานของโครงการมโนรมย์ ซึ่งส่งผ่านเข้ามาในคลอง ๕ และ ๖ ส่งน้ำเข้ามาในตำบลเขาแก้ว และตำบลหาดอาษาบางส่วน
๕. ห้วย หนอง คลอง บึง มีทั้งหมด ๑๖ แห่ง รวมเนื้อที่ ๑๔๙๐ ไร่

๖. ทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสรรพยาไม่มีแร่ธาตุใดๆ มีป่าไม้เพียงเล็กน้อย คือไม้ยาง ไม้ไผ่

การคมนาคม

- การคมนาคมระหว่างอำเภอกับจังหวัดมี ๒ เส้นทาง คือ
 ๑. ด้านตะวันตก มีทางหลวงแผ่นดินสายสิงห์บุรี – ชัยนาท เป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์ ระยะทาง ๑๙ กม.
 ๒. ด้านตะวันออก มีถนนเลียบบคันคลองมหาราช เป็นถนนลาดยางประมาณ ๑๕ กม. ต่อจากนั้นเป็นทางลูกรัง
- การคมนาคมระหว่างอำเภอกับตำบล
มีถนนแยกเข้าหมู่บ้านได้ทุกหมู่บ้าน เป็นถนนลูกรัง เดินทางได้สะดวกทุกฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีทางหลวงแผ่นดินสายเอเชียผ่านเขตอำเภอสรรพขาด้วย กล่าวได้ว่าการคมนาคมสะดวกดี

พลเมือง

มีทั้งหมด ๔๙,๖๖๙ คน แยกเป็นชาย ๒๔,๒๑๗ คน เป็นหญิง ๒๕,๔๕๒ คน เป็นต่างด้าวสัญชาติจีน ๑๘๒ คน จำแนกเป็นรายตำบลได้ดังนี้

- ตำบลเขาแก้ว ๒,๘๐๐ คน เป็นชาย ๑,๓๘๒ คน หญิง ๑,๔๑๘ คน
- ตำบลหาดอาษา ๗,๘๙๖ คน เป็นชาย ๓,๘๔๘ คน หญิง ๔,๐๔๘ คน
- ตำบลบางหลวง ๘,๖๕๒ คน เป็นชาย ๔,๒๕๘ คน หญิง ๔,๓๙๔ คน
- ตำบลโพนางคำออก ๕,๙๙๕ คน เป็นชาย ๒,๘๙๙ คน หญิง ๓,๐๙๖ คน
- ตำบลโพนางคำตก ๖,๗๔๕ คน เป็นชาย ๓,๒๙๒ คน หญิง ๓,๔๕๓ คน
- ตำบลตุลก ๑๐,๓๔๔ คน เป็นชาย ๕,๐๔๐ คน หญิง ๕,๓๐๔ คน
- ตำบลสรรพยา ๗,๒๓๗ คน เป็นชาย ๓,๔๙๘ คน หญิง ๓,๗๓๙ คน

๔.๓ การปกครอง

๑. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีตำบล ๗ ตำบล ๔๙ หมู่บ้าน คือ

- ตำบลสรรพยา มี ๗ หมู่บ้าน
- ตำบลโพนางคำตก มี ๖ หมู่บ้าน
- ตำบลโพนางคำออก ๗ หมู่บ้าน
- ตำบลหาดอาษา ๘ หมู่บ้าน
- ตำบลบางหลวง ๖ หมู่บ้าน
- ตำบลตลุก ๙ หมู่บ้าน
- ตำบลเขาแก้ว ๖ หมู่บ้าน

๒. ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

๒.๑ มีสุขาภิบาล ๒ แห่ง คือ

๑. สุขาภิบาลสรรพยา มีเขตสุขาภิบาลอยู่ที่หมู่ที่ ๔ ตำบลสรรพยา

๒. สุขาภิบาลโพนางคำ มีเขตสุขาภิบาลอยู่ที่หมู่ที่ ๒ ตำบลโพนางคำ

๒.๒ สภาตำบล มี ๗ แห่ง คือ

- ๑. สภาตำบลสรรพยา
- ๒. สภาตำบลบางหลวง
- ๓. สภาตำบลโพนางคำตก
- ๔. สภาตำบลตลุก
- ๕. สภาตำบลหาดอาษา
- ๖. สภาตำบลโพนางคำออก
- ๗. สภาตำบลเขาแก้ว

๒.๓ หน่วยราชการอื่น มีหน่วยราชการอื่นและรัฐวิสาหกิจที่เข้ามาดำเนินการในเขตอำเภอสรรพยาหลายหน่วยงานซึ่งล้วนแต่ตั้งอยู่ใกล้เขื่อนเจ้าพระยาทั้งสิ้น คือ

- ๑. ศูนย์เกษตรกรรมภาคกลาง อยู่ใกล้เขื่อนเจ้าพระยา
- ๒. สำนักงานชลประทานที่ ๗ อยู่ใกล้เขื่อนเจ้าพระยา
- ๓. โครงการพัฒนาเกษตรลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนบทรระยะที่ ๒

๔. ที่ทำการเขื่อนเจ้าพระยา
๕. สถานีประมงชัยนาท
๖. สถานีพืชอาหารสัตว์
๗. สำนักงานสหกรณ์การเกษตรเขื่อนเจ้าพระยา
๘. โครงการคันคูน้ำและจัดรูปที่ดิน ๓
๙. หน่วยส่งเสริมสหกรณ์ในเขตเกษตรชลประทานบรมธาตุ
๑๐. ศูนย์ช่างที่ ๗ กรมส่งเสริมสหกรณ์
๑๑. สถานีผสมเทียมชัยนาท
๑๒. สถานีทดลองพืชไร่ชัยนาท
๑๓. สถานีพืชอาหารสัตว์ชัยนาท

๔.๔ การสาธารณสุข

อำเภอสรรพยามีการสาธารณสุข ดังนี้

๑. สถานบริการ มี

- ๑.๑ สถานีอนามัย ๑๐ แห่ง
- ๑.๒ สำนักงานผดุงครรภ์ ๑ แห่ง
- ๑.๓ สถานพยาบาลเอกชน ๑ แห่ง
- ๑.๔ สถานพยาบาลของกรมชลประทาน ๑ แห่ง
- ๑.๕ ร้านขายยาแผนปัจจุบัน ไม่มี
- ร้านขายยาแผนโบราณ ๑๘ ร้าน
- ร้านขายยาปัจจุบันบรรจุเสร็จ ๙ ร้าน

๒. บุคลากรทางสาธารณสุข มี

๒.๑ พนักงานอนามัย	๑๐ คน
๒.๒ ผดุงครรภ์อนามัย	๑๑ คน
๒.๓ ผู้ช่วยพยาบาล	๒ คน
๒.๔ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	๒๘ คน
๒.๕ ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.)	๒๔๒ คน
๒.๖ ผดุงครรภ์โบราณ	๖ คน

๔.๕ การประกอบอาชีพและธุรกิจ

๑. การเกษตร ราษฎรอำเภอสรรพยา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา

เป็นหลักทุกตำบล สามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง ถึงร้อยละ ๙๐ ของพื้นที่ เนื่องจากมีเขื่อนเจ้าพระยา และมีระบบชลประทานส่งน้ำได้เกือบทั่วพื้นที่อำเภอ สภาพทั่วไปทางเกษตร ของพื้นที่อำเภอ สรรพยา มีดังนี้

เนื้อที่ถือครอง	๑๔๔,๒๐๒ ไร่
เนื้อที่ทำการเกษตร	๑๒๔,๕๒๑ ไร่ แยกเป็น
ทำนา	๙๙,๑๗๙ ไร่
ทำสวน	๒๑,๕๒๗ ไร่
พืชผัก	๓,๘๑๕ ไร่
อื่น ๆ	๑๙,๖๘๑ ไร่

๒. การประมง ในเขตอำเภอมีแหล่งน้ำสาธารณประโยชน์ จำนวน ๑๙ แห่ง มีเนื้อที่รวมกันประมาณ ๕,๘๙๘ ไร่ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปี ๒๕๒๔ มี ๖๕๐ ตัน มีชาวประมงจำนวน ๒๐๔ คน มีผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ๙๗ ราย เนื้อที่เพาะเลี้ยงรวม ๘,๕๕๖ ตารางเมตร สภาพพื้นที่ทั่วไปเหมาะแก่การประมง ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลสรรพยา ตำบล ตลุก ตำบลบางหลวง ตำบลโพนางคำออก ตำบลโพนางคำตก และตำบลหาดอาษา

๓. ด้านธุรกิจ เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีพื้นที่เล็ก และมีประชากร น้อย อำเภอสรรพยา จึงมีธุรกิจเพียงเล็กน้อย คือ

โรงสีข้าวขนาดใหญ่	๑ แห่ง
โรงสีข้าวขนาดกลาง	๑ แห่ง
โรงพิมพ์	๑ แห่ง
โรงซ่อมเครื่องยนต์	๑ แห่ง
โรงน้ำแข็ง	๒ แห่ง

การธนาคาร มีเพียงธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์อำเภอสรรพยา เพียงแห่งเดียว

๔. การปศุสัตว์

ท้องที่อำเภอสรรพยา มี ๗ ตำบล ๔๘ หมู่บ้าน ราษฎรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนา และมีการเลี้ยงปศุสัตว์เป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวด้วย จากการสำรวจข้อมูลด้าน ปศุสัตว์ในอำเภอสรรพยา สัตว์ที่ราษฎรเลี้ยงได้แก่ โค กระบือ สุกร แพะ แกะ เป็ด ไก่ ห่าน และ ม้า ส่วนใหญ่จะเลี้ยงแม่สุกรไว้เพาะลูกจำหน่าย ไม่นิยมขุนเลี้ยงเป็นหมูเนื้อ เพราะมีพ่อค้าจากจังหวัด ไกล่เคียงมารับซื้อไปเลี้ยง

๔.๖ การศึกษาและการศาสนา

๑. การศึกษา

ก. โรงเรียนประถมศึกษา มีโรงเรียน ๒๙ โรง มีอาคาร ๕๗ หลัง นักเรียน ๕,๘๘๗ คน ครู ๓๘๓ คน เปิดสอนชั้น ป.๑-ป.๖ ทุกโรงเรียน นอกจากนี้มีโรงเรียนราษฎร์อีก ๒ โรงเรียน คือ

๑. โรงเรียนทรัพย์สินพิทยาศาสตร์ ตั้งอยู่ที่ตำบลตลุก เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น มีครู ๑๓ คน นักเรียน ๓๐๒ คน

๒. โรงเรียนอนุบาลพานิชพันธ์ศึกษา ตั้งอยู่ที่ตำบลตลุก เปิดสอนระดับอนุบาล มีครู ๓ คน นักเรียน ๔๒ คน

ข. โรงเรียนมัธยมศึกษา มี ๓ โรงเรียน คือ

๑. โรงเรียนสรรพวิทยวิทยา ตั้งอยู่ที่ตำบลสรรพยา เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย มีครู ๘๖ คน นักเรียน ๑,๒๙๑ คน

๒. โรงเรียนชยานุกิจพิทยาคม ตั้งอยู่ที่ตำบลโพนางคำออก เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีครู ๑๔ คน นักเรียน ๑๘๔ คน

๓. โรงเรียนบุญนาศพิทยาคม ตั้งอยู่ที่ตำบลบางหลวง เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีครู ๔๑ คน นักเรียน ๖๘๑ คน

ก. การศึกษานอกโรงเรียน นอกจากนี้มีการศึกษางานนอกโรงเรียนของกรมการพัฒนาชุมชนอีก คือ

๑. ศูนย์ฝึกอบรมกีฬา นักเรียน ประชาชน ๔ แห่ง มีนักเรียน ๒๔๕ คน

๒. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑ แห่ง มีครู ๔ คน เด็ก ๘๕ คน

๓. กลุ่มสนใจ คือกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าและกลุ่มเสริมสวยอย่างละ ๗ กลุ่ม รวมเป็น ๑๔ กลุ่ม มีสมาชิก ๒๕๒ คน

๒. การศาสนา

ราษฎร์อำเภอสรรพยา เป็นพุทธศาสนิกชนโดยมีวัด ๒๗ วัด สำนักสงฆ์ ๒ แห่ง ไม่มีวัดของศาสนาอื่น

๔.๗ การสาธารณสุข

๑. การไฟฟ้า การไฟฟ้าในอำเภอสรรพยาอยู่ในข่ายการจำหน่ายของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทั้งหมดครอบคลุมทั้ง ๓ ตำบล โดยเฉพาะตำบลสรรพยา ตำบลบางหลวง

และตำบลตลุก ราษฎรมีไฟฟ้าใช้ครบทุกตำบลแล้ว ส่วนตำบลหาดอาษา ตำบลโพนางคำออก ตำบลโพนางคำตก และตำบลเขาแก้ว ราษฎรมีไฟฟ้าใช้ยังไม่ครบทุกหมู่บ้าน คือยังเหลืออีกตำบลละ ๒-๓ หมู่บ้าน

๒. การประปา กิจการประปา มี ๒ แห่ง คือ ในเขตสุขาภิบาลสรรพยา และเขตสุขาภิบาลโพนางคำ ส่วนตำบลอื่น ๆ ยังไม่มีการตั้งประปาภายในตำบลและหมู่บ้าน เว้นแต่บางแห่ง เช่น โรงเรียน สถานีอนามัย วัด มีการจัดซื้อถังน้ำฝน และสร้างประปาตามแบบของกรมอนามัย เป็นขนาดเล็ก พอง่ายน้ำให้แก่นักเรียนและราษฎรได้บ้าง คือ

ประปาสถานีอนามัย	๒ แห่ง
ประปาโรงเรียน	๒๕ แห่ง
ประปาวัด	๖ แห่ง
บ่อน้ำบาดาล	๑๔๘ แห่ง

๓. การสื่อสาร การสื่อสารสำหรับประชาชนทั่วไปมีเพียงการไปรษณีย์โทรเลข ขณะนี้ยังไม่มีการติดตั้งชุมสายโทรศัพท์ แต่คาดว่าจะเริ่มตั้งแต่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ เพราะองค์การโทรศัพท์ได้สำรวจพื้นที่ เพื่อก่อสร้างที่ทำการชุมสายโทรศัพท์ไว้แล้ว ใน พ.ศ. ๒๕๒๔

ส่วนของทางราชการ มีวิทยุรับ - ส่งของที่ว่าการอำเภอทับศาลากลางจังหวัดชัยนาทและอำเภออื่น ๆ สถานีตำรวจภูธรอำเภอทับศาลากลางตำบลเขาแก้ว

๔. การชลประทาน อำเภอสรรพยาจัดได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการชลประทานของภาคกลาง เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเขื่อนเจ้าพระยา ซึ่งปิดกั้นและทดน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อการชลประทานในพื้นที่ราบภาคกลางตอนล่างทั้งหมด พื้นที่ของอำเภอสรรพยาทั้งหมดอยู่ในเขตชลประทานรวม ๓ โครงการ คือโครงการมหाराช โครงการบรมธาตุ และโครงการมนโรมย์ คิดเป็นพื้นที่ ๆ ได้รับการจ่ายน้ำ ถึง ๑๒๔,๕๒๑ ไร่

๔.๘ การรักษาความสงบ

มีสถานีตำรวจภูธรอำเภอสรรพยา ตั้งอยู่ในที่ดินของราชพัสดุ ริมฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา (ทิศตะวันตก) เนื้อที่ดินประมาณ ๑ ไร่ ๖๒ ตารางวา อาคารที่ทำการมี ๒ หลัง สถาปนาที่ ๑ ตัวสถานีสร้างสมัย พ.ต.อ.พระยาสกลสรศิลป์ ผู้บังคับการมณฑลนครสวรรค์ เมื่อประมาณ พ.ศ.๒๔๔๔ พระศรีสิทธิกรรม เป็นนายอำเภอ ส.ต.อ.वास นุ่มฤทธิ์ เป็น

หัวหน้าสถานี โดยย้ายจากที่เดิม ซึ่งอยู่บริเวณโรงหมู หลังที่ ๒ ที่ทำการสอบสวน สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ สมัย ร.ต.ท.หมื่นชนานุรักษ์ โดยนายชวงจิ๋ว แซ่เฮง พ่อค้าตลาดสรรพยา ได้ร่วมกับชาวตลาด สรรพยา บริจาคเงินสร้าง

๔.๘ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ

รายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอสรรพยา ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งเป็นอำเภอ จนถึงปัจจุบัน มีรวม ๒๗ นาย ดังนี้

๑. พระศรีสิทธิกรรม	พ.ศ.๒๔๔๐ – พ.ศ.๒๔๔๖
๒. หลวงสรรพศรีสิทธิกิจ	พ.ศ.๒๔๔๖ – พ.ศ.๒๔๕๐
๓. ขุนเกษตรสรรพยาภิบาล	พ.ศ.๒๔๕๐ – พ.ศ.๒๔๕๙
๔. ขุนสุนทรพิทักษ์	พ.ศ.๒๔๕๙ – พ.ศ.๒๔๖๐
๕. ขุนแสงวัฒนราชภูร	พ.ศ.๒๔๖๐ – พ.ศ.๒๔๖๒
๖. ขุนสมานสรรพกิจ	พ.ศ.๒๔๖๒ – พ.ศ.๒๔๖๔
๗. หลวงสมประสงค์	พ.ศ.๒๔๖๔ – พ.ศ.๒๔๖๖
๘. หลวงศรีสิทธิรักษ์	พ.ศ.๒๔๖๖ – พ.ศ.๒๔๗๘
๙. หลวงสมานสิมารักษ์	พ.ศ.๒๔๗๘ – พ.ศ.๒๔๘๐
๑๐. ขุนพิเศษสกุลกิจ	พ.ศ.๒๔๘๐ – พ.ศ.๒๔๘๑
๑๑. นายบุญรอด เจนวิทย์การ	พ.ศ.๒๔๘๑ – พ.ศ.๒๔๘๓
๑๒. นายบุญมาก โพธิ์พันธ์	พ.ศ.๒๔๘๓ – พ.ศ.๒๔๘๕
๑๓. ขุนนพการบำรุง	พ.ศ.๒๔๘๕ – พ.ศ.๒๔๘๙
๑๔. นายพันธ์ ทิพย์มณี	พ.ศ.๒๔๘๙ – พ.ศ.๒๔๙๑
๑๕. นายพิชญ์ พรหมนารถ	พ.ศ.๒๔๙๖ – พ.ศ.๒๔๙๖
๑๖. นายสุธี โอบอ้อม	พ.ศ.๒๔๙๖ – พ.ศ.๒๔๙๘
๑๗. นายเสงี่ยม ราชเรืองระบิน	พ.ศ.๒๔๙๘ – พ.ศ.๒๔๙๘
๑๘. นายจำเนียร พรหมบุญ	พ.ศ.๒๔๙๘ – พ.ศ.๒๕๐๑
๑๙. นายแถม ยินดีสุข	พ.ศ.๒๕๐๑ – พ.ศ.๒๕๐๓
๒๐. นายสนิท ร่มโพธิ์ทอง	พ.ศ.๒๕๐๓ – พ.ศ.๒๕๐๗
๒๑. ร.ท.สุชาติ คำไทย	พ.ศ.๒๕๐๗ – พ.ศ.๒๕๐๘
๒๒. นายประสาร คุณกำจร	พ.ศ.๒๕๐๘ – ๒๕๑๒

๒๓. นายเปล่ง จุลเนตร	พ.ศ.๒๔๑๒ – พ.ศ.๒๔๑๔
๒๔. นายสุนีย์ โชติมา	พ.ศ.๒๔๑๔ – พ.ศ.๒๔๑๙
๒๕. นายสมจิตต์ รั้วทอง	พ.ศ.๒๔๑๙ – พ.ศ.๒๔๒๑
๒๖. นายคงเดช ธรรมสุภา	พ.ศ.๒๔๒๑ – พ.ศ.๒๔๒๓
๒๗. นายประสาร หน่อทอง	พ.ศ.๒๔๒๓ – พ.ศ.๒๔๒๔
๒๘. นายไวยหา อึ้งภากรณ์	พ.ศ.๒๔๒๔ – ปัจจุบัน

๕. อำเภอสรนครบุรี

๕.๑ ประวัติความเป็นมา

สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา

อำเภอสรนครบุรี เป็นเมืองโบราณนัยว่าเจ้าผู้ครองนครเวียงพางคำ ในแคว้นแคว้นโยนกเชียงแสน ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของพระราชชนนีสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ได้เป็นผู้สร้างเมืองนี้ขึ้น เรียกว่า เมืองตรัยตรังษ์สมัยเดียวกับสร้างเมืองอู่ทอง ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเรียกเมืองสรนครว่าเมืองแพรก ส่วนเมืองชัยนาทบุรี (จังหวัดชัยนาท) เพิ่งมาปรากฏในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เมื่อ พ.ศ.๑๘๕๐ ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ซึ่งกล่าวถึงอาณาเขตของกรุงสุโขทัยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงว่า “มีเมืองกว้างขวางหลาย ปราบเมืองตะวันออก รอดสระหลวงสอง แคว ลุมบาจาย สคาเท้าฝั่งของถึงเวียงจันทร์ เวียงคำเป็นที่แล้ว เบื้องหัวนอน รอดคณที พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ” คำว่าแพรกนี้นักปราชญ์ทางโบราณคดีสันนิษฐานว่าได้แก่ “เมืองสรนครบุรี” หรืออำเภอสรนครบุรีในปัจจุบัน เมืองแพรกหรือสรนครบุรีในสมัยนี้ เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของกรุงสุโขทัย

พระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงแสดงไว้ในหนังสือประมวลพระบรมราชาธิบาย เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สยามว่าอาจจะได้แก่เมืองตรัยตรังษ์ อันเป็นเมืองที่ปฐมกษัตริย์ที่สร้างกรุงศรีอยุธยา หรือพระเจ้าอู่ทองเคยประทับอยู่ก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยาในปี ๑๘๕๔ เชื่อกันว่าพระเจ้าอู่ทองนี้ทรงสืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าพรหมผู้ครองเวียงชัยปราการ การอพยพของเชื้อสายของพระเจ้าพรหมลงมาทางใต้นี้กล่าวไว้ในหนังสือและพงศาวดารต่าง ๆ เช่น หนังสือจุลยุทธการวงศ์ กล่าว ว่า พุทธศักราช ๑๗๓๐ มีการอพยพของเชื้อสายพระเจ้าพรหมลงมาที่เมืองตรัยตรังษ์ ส่วนหนังสือสิงหนวัตกุมารกล่าวว่าพระเจ้าชัยศิริเชื้อสายพระเจ้าพรหมอพยพมาใน พ.ศ. ๑๕๔๗ (จุลศักราช ๓๖๖) และลงมาตั้งเวียงอยู่ “ริมแม่ระมิง” เรียกว่า เมืองกำแพงเพชร

ในพระราชพงศาวดารสังเขปฉบับหมอบรัดเลย์ กล่าวว่า พระเจ้าเชียงใหม่อพยพผู้คนหนีเข้าเสียมมาทางใต้ “ข้ามแม่น้ำโพนางถึงเมืองแปบ เป็นเมืองร้างอยู่คนละฟากฝั่งกับเมืองกำแพงเพชร แล้วให้สร้างพระนครให้นามว่า เมืองตรัยตรังษ์” พระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงแสดงความเห็นว่า “เมืองตรัยตรังษ์นี้ น่าจะได้แก่เมืองสรนครบุรี และทรงอธิบายว่า เมืองตรัยตรังษ์นี้ จะตั้งติดอยู่กับเมืองกำแพงเพชรไม่ได้ ไกลกับเมืองตรัยตรังษ์นั้นยังมีเมืองสำคัญที่ควรกล่าวถึงคือเมืองเทพนคร ซึ่งอยู่ใต้เมืองตรัยตรังษ์ลงไปวันหนึ่ง ทรงสันนิษฐานว่า อาจอยู่ในเขตเมือง

ชัยนาทนี้ และเมืองเทพนครนี้เอง เป็นที่ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นแหล่งดั้งเดิมของกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ทรงตั้งบ้านเมืองอยู่ที่เมืองตริยตริงษ์หรือเมืองสรรคบุรี และเมืองเทพนครนี้เอง”

หนังสือคำให้การชาวกรุงเก่าที่ระบุไว้ว่าก่อนที่จะมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ขึ้นเป็นราชธานี ในปี ๑๘๙๓ นั้น กษัตริย์ผู้เป็นต้นวงศ์ของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ได้ทรงโยกย้ายมาประทับหลายแห่ง โดยระบุเมืองต่าง ๆ ตั้งแต่ตอนเหนือลงมาได้ดังนี้ นครสวรรค์ พิษณุโลก พิษณุโลก พิษณุโลก สรรคบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี เพชรบุรี กรุงศรีอยุธยา

พงศาวดารชาติไทยของพระบริหารเทพธานี กล่าวว่า เมื่อพญาศรีธรรมโศกราชสิ้นพระชนม์แล้ว พระพนมทะเลศรีบวรเชษฐาพระราชกุมาร ต้นราชวงศ์เวียงชัยปรากฏในสมัยศรีอยุธยา ที่พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาเรียกพระราชวงศ์นี้ว่า “ราชวงศ์เชียงราย” ขณะนั้นพระองค์เสวยราชสมบัติอยู่ ณ เมืองเพชรบุรี เห็นเป็นโอกาสที่จะทรงขยายอำนาจลงทางใต้จึงแต่งตั้งพระพนมวัง (หมายความว่าผู้ที่มีเรือนอยู่ที่เขา คือ เขาวังเพชรบุรีนั่นเอง) กับนางสะเดียงทองราชธิดา เมืองตริยตริงษ์ ซึ่งได้อภิเษกเป็นพระมเหสี ลงไปสร้างเมืองนครคอนพระ (นครศรีธรรมราช) เมื่อภายหลัง พ.ศ. ๑๘๒๐

เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งก่อนนี้เป็นเมืองขึ้นเมืองอู่ทอง ก็กลับมาอยู่ในอำนาจของพระพนมทะเลศรีบวร กษัตริย์เมืองเพชรบุรี เพราะตั้งแต่พระพนมวังพระราชโอรสได้ทำการอภิเษกกับนางสะเดียงทองราชธิดากษัตริย์เมืองตริยตริงษ์แล้ว อำนาจเมืองอู่ทองก็ลดน้อยถอยลง ด้วยเมืองนครศรีธรรมราช เมืองตริยตริงษ์ และเมืองเพชรบุรี ในแคว้นแคว้นสุวรรณภูมิได้เป็นสุวรรณภูมิเดียวกัน และภูมิประเทศเมืองอู่ทองตกอยู่ในที่ขนาบทั้งทางเหนือแลทางใต้ เมืองนครศรีธรรมราช เป็นดังเมืองลูกหลวงของเมืองเพชรบุรีอยู่จนราว พ.ศ.๑๘๓๔ ก็เข้าร่วมอยู่ในอาณาจักรสุโขทัยสมัยขุนรามคำแหงมหาราช

สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) วงศ์เชียงรายทรงประกาศตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวง เมื่อพุทธศักราช ๑๘๙๓ และโปรดให้พระบรมราชา (ขุนหลวงพะงั่ว) เจ้าเมืองสุพรรณบุรีคุมกองทัพขึ้นไปยึดเมืองชัยนาท เมื่อพุทธศักราช ๑๘๙๔ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไท) ไม่สามารถจะต่อสู้ได้ จึงทรงแต่งทูตมาขอเมืองชัยนาทคืนแล้วยอมเป็นไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา โดยมีศักดิ์เสมอกัน สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ไม่อยากจะทำให้กรุงสุโขทัยเป็นพันธมิตรกับขอมเมืองละโว้ อันจะนำภัยมาให้กรุงศรีอยุธยา จึงทรงยอมคืนเมืองชัยนาท (เมืองสรรคบุรีคงจะเป็นเมืองอยู่ในความปกครองของกรุงศรีอยุธยาแล้ว) เมืองสรรคบุรีจึงเป็นเมืองชายแดนทางทิศเหนือของกรุง

ศรีอยุธยาเป็นเขตติดต่อกับเมืองชัยนาทซึ่งเป็นเมืองทางทิศใต้ของกรุงสุโขทัยในสมัยนั้น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สวรรคตในปี พ.ศ. ๑๙๑๒

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) วงศ์สุพรรณภูมิ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติแล้ว พระราชไมตรีที่เคยมีต่อกรุงสุโขทัยก็สลายลง และยกกองทัพไปตีแคว้นสุโขทัยในพุทธศักราช ๑๙๑๔ แต่ตีได้เพียงเมืองชัยนาท เมื่อพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไทย) สวรรคตแล้ว พญาไสยลือไทย พระมหาธรรมราชาที่ ๒ พระราชโอรสเสด็จครองราชสมบัติแทน เป็นรัชกาลสุดท้ายของกรุงสุโขทัยพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) ยกกองทัพไปตีเมืองชากังราว (เมืองกำแพงเพชร) เมื่อพุทธศักราช ๑๙๒๐ กรุงสุโขทัยจึงตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยามาตั้งแต่สมัยนั้น พญาไสยลือไทยคงได้ตำแหน่งเป็นเจ้าประเทศราช และได้ย้ายไปประทับที่เมืองพิษณุโลก

สมเด็จพระนครินทราชาธิราช (วงศ์สุพรรณภูมิ) ขึ้นครองกรุงศรีอยุธยา ปีพุทธศักราช ๑๙๕๒ โปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสทั้งสามพระองค์ไปครองเมืองต่าง ๆ ในฐานะเมืองลูกหลวง เจ้าอ้ายพระยาไปครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้ายี่พระยาไปครองเมืองแพะกศรี-ธาดา (สรรคบุรี) เจ้าสามพระยาไปครองเมืองชัยนาท ต่อมาสมเด็จพระนครินทราชาธิราชเสด็จสวรรคต เจ้าอ้ายพระยากับเจ้ายี่พระยาต่างก็ยกทัพเข้ามาชิงกันจะเอาราชสมบัติ เจ้าอ้ายพระยามาตั้งตำบลป่ามะพร้าว ที่วัดพลับพลาไชย เจ้ายี่พระยามาตั้ง ณ วัดไชยภูมิ จะเข้าทางตลอดเจ้าพรหม ช้างตันมาปะทะกันเข้าที่เชิงสะพานป่าถ่าน ทั้งสองพระองค์ทรงพระแสงของ้าวต้องพระศอกพร้อมกันทั้งสองพระองค์ มุขมนตรีออกไปกราบทูลอันเชิญเจ้าสามพระยาถึงซึ่งพระเชษฐาธิราชขาดคอช้างทั้งสองพระองค์แล้วเชิญเสด็จเข้ามาในพระนครเสวยราชสมบัติทรงพระนาม สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) เมื่อปีพุทธศักราช ๑๙๖๗ - ๑๙๙๑ จึงให้ขุดเอาพระศพเจ้าอ้ายพระยา เจ้ายี่พระยา ไปถวายพระเพลิง ที่ถวายพระเพลิงนั้นให้สถาปนาพระมหาธาตุและพระวิหารเป็นพระอารามแล้วให้นามว่า “วัดราชบูรณะ” สถานที่ชนช้างถึงพิราลัยให้ก่อเจดีย์ลององค์ไว้ที่เชิงสะพานป่าถ่าน

เมืองแพะกหรือเมืองสรรคคงจะไม่มีผู้ใดปกครองในฐานะเมืองลูกหลวงอีก คงจะมีเพียงขุนนางเป็นผู้ปกครองดูแล เช่น เมืองสุพรรณบุรี นครสวรรค์ สิงห์บุรี และชัยนาท

พุทธศักราช ๑๙๙๔ พระเจ้าติโลกราชแห่งเมืองเชียงใหม่ ยกทัพมาตีเมืองกำแพงเพชร ได้แล้วส่งกำลังมากวาดต้อนครอบครัวถึงเมืองชัยนาท เมืองชัยนาทและเมืองแพะก (เมืองสรรค) คงจะกลายเป็นเมืองร้างไปชั่วระยะหนึ่ง เวลาล่วงมาได้ ๑๐๐ ปีเศษ ถึงรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิทรงสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อเตรียมการต่อสู้กับพม่า จึงเสด็จขึ้นไปทรงทำพระราชพิธี

มัธยมกรรมที่ตำบลชัยนาทบุรี แล้วโปรดตั้งเมืองชัยนาทบุรีขึ้นใหม่ทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามกับที่ตั้งเมืองเดิม คาดว่าต้องเดินทางผ่านเมืองแพรกหรือเมืองสรรค์

ต่อมากรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ ๑ ในสมัยสมเด็จพระมหินทราธิราช (วงศ์สุพรรณภูมิ) เมื่อพุทธศักราช ๒๑๑๒ และครั้งที่ ๒ ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (วงศ์บ้านพลูหลวง) เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๐ ทั้งสองครั้ง เมืองแพรกหรือเมืองสรรค์ คงถูกข้าศึกทำลายเสียหายมาก เฉพาะอย่างยิ่งการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ นี้ พม่าทหารอุไทยร้าย ทำลายเผาผลาญบ้านเรือน วัดวาอาราม ตลอดจนทั้งฆ่าฟันข่มเหงราษฎรยิ่งกว่าครั้งแรก อาจกล่าวได้ว่าเป็นสงครามที่จะล้างชาติไทยให้สิ้นทราบเลยทีเดียว

วีรชนแห่งลุ่มแม่น้ำน้อย

สาเหตุจากพม่าทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ประชาชนในตำบลใกล้เคียงได้รวมตัวกันขึ้นต่อสู้กับพม่า เช่น เมืองอินทร์ เมืองสิงห์ เมืองสรรค์ ฯลฯ จึงได้เกิดวีรชนค่ายบางระจัน มีหัวหน้าหลายคนและมีพระอาจารย์ธรรมโชติซึ่งเป็นผู้มีเวทย์มนต์คาถาอาคมขลัง เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในท้องถิ่น ในจำนวนนี้มีบุคคลสำคัญที่เป็นวีรบุรุษ คือ **ขุนสรรค์** รวมอยู่ด้วย กล่าวกันว่าขุนสรรค์เป็นผู้ใหญ่บ้าน และได้เป็นกำนันในตำแหน่งขุนสรรค์ ปกครองเมืองสรรค์ มีฝีมือในการยิงปืนแม่นยำ ได้เข้าร่วมกันต่อสู้พม่า ข้าศึกจนพ่ายแพ้ถึง ๗ ครั้ง สุดท้ายวีรชนค่ายบางระจันมีกำลังและอาวุธน้อยกว่า แต่ได้ต่อสู้กับพม่าจนเสียชีวิตหมดทุกคน และค่ายบางระจันเสียแก่พม่าเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ ปีกจอ พุทธศักราช ๒๓๐๙ เป็นการต่อสู้ที่ยาวนานถึง ๕ เดือน เป็นการพลีชีพเพื่อชาติโดยแท้ ดังปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ トラบเท่าทุกวันนี้ ทางราชการได้เห็นถึงความสำคัญของวีรชนชาวบ้านบางระจันจึงได้สร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นอนุสรณ์ในการเสียสละอันยิ่งใหญ่ ณ อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

เนื่องจาก “**ขุนสรรค์**” เป็นชาวเมืองสรรค์บุรี และได้สร้างวีรชนอันยิ่งใหญ่ ยอมพลีชีพเพื่อชาติไทยในคราวรบศึกบางระจันครั้งนั้น ชาวเมืองสรรค์บุรียังรำลึกถึงพระคุณของท่านอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นคณะบุคคลอันประกอบด้วย พระครูสรรคการวิจิต (พิมพ์) เจ้าคณะอำเภอสรรค์บุรี, นายอุทัย อนันตสมบุรณ์ นายอำเภอสรรค์บุรี, ข้าราชการ ครู อาจารย์ ตำรวจ กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน พ่อค้า ประชาชน ตลอดจนภิกษุสามเณร ได้ร่วมใจกันสละทุนทรัพย์สร้างรูปจำลอง “**ขุนสรรค์**” ขึ้น เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๒๕ โดยเชิญ นายมนตรี ตระหังงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท เป็นประธานเททองหล่อรูปจำลอง ณ วัดวิหารทอง ตำบลเทียงแท้ อำเภอสรรค์บุรี เสร็จแล้วได้นำมาประดิษฐานบนแท่นหิน ณ บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอสรรค์บุรี และได้รับการขนานนามว่า “**อนุสาวรีย์วีรชนแห่งลุ่มแม่น้ำน้อย**” เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ชนรุ่นหลัง

สมัยกรุงธนบุรี

ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าแล้ว พระเจ้ากรุงธนบุรีหรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ตั้งกรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง ในปีพุทธศักราช ๒๓๑๙ ตรงกับวันเสาร์ เดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๓๑๙ พระเจ้ากรุงธนบุรีได้กรีธาทัพหลวงขึ้นไปขับไล่พม่า ซึ่งกำลังรบอยู่กับไทยที่จังหวัดนครสวรรค์ พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกทัพผ่านเมืองสรรค์ไปถึงเมืองชัยนาท พม่าทราบข่าวจึงละทิ้งค่ายที่จังหวัดนครสวรรค์ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกกองทัพตามตีเข้าศึกแตกหนีไปทางด้านพระเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี

ในสมัยนี้เมืองสรรค์ไม่มีเหตุการณ์แต่อย่างใด คงเป็นเมืองเก่าร้าง มีประชาชนอาศัยอยู่บ้างคงจะมีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากเป็นระยะเวลาภายหลังกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าและพระเจ้ากรุงธนบุรีกอบกู้ประเทศชาติ ต้องรวบรวมบรรดาชายฉกรรจ์ไว้เป็นกำลังทหารเตรียมต่อสู้ข้าศึกผู้มารุกราน

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสทางชลมารค ได้ทรงเรือพระที่นั่งประทับแรม ณ วัดมหาธาตุ หมู่ที่ ๘ ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท เพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรอันเป็นพระราชกรณียกิจของพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้พลเรือนได้เข้าเฝ้าชมพระบารมีอย่างใกล้ชิดเช่นเดียวกับการเสด็จประพาสในที่ต่าง ๆ ตลอดมา

สมัยหลังพุทธศักราช ๒๔๗๕

อำเภอสรรคบุรี เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดชัยนาท ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สภาพบ้านเมืองยังรกร้างมีโจรผู้ร้ายและพวกมิจฉาชีพต่าง ๆ ในฤดูแล้งประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนมิถุนายน น้ำในแม่น้ำน้อยจะแห้ง เนื่องจากปากคลองแม่น้ำน้อยซึ่งแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา เหนือวัดบรมธาตุวรวิหาร อำเภอเมืองชัยนาท ต้นเขนระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาต่ำกว่าปากคลองแม่น้ำน้อย การคมนาคมใช้เดินด้วยเท้าหรือเกวียนเป็นพาหนะบรรทุกสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ระยะทางห่างจากจังหวัดชัยนาทประมาณ ๒๒ กิโลเมตร ประมาณเดือนกรกฎาคมถึงเดือนพฤศจิกายนเป็นฤดูน้ำหลาก น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสูงขึ้นไหลเข้าสู่ลำแม่น้ำน้อย การคมนาคมทางน้ำสะดวกขึ้น มีเรือโดยสาร เรือส่งสินค้าต่าง ๆ การค้าขายใช้เรือเป็นหลักทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นระยะหนึ่ง เพราะราษฎรได้ขายข้าวเปลือกซึ่งเก็บไว้ตั้งแต่เดือนมกราคม เมื่อสิ้นฤดูน้ำจะถึงฤดูแล้ง น้ำในแม่น้ำน้อยจะแห้ง หมุนเวียนกันไปเช่นนี้ทุกปี

ประมาณพุทธศักราช ๒๔๗๖ - ๒๔๗๗ ตำบลหน้าพระลานซึ่งเป็น
ตำบลที่ตั้ง ที่ว่าการอำเภอสรรคบุรี เปลี่ยนชื่อเรียกว่า “ตำบลแพรกศรีราชา” เพื่อให้สอดคล้องตาม
หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่เคยเป็นเมืองโบราณและเมืองลูกหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น
ดังกล่าวไว้แต่ข้างต้นแล้ว

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๓ ที่ว่าการอำเภอสรรคบุรี ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่
๗ ตำบลแพรกศรีราชา (อยู่เหนือสะพานข้ามแม่น้ำน้อยฝั่งตะวันตก) ไฟไหม้ที่ว่าการอำเภอหมดทั้ง
หลัง นายฉลอง ไชยวุฒิ นายอำเภอจึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอสรรคบุรี ไปตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลแพรก-
ศรีราชา ซึ่งเป็นที่ดินศาสนสมบัติกลางวัดป่าห่ม (ร้าง) เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๙๕

สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้สร้างเขื่อน
เจ้าพระยาซึ่งเป็นเขื่อนชลประทานขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยเป็นเขื่อนแรก ขึ้นที่บ้านบางกระ
เบียน อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท และสร้างเขื่อนบรมธาตุ ด้านใต้ติดกับวัดบรมธาตุวร
วิหาร อำเภอเมืองชัยนาท ได้ถมปากคลองแม่น้ำน้อย แล้วขุดคลองระบายน้ำขึ้นใหม่เสร็จเรียบริ้วย
แล้ว อำเภอสรรคบุรี เปลี่ยนสภาพจากอำเภอที่กั้นดาร แห้งแล้ง คมนาคมไม่สะดวก เป็นอำเภอที่สมบูรณ์
อำเภอหนึ่ง การคมนาคมสะดวกมีการทำนา ๒ ครั้ง หรือปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ถั่วเหลือง การทำสวน
ผลไม้ เช่น มะม่วง ขนุน ส้มโอ เป็นต้น

เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๙ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎ-
ราชกุมาร ได้เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งไปวัดมหาธาตุ หมู่ที่ ๘ ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี
จังหวัดชัยนาท เพื่อชมวัดอุโบราณที่วัดนี้ซึ่งเป็นเมืองเก่า และเยี่ยมเยียนราษฎร ได้เสด็จไปจังหวัด
ชัยนาทเพื่อพระราชทานธงประจำรุ่นให้แก่ลูกเสือชาวบ้านของจังหวัดชัยนาททุกอำเภอ

เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และเจ้าฟ้า
จุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ เสด็จโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งไปเป็นองค์ประธานตัดลูกนิมิตอุโบสถวัดสระ
ไม้แดง หมู่ที่ ๑๖ ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ประชาชนได้ทูลเกล้าฯ ถวายเงิน
โดยเสด็จพระราชกุศล มูลนิธิสายใจไทยฯ มีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรที่ไปรับเสด็จ เป็นที่ปราบปลื้มปิติ
ยินดีแก่ประชาราษฎร์โดยถ้วนหน้า

พระพุทธศาสนาเมืองสรรคบุรี

พระพุทธศาสนาในอำเภอสรรคบุรี แทบจะนับได้ว่าเป็นเมืองแห่งพระพุทธ
ศาสนาอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากบรรดาโบราณสถาน วัดวาอาราม ที่ยังเหลือแต่ฐาน
โบสถ์ วิหาร พระปรางค์ เจดีย์ บ่อน้ำ สระน้ำ กำแพง ซึ่งชำรุดผุพังไปตามกาลเวลา อำเภอสรรคบุรี

เป็นเช่นเดียวกับเมืองอื่น ๆ ศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นอยู่กับ การปกครองเป็นสำคัญ ยามใด บ้านเมืองสงบสุขศาสนาก็ราบรื่น สมณะชีพราหมณ์ย่อมมีเวลาค้นคว้าศึกษาปฏิบัติ หากยามใดบ้าน เมืองเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ภัยแห่งสงคราม วัตวาอารามก็กลายเป็นสนามรบ สมณะชีพราหมณ์ต้อง เดือดร้อนทั่วกัน

ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี รัชกาลของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไทย) ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจนถึงกับเสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุอยู่สมัย หนึ่ง ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนาทั้งยังทรงสามารถพระราชนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระ ร่วง อันเป็นวรรณกรรมเรื่องแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทย เมืองชัยนาทซึ่งอยู่ในฐานะเมืองขึ้นของกรุง สุโขทัยก็ น่าจะได้รับความเจริญด้านพุทธศาสนาจากสุโขทัยด้วย เมืองสรรค์ซึ่งเป็นเมืองมีเขตติดต่อกับ เมืองชัยนาทคงจะได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ปรากฏในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวไว้ว่า ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไทย) ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปศิหิงค์จากกรุงสุโขทัยมายัง จังหวัดชัยนาท อาจจะเป็นขณะที่ทรงผนวชพระองค์อาจเสด็จประทับจำพรรษาอยู่ในสถานที่เดียวกับ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศิหิงค์นี้ เนื่องจากพระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาหิยานตามลัทธิ ลังกาวงศ์ ได้แบ่งสังฆมณฑลซึ่งขึ้นอยู่กับสมเด็จพระสังฆราชาออกเป็น ๒ ฝ่าย ได้แก่ คามวาสี และอรัญญวาสี เฉพาะเมืองสรรค์ปรากฏว่าได้ก่อให้เกิดพื้นฐานทางสถาปัตยกรรม มีปูชนียสถานและโบราณวัตถุอัน เป็นลักษณะของตนเองที่เรียกว่า “สกุลช่างเมืองสรรค์”

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (วงศ์ สุพรรณภูมิ) พระองค์ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา มาก ได้เสด็จออกผนวชชั่วคราวเหมือนอย่างพระ มหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไทย) แลक्षัตริย์ทุกพระองค์ต่อมาทรงนับถือพระพุทธศาสนา และเป็นเอก อัคนูปถัมภกทนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดมา เมืองสรรค์เป็นเมืองที่อยู่ในขอบเขตพหิมาย่อมจะส่งเสริมพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง เฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไทย) ได้อัญเชิญพระพุทธรูปศิหิงค์มายังเมืองชัยนาท ศาสนาในเมืองสรรค์เจริญมากเนื่องจาก ปรากฏวัตวาอารามมีมากเหลือเกิน และคงแบ่งสังฆมณฑลออกเป็น ๒ ฝ่าย เช่นเดียวกับสุโขทัย ตามหลักฐานที่จะนำมาประกอบการวินิจฉัยได้ก็คือ

๑. พระสงฆ์ฝ่ายคามวาสี คือฝ่ายที่เรียนพระพุทธรวณะจากพระไตรปิฎก แดกฉานคล่องแคล่วในส่วนพระปริยัติธรรม เพราะเมืองสรรค์ได้ชื่อเป็นเมืองเก่าแก่มิมีวัดต่าง ๆ อยู่มาก มายที่ตั้งอยู่ภายในเขตพระราชฐาน อาทิ วัดหัวเมืองหรือศิระเมือง คือวัดมหาธาตุในปัจจุบัน นี้ และมีวัดน้ำผึ้ง วัดจันทร์ วัดนางบัว วัดพระยาแพรก วัดสองพี่น้อง วัดสนาม ปัจจุบันเป็น วัดร้าง

๒. พระสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสี คือฝ่ายที่เรียนทางสมถวิปัสสนา บำเพ็ญเพียงหาความสงบในทางสมณธรรม พำนักอยู่ตามเสนาสนะในป่าอันสงบเงียบจากฝูงชน อาทิ วัดพระแก้ว เป็นวัดที่ห่างเขตพระราชฐานออกไปประมาณ ๓ กม. แต่เดิมเข้าใจกันว่าคงจะเรียกว่าวัดป่าแก้วมากกว่า

ประการหนึ่งสิ่งที่น่าสนใจว่าอำเภอสรรคบุรี เป็นเมืองเก่าและเป็นเมืองลูกหลวงมีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต มีวัฒนธรรมมานานนับแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี ต่อเนื่องถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สิ่งหนึ่งที่จะมองข้ามเสียมิได้ นั่นก็คือความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวไว้ข้างต้น เพราะมีหลักฐานปรากฏว่าอำเภอสรรคบุรีมีวัดร้างมากที่สุด แม้บางวัดจะได้ขอยกเป็นวัดมีพระสงฆ์ไปบ้างแล้วก็ตาม มีวัดร้างตามหลักฐานของทางราชการ อยู่ในความดูแลของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งสิ้น ๑๗๑ วัด แยกออกเป็นตำบลต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตำบลแพรกศรีราชา	๙๑ วัด	ตำบลเที่ยงแท้	๒๐ วัด
ตำบลบางซุด	๑๖ วัด	ตำบลดงคอน	๑๓ วัด
ตำบลโพงาม	๑๑ วัด	ตำบลห้วยกรอ	๑๑ วัด
ตำบลคอนกำ	๙ วัด		

และมีชื่อบ้านที่เรียกกันต่อมาจนถึงบัดนี้ว่า บ้านหัวเกราะ บ้านหน้าพระลาน บ้านท้องพระโรง บ้านหมู่ใหญ่ สุขาภิบาลแพรกศรีราชา ได้นำชื่อบ้านเหล่านี้มาตั้งเป็นชื่อถนนในเขตสุขาภิบาล เช่น ถนนหน้าพระลาน นอกจากนี้ได้เอาชื่อเจ้ายี่พระยามาตั้งชื่ออีกด้วย เรียกว่า ถนนเจ้ายี่พระยา

๕.๒ สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งอาณาเขต

อำเภอสรรคบุรี ขึ้นอยู่ในความปกครองของจังหวัดชัยนาท ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอสรรคบุรีตั้งอยู่ใกล้ฝั่งทางด้านตะวันตกของแม่น้ำน้อยมีบริเวณใกล้กับวัดมหาธาตุ ห่างจากตัวจังหวัดชัยนาท ไปทางทิศใต้ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ลักษณะพื้นที่

อำเภอสรรคบุรี ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางมีเนื้อที่ประมาณ ๓๖๓.๙๘๖ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ เหมาะแก่การทำนา ทำไร่ ประชากรประมาณ ๙๕ % ประกอบอาชีพทำนา และเกษตรกรรม มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน ๑ สาย คือแม่น้ำน้อย

ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอสรรคบุรี มีลักษณะภูมิอากาศเหมือนกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลาง กล่าวคือ มีฤดูร้อน ฤดูหนาว และฤดูฝน ฤดูร้อนอากาศค่อนข้างร้อนจัด ฤดูหนาวไม่หนาวจัด ฤดูฝนมีฝนตกชุก

ฤดูร้อน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน

ฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน

ฤดูหนาว ระหว่างเดือนธันวาคม ถึงเดือนมกราคม

๕.๓ การปกครอง

อำเภอสรรคบุรี แบ่งเขตการปกครองเป็น ๗ ตำบล กับ ๘๘ หมู่บ้าน มีสุขาภิบาล ๑ แห่ง ซึ่งอยู่ในเขตสุขาภิบาลแพรกศรีราชา คือ สุขาภิบาลแพรกศรีราชา

ประชากร

จำนวนประชากรจำแนกเป็นรายตำบล ดังนี้

ตำบล	จำนวนประชากร		รวม
	ชาย	หญิง	
แพรกศรีราชา	๗,๖๗๑	๗,๗๓๑	๑๕,๔๐๒
เทียงแท้	๒,๙๓๗	๓,๐๕๐	๕,๙๘๗
โพงาม	๓,๖๗๗	๔,๐๐๘	๗,๖๘๕
บางซุด	๓,๘๔๔	๓,๙๗๙	๗,๘๒๓
ดอนกำ	๑,๕๑๒	๑,๖๔๑	๓,๑๕๓
ดงคอน	๕,๓๕๕	๕,๓๗๗	๑๐,๗๓๒
ห้วยกรด	๖,๙๙๔	๗,๔๕๗	๑๔,๔๕๑
รวม	๓๑,๙๙๐	๓๓,๓๔๓	๖๕,๓๓๓

๕.๔ การอาชีพและการธุรกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอสรรคบุรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในการทำนาเป็นหลัก นอกนั้นทำไร่ ทำสวน พืชผักต่าง ๆ การประมง การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง ผลผลิตทางการเกษตรอำเภอสรรคบุรี

ชนิดเกษตรกรรม	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิตต่อไร่ (ถัง)	ผลผลิตทั้งหมด (ตัน)	มูลค่าผลผลิต (บาท)
การทำนา	๑๘๒,๒๑๔	๖๐	๑๐๙,๗๙๙	๔๐๐,๑๐๐,๖๕๐
การทำไร่	๗,๐๐๐	๕	๔๒๐	๙,๙๕๔,๒๕๔
การทำสวน	๑๕,๖๔๐	๕	๘๘	๑๖๕,๕๐๐
การพืชผักต่าง ๆ	๖๐๐	—	๙๕	๑๖๐,๐๐๐

๕.๕ การศึกษา และการศาสนา

การศึกษาประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ถึงแม้ว่าจะมีโรงเรียนทำการสอนอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลายอยู่ทั่วถึงทุกตำบลแล้วก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายเท่าใดนัก มักจะต้องการให้บุตรหลานช่วยประกอบอาชีพของครอบครัวเสียเป็นส่วนใหญ่ และประกอบกับบางครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ที่มีฐานะไม่ค่อยดี ไม่มีทุนรอนในการส่งบุตรเข้าเรียนในระดับสูง ๆ ได้ ยังมีประชาชนส่วนใหญ่บางส่วนยังอ่านหนังสือไม่ออก และเขียนหนังสือไม่เป็น คุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนในเมืองชุมชนมีประสิทธิภาพดีกว่าโรงเรียนในเขตชนบท ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนในชนบทยังขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน และครูเป็นอันมาก มีโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ๒ โรงเรียน ราษฎร ๔ โรงเรียน และโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ๓๘ โรงเรียน

จำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียน

โรงเรียนสังกัด	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน	ระดับที่ทำการสอน
กรมสามัญศึกษา ๒ โรงเรียน	๑๑๔	๑,๙๒๖	ม.๑ - ม.๕
โรงเรียนราษฎร ๒ โรงเรียน	๔๘	๙๒๘	ป.๑ - ม.๓
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ	๔๕๘	๘,๔๕๓	ป.๑ - ป.๔ - ป.๗

๕.๖ การสาธารณสุขปโภค

อำเภอสรรคบุรีมีการจัดการสาธารณสุขปโภครวมทั้งสิ้น ๓ ประการ มีดังนี้

๑. การประปา ยังไม่มีโครงการติดตั้งการประปา คงมีแต่การประปาของสุขาภิบาลแพรกศรีราชาเพียง ๑ แห่งเท่านั้น และนอกจากนั้นมีการประปาบาดาลเป็นส่วนน้อยซึ่งเป็นของโรงเรียน

๒. การไปรษณีย์ การติดต่อสื่อสารของการไปรษณีย์โทรเลขของอำเภอสรรคบุรีตั้งอยู่ติดกับที่ว่าการอำเภอสรรคบุรีและมีไปรษณีย์ตำบลเป็นศูนย์กลางในการประสานงานการไปรษณีย์ สถิติการรับส่งจดหมายของการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอสรรคบุรีประมาณปีละ ๘๐,๐๐๐ ฉบับ

๕.๗ การสหกรณ์

อำเภอสรรคบุรี มีการดำเนินการสหกรณ์เพียง ๑ แห่ง คือ สหกรณ์การเกษตรสรรคบุรี จำกัด สามารถดำเนินกิจการการธุรกิจที่อำนวยประโยชน์ในด้านการผลิต การแปรรูป จำหน่ายผลผลิต และการปรับปรุงบำรุงที่ดิน และการให้บริการการกู้ยืมเงินทุนให้แก่สมาชิกในอัตราต่ำ (ดอกเบี้ย) โดยแยกเป็นกลุ่มได้ ๔๑ กลุ่ม และสมาชิกทั้งหมด ๒๔,๐๐๐ คน

๕.๘ การรักษาความสงบ

อำเภอสรรคบุรี ดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจ โดยมีสถานีตำรวจภูธรอำเภอสรรคบุรี เป็นผู้ดำเนินการตามนโยบาย มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นสัญญาบัตร ๕ นาย และชั้นประทวน ๔๙ นาย นอกจากนี้อำเภอสรรคบุรี ได้ทำการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพัฒนาท้องถิ่นและป้องกันปราบปรามอาชญากรรม เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๐ จำนวน ๕ รุ่น โดยมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งสิ้น ๗๒๐ นาย โดยมีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

๕.๙ รายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

๑. หลวงภูมิ
๒. หลวงประชา (เขียน)
๓. ยกกระบัตรขึ้น

๔. หลวงวิเชียร (ฉาย อัมพเสวต)
๕. พระธานินทร์ตักกิจ (ทองอิน วัชโกทยาน)
๖. หลวงนิเทศ
๗. หลวงสรรค์บุรานุรักษ์
๘. หลวงสรรค์สิทธิกิจ
๙. ขุนเปล่งประศาสตร์
๑๐. ขุนสรรค์บุรานุรักษ์ (เหลอ เครือนิล)
๑๑. ขุนเชื้อประศาสตร์ (เชื้อ)
๑๒. ขุนนครไทยพิทักษ์ (ถ้วน)
๑๓. ขุนเปลื้องประศาสตร์ (เปลื้อง)
๑๔. นายบุญรอด เจนวิทย์การ พ.ศ.๒๔๘๐-พ.ศ.๒๔๘๑
๑๕. ร.ต.ท.ขุนนพการบำรุง พ.ศ.๒๔๘๑-พ.ศ.๒๔๘๕
๑๖. นายสถิตย์ วงษ์สมบูรณ์ พ.ศ.๒๔๘๕-พ.ศ.๒๔๘๕
๑๗. นายสอน จเรียมพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๖-พ.ศ.๒๔๘๘
๑๘. นายดอม พรหมมายน พ.ศ.๒๔๘๘-พ.ศ.๒๔๙๐
๑๙. นายเรวัต เมฆทรงกลด พ.ศ.๒๔๙๐-พ.ศ.๒๔๙๒
๒๐. นายสถิตย์ ศิริกุล พ.ศ.๒๔๙๒-พ.ศ.๒๔๙๓
๒๑. นายฉลอง ไชยวุฒิ พ.ศ.๒๔๙๓-พ.ศ.๒๔๙๖
๒๒. นายวิชิต สุขะวิริยะ พ.ศ.๒๔๙๖-พ.ศ.๒๔๙๖
๒๓. นายสันติ จิตวงษ์พันธ์ พ.ศ.๒๔๙๖-พ.ศ.๒๔๙๗
๒๔. นายสำรวม วิชัยดิษฐ์ พ.ศ.๒๔๙๗-พ.ศ.๒๔๙๘
๒๕. นายไพโรจน์ นาคนคร พ.ศ.๒๔๙๘-พ.ศ.๒๔๙๙
๒๖. นายบำรุง สุขบุษย์ พ.ศ.๒๔๙๙-พ.ศ.๒๕๐๐
๒๗. นายประพิน ลังชะพงษ์ พ.ศ.๒๕๐๐-พ.ศ.๒๕๐๑
๒๘. นายวิชา ปุ่ณนจิต พ.ศ.๒๕๐๑-พ.ศ.๒๕๐๓
๒๙. นายสง่า วิทยานุเคราะห์ พ.ศ.๒๕๐๓-พ.ศ.๒๕๐๙
๓๐. นายปราโมทย์ นาคล้วน พ.ศ.๒๕๐๙-พ.ศ.๒๕๑๒
๓๑. นายกระแสด์ เหมาคม พ.ศ.๒๕๑๒-พ.ศ.๒๕๑๔
๓๒. นายจำลอง ศิริพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๔-พ.ศ.๒๕๑๘

๓๓. นายเกษม วัฒนะ	พ.ศ.๒๕๑๘-พ.ศ.๒๕๑๙
๓๔. นายจำนง สุกุณณี	พ.ศ.๒๕๑๙-พ.ศ.๒๕๒๓
๓๕. นายอุทัย อนันตสมบุรณ์	พ.ศ.๒๕๒๓-พ.ศ.๒๕๒๖
๓๖. นายชลอ คำนวนสิน	พ.ศ.๒๕๒๖-พ.ศ.๒๕๒๘
๓๗. นายทรงศักดิ์ ตันติวัฒนา	พ.ศ.๒๕๒๘-ปัจจุบัน

๖. อำเภอกันคา

๖.๑ ประวัติความเป็นมา

สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา

ประวัติความเป็นมาของอำเภอกันคานั้น ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า เริ่มมีขึ้นแต่สมัยใด แต่จากหลักฐานที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในทางพุทธศาสนาแต่อดีตที่มีผู้ขุดพบ เศียรพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ทั้งสมัยอยุธยา และสมัยทราวดี ของไข่และเครื่องประดับสมัย โบราณ ที่ตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอกันคา ทำให้พอลันนิชฐานได้ว่าเริ่มมีการตั้งบ้านเรือนราษฎรเป็น ถิ่นฐานในอำเภอกันคา มาตั้งแต่สมัยทราวดี หรือสมัยอยุธยาแล้ว ตามแถบลุ่มแม่น้ำท่าจีน

สมัยกรุงศรีอยุธยา

จากหลักฐานที่เก่าแก่อย่างยิ่งในขณะนี้คือ วัดพิชัยนาวาส (วัดบ้าน เชี่ยน) ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่มากไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่สันนิษฐานจากลักษณะของพระประธาน ในพระอุโบสถ เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนกลาง ซึ่งแต่เดิมมีวัดที่สร้างขึ้นก่อนหลายวัดและ อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน เช่น วัดโคก อยู่ระหว่างบ้านเชี่ยนกับบ้านทับนา วัดช่างกอก อยู่ในหมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านเชี่ยน วัดขรัวตาซาอยู่ในเขตหมู่ที่ ๑๐ ตำบลบ้านเชี่ยน เช่นกัน วัดต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ ประมาณว่าคงสร้างในระยะไล่เรียงกัน และคงเจริญพอ ๆ กัน บัดนี้ได้เหลือแต่ซากปรักหักพังและร่องรอยว่า เป็นวัดเก่าเท่านั้น ชะรอยว่าคงจะถูกศึกสงครามพม่าซึ่งได้ยกทัพผ่านมาแล้วทำลายเสีย เหมือนวัดอื่น ๆ ในกรุงศรีอยุธยาก็เป็นได้

ส่วนสมัยกรุงธนบุรี เป็นช่วงสั้น ๆ เพียง ๑๕ ปี จึงยังไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่พอจะกล่าวถึงได้

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

มีผู้สูงอายุเล่าสืบกันมาว่าหมู่บ้านที่ตั้งวัดพิชัยนาวาส (วัดบ้าน เชี่ยน) นี้แต่เดิมเรียกว่า “บ้านสาวชุมหมุ่มหลง” เป็นตำบลหนึ่งขึ้นกับอำเภอสรรคบุรี จังหวัด ชัยนาท มาตั้งแต่โบราณกาล เป็นบ้านและตำบลใหญ่มาก มีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่น ต่อมาจึงแยกย้ายไป ทำไร่นาตั้งบ้านเรือนขึ้นใหม่กลายเป็นหมู่บ้านแตกแขนงออกไป ต่อมาบ้านสาวชุมหมุ่มหลงได้เปลี่ยนชื่อ เป็นบ้านเชี่ยนตั้งแต่เมื่อใดไม่มีหลักฐานยืนยัน ครั้นถึงสมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นเจ้าอนุวงศ์ ได้ทรงจัดระเบียบการปกครองประเทศเสียใหม่ โดยแบ่งเขตการปกครองเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน

ชั้น “บ้านเข็ญ” จึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอบ้านเข็ญ ใน พ.ศ.๒๔๓๓ ขึ้นต่อจังหวัด ชัยนาท โดยกระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งข้าราชการมาดำรงตำแหน่งนายอำเภอ รวม ๗ นาย ดังนี้

๑. หลวงพิบูลบุรคาม	พ.ศ.๒๔๓๓ - ๒๔๔๔
๒. นายสุค (หลวงกิจจา)	พ.ศ.๒๔๔๔ - ๒๔๕๒
๓. ม.ล.จิตต์ เสนีย์วงศ์ (ขุนศักดิ์บริบาล)	พ.ศ.๒๔๕๒ - ๒๔๖๑
๔. หลวงสรรพศิทธิกิจ	พ.ศ.๒๔๖๑ - ๒๔๖๕
๕. หลวงวิฑูรธุรการ	พ.ศ.๒๔๖๕ - ๒๔๖๘
๖. หลวงปราบประจันตราษฎร์	พ.ศ.๒๔๖๘ - ๒๔๗๐
๗. ขุนนิพนธ์ประศาสน์	พ.ศ.๒๔๗๐ - ๒๔๗๒

อำเภอบ้านเข็ญตั้งอยู่ยาวนาน ๓๗ ปี จนถึงปี พ.ศ.๒๔๗๒

กระทรวงมหาดไทยจึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอบ้านเข็ญ มาตั้งที่ตำบลหันคา เนื่องจากที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ บ้านเข็ญอยู่ห่างจากแม่น้ำท่าจีนถึง ๒ กิโลเมตรเศษ ไม่สะดวกแก่การคมนาคม ซึ่งราษฎรต่างใช้ลำน้ําท่าจีนเป็นเส้นทางสัญจรติดต่อกับอำเภอและจังหวัดอื่น ประกอบกับในฤดูแล้งตำบลบ้านเข็ญขาดแคลนน้ำ อุปโภคบริโภค โดยมีคหบดีชื่อนายอากรเล้ง แซ่เจ็ง อุทิศที่ดินให้เป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอบริเวณริมฝั่งของแม่น้ำท่าจีน และเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอหันคา มาจนถึงปัจจุบัน

๖.๒ สภาพทางภูมิศาสตร์

๑. ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอหันคา ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลหันคา อำเภอหันคา มีพื้นที่ ๘๒๐ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองชัยนาท และอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๒. ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่อำเภอหันคา ส่วนใหญ่เป็นที่สูงมีลักษณะเป็นขอบของที่ราบภาคกลางคือพื้นที่ทางทิศเหนือ และทิศตะวันตก จะค่อย ๆ ลาดต่ำลงไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ มีแม่น้ำท่าจีนและคลองชลประทานอุ้มทอง - มะขามเฒ่า ไหลผ่านจากเหนือลงสู่ใต้ควบคู่ขนานกันไป พื้นที่ทางด้านตะวันออกของคลองส่งน้ำและแม่น้ำท่าจีนเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การ

ทำนา ส่วนพื้นที่ทางฝั่งตะวันตก เป็นที่ราบสูง พื้นที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เหมาะแก่การทำไร่และเลี้ยงสัตว์

๓. สภาพดินฟ้าอากาศ มีฤดูกาลปรกติทั่วไปคล้ายกับจังหวัดอื่น ๆ

ในภาคกลาง จะมีฝนตกชุกระหว่างเดือนกรกฎาคม - ตุลาคม และแล้งมากระหว่างเดือนมีนาคม - เมษายน ที่น่าสังเกตอีกอย่างคือเมื่อเกิดดีเปรสชันหรือพายุไซร่อนพัดผ่านทางภาคเหนืออำเภหั่นคา มักจะได้รับอิทธิพลจากลมฟ้าอากาศดังกล่าวเสมอ

ลำนํ้าสำคัญ มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางของอำเภอ ติดต่อเขตอำเภอเมืองชัยนาท เริ่มจากหมู่ที่ ๘ ตำบลห้วยงู ผ่านตำบลวังไก่อ่เถื่อน ตำบลหั่นคา และตำบลบ้านเขียน

๔. ห้วย หนอง คลอง บึง อำเภอหั่นคา มีห้วย หนอง คลอง บึง

ที่สำคัญ คือ

๑. หนองกะจับใหญ่	เนื้อที่ประมาณ	๑,๙๒๖ ไร่
๒. บึงชำระ	เนื้อที่ประมาณ	๑๙๘ ไร่
๓. บึงลาดบัวขาว	เนื้อที่ประมาณ	๖๒ ไร่ ๑ งาน ๖๐ วา
๔. บึงฉวาก	เนื้อที่ประมาณ	๕๐ ไร่
๕. หนองบัว	เนื้อที่ประมาณ	๓๑ ไร่
๖. บึงกะจับ	เนื้อที่ประมาณ	๓๐ ไร่
๗. บึงวงษ์อ่อง	เนื้อที่ประมาณ	๒๓ ไร่ ๒ งาน ๕๐ วา
๘. หนองอ้อ	เนื้อที่ประมาณ	๑๘ ไร่ ๓ งาน
๙. หนองโสภาก	เนื้อที่ประมาณ	๑๖ ไร่
๑๐. หนองลาดค้าว	เนื้อที่ประมาณ	๔ ไร่ ๕๐ วา
๑๑. หนองยาว	เนื้อที่ประมาณ	๑ ไร่ ๑ งาน
๑๒. หนองช้างดำ	เนื้อที่ประมาณ	๑งาน ๕๐ วา
๑๓. บึงระหานบัว	เนื้อที่ประมาณ	—

๕. การคมนาคม ถนนเชื่อมโยงระหว่างอำเภอข้างเคียง คือ

- สาย อ.หั่นคา - อ.สรรคบุรี ระยะทาง ๑๙ กิโลเมตร
- สาย อ.หั่นคา - อ.เดิมบางนางบวช ระยะทาง ๒๐ กิโลเมตร
- สาย อ.หั่นคา - อ.วัดสิงห์ ระยะทาง ๓๒ กิโลเมตร
- สาย อ.หั่นคา - อ.บ้านไร่ ระยะทาง ๖๕ กิโลเมตร

ถนนติดต่อระหว่างอำเภอกับตำบล

- สายหันคา - ท่าโบสถ์ - สามง่าม ระยะทาง ๑๑ กิโลเมตร
 - สายคันคา - บ้านรางจิก ระยะทาง ๓๐ กิโลเมตร
 - สายหันคา - บ้านใหม่ ระยะทาง ๓ กิโลเมตร
 - สายหันคา - เนินขาม - หัวตอ ระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร
 - สายหันคา - บ้านเขียน - ทับนา - เขาสารพัดดี ระยะทาง ๙ กิโลเมตร
- การคมนาคมทางน้ำ ใช้ลำน้ำท่าจีนเป็นเส้นทางคมนาคมลำเลียงสินค้า

ทางเรือ มีสินค้าจำพวกข้าว, ข้าวโพด, ถั่ว, ถ่าน ส่งกรุงเทพฯ

๖.๓ การปกครอง (ข้อมูลปี ๒๕๒๕)

๑. พลเมืองใน พ.ศ. ๒๕๒๕ อำเภอหันคามีพลเมืองทั้งหมด ๖๗,๒๔๒ คน เป็นชาย ๓๒,๗๕๓ คน เป็นหญิง ๓๔,๔๘๙ คน จำแนกเป็นรายตำบลได้ ดังนี้

- ตำบลหันคา ชาย ๕,๘๒๙ หญิง ๖,๒๗๒ รวม ๑๒,๑๐๑ คน
- ตำบลห้วยงู ชาย ๕,๙๘๘ หญิง ๖,๓๑๒ รวม ๑๒,๓๐๐ คน
- ตำบลบ้านเขียน ชาย ๔,๓๐๒ หญิง ๔,๖๖๗ รวม ๘,๙๖๙ คน
- ตำบลวังไก่อ่เถื่อน ชาย ๓,๘๘๐ หญิง ๔,๑๗๔ รวม ๘,๐๕๔ คน
- ตำบลสุขเดือนห้า ชาย ๔,๐๘๖ หญิง ๔,๑๒๐ รวม ๘,๐๒๖ คน
- ตำบลเนินขาม ชาย ๒,๙๐๒ หญิง ๒,๙๕๕ รวม ๕,๘๕๗ คน
- ตำบลหนองแซง ชาย ๓,๒๐๘ หญิง ๓,๓๕๖ รวม ๖,๕๖๔ คน
- ตำบลไพรนกยูง ชาย ๒,๖๓๒ หญิง ๒,๕๕๘ รวม ๕,๑๙๐ คน

๒. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค อำเภอหันคา แบ่งการปกครอง ส่วนภูมิภาคออกเป็น ๙ ตำบล ๑๐๖ หมู่บ้าน คือ

- ตำบลหันคา มี ๑๕ หมู่บ้าน
- ตำบลห้วยงู มี ๑๖ หมู่บ้าน
- ตำบลวังไก่อ่เถื่อน มี ๑๑ หมู่บ้าน
- ตำบลหนองแซง มี ๑๒ หมู่บ้าน
- ตำบลบ้านเขียน มี ๑๑ หมู่บ้าน
- ตำบลสุขเดือนห้า มี ๑๕ หมู่บ้าน
- ตำบลเนินขาม มี ๑๔ หมู่บ้าน

๓. ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

๓.๑ อำเภอหันคามีสุขาภิบาล ๒ แห่ง คือ

(๑) สุขาภิบาลหันคา ตั้งอยู่ที่ตำบลหันคา มีเขตสุขาภิบาล ๓ หมู่บ้านคือ หมู่ที่ ๑, ๓ และ ๑๐ มีรายได้ในปีงบประมาณ ๒๕๒๔ เป็นเงิน ๑,๐๕๙,๑๙๐ บาท

(๒) สุขาภิบาลสามง่ามท่าโบสถ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลห้วยงู มีเขตสุขาภิบาล ๒ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๕ และหมู่ที่ ๑๔ มีรายได้ในปีงบประมาณ ๒๕๒๔ เป็นเงิน ๖๘๔,๕๐๐ บาท

๓.๒ สภาตำบล มีสภาตำบล ๙ แห่ง คือ

(๑) สภาตำบลหันคา

(๒) สภาตำบลห้วยงู

(๓) สภาตำบลวังไก่อ่เถื่อน

(๔) สภาตำบลหนองแซง

(๕) สภาตำบลบ้านเข็ญ

(๖) สภาตำบลสุขเดือนห้า

(๗) สภาตำบลไพรนกยูง

(๘) สภาตำบลเนินขาม

(๙) สภาตำบลเด่นใหญ่ (ประกาศจัดตั้งเมื่อกันยายน ๒๕๒๙)

๓.๓ หน่วยราชการอื่นและรัฐวิสาหกิจ มีหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจที่เข้ามาดำเนินงานในเขตอำเภอหันคาหลายหน่วย คือ

(๑) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าโบสถ์ ของกรมชลประทาน

(๒) สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคหันคา

(๓) หน่วยรังวัดจัดรูปที่ดินอำเภอหันคา

(๔) หน่วยเร่งรัดพัฒนาชนบท

(๕) ธนาคารออมสิน

(๖) ธนาคารกรุงไทย

(๗) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ นอกจากนี้มีธนาคาร

เอกชน คือ ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารกสิกรไทย

๖.๔ การสาธารณสุข

เดิมอำเภอหันคาไม่มีสถานรักษาพยาบาลที่เป็นหน่วยงานในระดับ

โรงพยาบาลมาก่อนเลย ตั้งแต่ตั้งอำเภอหันคาขึ้น จนกระทั่งใน พ.ศ.๒๕๐๖ บริษัท เอช แอล พี กรุงเทพ และนายทรงธรรม สงฆ์ประชา ได้ร่วมมือกันจัดตั้งโรงพยาบาล เอช แอล พี ขึ้น เป็นโรงพยาบาล ขนาด ๓๐ เตียง มีแพทย์ ๒ คน พยาบาล ๒ คน และเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่ง แต่ต่อมามีอุปสรรคขาด แพทย์ประจำโรงพยาบาลจึงต้องเลิกกิจการไปใน พ.ศ.๒๕๑๕ แต่ก่อนหน้านั้นคือใน พ.ศ. ๒๕๑๓ กระทรวงสาธารณสุข ได้ยกฐานะของสถานอนามัยชั้นสอง ขึ้นเป็นสถานอนามัย ชั้นหนึ่ง โดยมีนายแพทย์รังสรรค์ ต้นวัชรพันธ์ เป็นแพทย์ที่อาสาสมัครปฏิบัติราชการอยู่ อาคารสถาน อนามัยซึ่งได้ก่อสร้างในปี พ.ศ.๒๕๑๔ ครั้น พ.ศ.๒๕๑๖ สถานอนามัยชั้นหนึ่งอำเภอหันคา ได้เปลี่ยนชื่อ เป็นศูนย์การแพทย์และอนามัยหันคา จนถึง พ.ศ.๒๕๑๘ ก็ได้ยกฐานะเป็นโรงพยาบาลหันคา ขนาด ๑๐ เตียง ให้บริการทางการแพทย์ ตรวจรักษาโรคทั่วไปทำหมันหญิงและชาย บริการส่งเสริม สุขภาพ บริการส่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค ป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ ปัจจุบันโรงพยาบาลมีแพทย์ และพยาบาล ดังนี้

๑. นายแพทย์ ๑ คน
๒. พยาบาล ๓ คน
๓. ผดุงครรภ์อนามัย ๒ คน
๔. พนักงานอนามัยชาย ๓ คน
๕. ทันตภิบาล ๑ คน
๖. เจ้าหน้าที่พยาบาล ๒ คน

นอกจากโรงพยาบาลหันคาแล้ว อำเภอหันคามีสถานบริการทางการแพทย์อื่น ๆ อีกคือ

๑. สถานอนามัย ๘ แห่ง มีเจ้าหน้าที่ ๑๘ คน
๒. สำนักงานผดุงครรภ์ ๑ แห่ง มีเจ้าหน้าที่ ๑ คน
๓. หมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐาน ๒๒ หมู่ มีอาสาสมัครสาธารณสุข ๑๔ คน ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข ๒๓๕ คน
๔. ผดุงครรภ์โบราณ ๑๔ คน
๕. คลินิกเอกชน ๔ แห่ง
๖. ร้านขายยาประเภท ก. ๓ แห่ง ประเภท ข. ๑๔ แห่ง ประเภท ค. ๓๒ แห่ง

๖.๕ การอาชีพและธุรกิจ

๑. กาศเกษตร ราษฎรอำเภอหันคาประกอบอาชีพการทำนา ทำไร่

อ้อย ไร่มันสำปะหลัง และเลี้ยงสัตว์ ประชากรเป็นเกษตรกร ๘,๑๗๐ ครอบครัว รวม ๖๐,๑๙๐ คน แยกกล่าวได้ ดังนี้

สภาพทั่วไปทางเกษตร พื้นที่ของอำเภอหันคา	
ทั้งหมดมีพื้นที่	๕๘๐,๖๒๕ ไร่
เป็นพื้นที่ทำการเกษตร	๓๓๗,๑๓๗ ไร่
พื้นที่ทำการเกษตรแยกเป็น	
นาข้าว	๒๔๘,๗๐๑ ไร่
พืชไร่	๘๕,๗๐๕ ไร่
พืชสวนและผลไม้ยืนต้น	๒,๕๗๑ ไร่
พืชผัก	๑๖๐ ไร่
อื่น ๆ	๒๔๓,๕๘๘ ไร่
พื้นที่ทำการเกษตรที่อยู่ในเขตชลประทาน	๑๑๘,๖๕๕ ไร่
พื้นที่ทำการเกษตรที่อยู่นอกเขตชลประทาน	๔๖๑,๙๗๐ ไร่

๒. การปศุสัตว์ ท้องที่อำเภอหันคา มี ๘ ตำบล ๙๖ หมู่บ้าน ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ กสิกรรม คือ ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์

การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ มีการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ขึ้นแล้ว ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มโคพันธุ์เนื้อ อยู่ที่หมู่ที่ ๕ ตำบลไพรมญู มีพ่อโคพันธุ์อเมริกันบราห์มัน ๑ ตัว แม่โค ๒๘๘ ตัว มีสมาชิก ๕ ราย ในปี พ.ศ.๒๕๒๓ มีลูกโคเกิด ๓๔ ตัว เป็นตัวผู้ ๑๕ ตัว ตัวเมีย ๑๙ ตัว ในปี พ.ศ.๒๕๒๔ มีลูกโคเกิด ๑๓๓ ตัว เป็นตัวผู้ ๖๔ ตัว ตัวเมีย ๖๙ ตัว

๒. กลุ่มกระบือ อยู่ที่หมู่ที่ ๑๑ ตำบลไพรมญู มีกระบือพ่อพันธุ์ ๑ ตัว กระบือตัวเมีย ๑๐๕ ตัว มีสมาชิก ๘ ราย ในปี พ.ศ.๒๕๒๓ มีลูกกระบือเกิด ๑๙ ตัว เป็นตัวผู้ ๗ ตัว ตัวเมีย ๑๒ ตัว ในปีพ.ศ. ๒๕๒๔ มีลูกกระบือเกิด ๕๕ ตัว เป็นตัวผู้ ๒๘ ตัว ตัวเมีย ๒๗ ตัว

๓. การประมง ในเขตอำเภอหันคามิแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ ๑๔ แห่ง มีเนื้อที่ประมาณ ๕,๐๗๐ ไร่ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปี ๒๕๒๔ มี ๑๓๑ ตัน มีชาวประมงจำนวน ๔๒๕ คน มีผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ๗๘ ราย เนื้อที่ที่เพาะเลี้ยงรวม ๓๙,๐๐๐ ตารางเมตร สภาพพื้นที่เหมาะแก่การทำประมง มีอยู่ในเขตพื้นที่ ๖ ตำบล คือ ตำบลหันคา ตำบลบ้าน

เขียน ตำบลห้วยงู ตำบลเนินขาม ตำบลวังไก่อ่เดือน และตำบลหนองแซง

๔. ด้านธุรกิจ อำเภอหันคามมีธุรกิจมากพอสมควร เมื่อเทียบกับอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดชัยนาท กล่าวได้ว่าเป็นอันดับสองรองจากอำเภอเมืองชัยนาท กล่าวคือมีร้านค้าในเขตอำเภอที่จดทะเบียนพาณิชย์ไว้ถึง ๗๔๖ ราย

การอุตสาหกรรม มีโรงสี ๒๗ แห่ง

โรงน้ำแข็ง ๑ แห่ง

โรงทำมันเส้น ๑๖ แห่ง

โรงผลิตแป้งมัน ๑ แห่ง

โรงอัดมันเม็ด ๑ แห่ง

การพาณิชย์กรรม มี ๕ แห่ง คือ

บริษัท ๑ แห่ง

ห้างหุ้นส่วน ๒ แห่ง

โรงแรม ๑ แห่ง

โรงแรมทรสพ ๑ แห่ง

การธนาคารมี ๕ แห่ง คือ

ธนาคารออมสิน

ธนาคารกรุงไทย

ธนาคารกรุงเทพ

ธนาคารกสิกรไทย

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

๖.๖ การศึกษาและการศาสนา

๑. การศึกษา

ก. โรงเรียนมัธยมที่ ๓ แห่งคือ

(๑) โรงเรียนหันคาพิทยาคม ตั้งอยู่ที่ตำบลหันคา เปิดสอนชั้นมัธยมต้นถึงมัธยมปลายมีครู ๖๓ คน นักเรียน ๙๕๖ คน

(๒) โรงเรียนหันคาราชฎรังสฤษดิ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลห้วยงู เปิดสอนชั้นมัธยมต้น มีครู ๒๙ คน นักเรียน ๓๙๘ คน

(๓) โรงเรียนเนินขามรัฐประชานุเคราะห์ ตั้งอยู่ที่ตำบลเนินขาม เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษา มีครู ๗ คน นักเรียน ๙๐ คน

นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนผู้ใหญ่หัตถการราษฎรรังษฤๅษดี เปิดสอนระดับ ๓ - ๔ มีนักเรียน ๒๘ คน

ข. โรงเรียนประถม มีโรงเรียนประถมสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน ๕๑ โรงเรียน มีอาคาร ๑๐๐ หลัง นักเรียน ๙๑๓๖ คน ครู ๕๔๒ คน เปิดสอนชั้น ป.๑ - ป.๔ จำนวน ๓ โรงเรียน ชั้น ป.๑ - ม.๖ จำนวน ๔๘ โรงเรียน

ค. สถานรับเด็กของกรมการพัฒนาชุมชน มีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ๓ แห่ง มีผู้ดูแลเด็ก ๓ คน มีเด็กอยู่ในความดูแลของศูนย์ ๗๙ คน

๒. ศาสนา

ราษฎรอำเภอหัตถคามนับถือพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น จะมีผู้นับถือศาสนาอื่น เช่น ศาสนาอิสลามบ้างเพียงเล็กน้อย ในอำเภอหัตถคาม จึงมีวัด รวม ๒๔ วัด สำนักสงฆ์ ๑๐ แห่ง ไม่มีวัดของศาสนาอื่น มีสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ๑ แห่ง

๖.๗ การสาธารณูปโภค

๑. ก๊าซไฟฟ้า การไฟฟ้าอำเภอหัตถคาม เดิมเป็นของเอกชนจัดทำ ต่อมาได้โอนกิจการให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจัดทำ โดยเรียกว่าหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าย่อยอำเภอหัตถคาม ต่อมาเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๔ ได้รับการยกฐานะจากหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าย่อย เป็นหน่วยบริการผู้ใช้ไฟหลักอำเภอหัตถคาม การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยโอนหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าย่อยตำบลห้วยงู ตำบลเนินขาม และอำเภอสรรคบุรี ซึ่งเดิมสังกัดการไฟฟ้าจังหวัด เข้ามาอยู่ในความรับผิดชอบ และยกฐานะหน่วยบริการ ผู้ใช้ไฟหลักอำเภอหัตถคามนี้เทียบเท่าการไฟฟ้าจังหวัด

การไฟฟ้าอำเภอหัตถคาม ได้ให้บริการด้านการใช้กระแสไฟฟ้าแก่ราษฎรแล้ว ๑๑ ตำบล ยังเหลืออีก ๒ ตำบล ที่ยังไม่มีการใช้กระแสไฟฟ้าใช้ คือ ตำบลไพรนกยูง และตำบลสุขเดือนห้า ขณะนี้ได้ทำการสำรวจและขยายเขตแผนพัฒนาการเข้าตำบลดังกล่าวแล้ว ยังรองบลงทุนของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคและเงินสมทบจากท้องถิ่น คาดว่าภายใน พ.ศ. ๒๕๒๗ จะจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ครบทุกตำบล ขณะนี้จำนวนครัวเรือนที่มีกระแสไฟฟ้าใช้แล้วมี ดังนี้

ตำบลหัตถคาม มี ๑,๑๕๗ ครัวเรือน ตำบลบ้านเขียน มี ๙๔๒ ครัวเรือน

ตำบลวังไก่อเถื่อน มี ๘๕๗ ครัวเรือน ตำบลหนองแซง มี ๔๓ ครัวเรือน
ตำบลห้วยยูง มี ๗๘๖ ครัวเรือน ตำบลเนินขาม มี ๖๒๐ ครัวเรือน
รวมราษฎรอำเภอหันคาที่มีไฟฟ้าใช้แล้ว ๔,๔๐๕ หลังคาเรือน

๒. การไปรษณีย์โทรเลข

การไปรษณีย์โทรเลขอำเภอหันคา ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๐๓ โดยเช่าห้องของเอกชนในตำบลหันคา ให้บริการแก่ประชาชนทั้งในด้านการไปรษณีย์ และการโทรคมนาคม การรับ - ส่งเงิน ต่อมาวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๐๔ ได้เปิดที่ทำการเป็นของตนเอง ในที่ราชพัสดุ ข้างที่ว่าการอำเภอ ครั้นวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ ได้แยกทางด้านบริการไปรษณีย์ โทรคมนาคม การเงินจากกรมไปรษณีย์โทรเลขมาเป็นการสื่อสารแห่งประเทศไทย และยังคง ให้บริการแก่ประชาชนเช่นเดิม ความก้าวหน้าของการไปรษณีย์โทรเลขครั้งหลังสุด คือ เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๒๔ ได้เปิดบริการวิทยุโทรศัพท์อัตโนมัติ (ระบบความถี่สูงพิเศษ) ติดต่อระหว่าง อำเภอหันคา - กรุงเทพมหานครได้ ซึ่งอำนวยความสะดวกรวดเร็วให้แก่ราษฎรมาก

๓. การประปา

กิจการประปาอำเภอหันคา มี ๒ แห่งคือ

๑. การประปาสุขาภิบาลหันคา เปิดดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๕ จ่ายน้ำให้ราษฎรได้ขณะนี้ ๕๓๓ ราย
๒. การประปาของสุขาภิบาลสามง่าม - ท่าโบสถ์ เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๕ จ่ายน้ำให้ราษฎรได้ขณะนี้ ๑๒๘ ราย

๖.๘ การสหกรณ์

การสหกรณ์ของอำเภอหันคา ขณะนี้มี ๓ สหกรณ์ คือ

๑. สหกรณ์การเกษตรหันคา จำกัด ได้เริ่มจัดตั้งดำเนินการ กิจการ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๒๔ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด ๒๔ กลุ่ม รวมจำนวน ๑,๐๖๕ ครอบครัว แต่ละกลุ่มตั้งอยู่ในตำบลต่าง ๆ คือ
 ๑. ตำบลหันคา มี ๖ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๒๘๑ ครอบครัว
 ๒. ตำบลบ้านเขย่น มี ๔ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๑๖๑ ครอบครัว
 ๓. ตำบลเนินขาม มี ๑ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๓๐ ครอบครัว
 ๔. ตำบลสุขเดือนห้า มี ๓ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๑๔๔ ครอบครัว
 ๕. ตำบลหนองแซง มี ๓ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๑๕๓ ครอบครัว

- ๖. ตำบลห้วยสูง มี ๒ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๘๐ ครอบครัว
- ๗. ตำบลวังไก่อ่เดือน มี ๒ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๗๑ ครอบครัว
- ๘. ตำบลไพรนกยูง มี ๓ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๑๔๔ ครอบครัว

ทุนของสหกรณ์นี้มีทุนเรือนหุ้น ๑,๕๖๙,๙๕๐.๐๐ บาท เงิน

สำรอง ๓๗๔,๑๙๐.๖๙ บาท

๒. สหกรณ์รถยนต์โดยสารชัชชนา จำกัด ได้จดทะเบียนเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๐ ปัจจุบันมีสมาชิก ๒๗ ครอบครัว มีเส้นทางที่รถวิ่ง ๑ เส้นทาง คือสาย ชัชชนา - หูช้าง มีรถยนต์วิ่ง ๒๔ คัน สหกรณ์นี้มีทุนเรือนหุ้น ๒๘,๐๐๐.๐๐ บาท มีเงินสำรอง ๔,๗๑๔.๔๑ บาท

๓. สหกรณ์เดินรถหัตถ์คา จำกัด ได้จดทะเบียนเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๒๒ ปัจจุบันมีสมาชิก ๑๔ ครอบครัว มีเส้นทางที่รถวิ่ง ๑ เส้นทาง คือ สายหัตถ์คา ราชจิต มีจำนวนรถยนต์ที่วิ่ง ๖ คัน มีทุนเรือนหุ้น ๘,๕๐๐.๐๐ บาท เงินสำรองไม่มี

๖.๙ การรักษาความสงบ

มีสถานีตำรวจภูธรอำเภอหันคา ตั้งอยู่ข้างที่ว่าการอำเภอหันคา เดิมมีได้ ตั้งอยู่ ณ ที่ปัจจุบัน แต่ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเข็ญ หมู่ที่ ๑๐ มีชื่อว่า "สถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านเข็ญ" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยมี ส.ต.อ.กั พัฒนกุล เป็นหัวหน้าสถานี แต่เนื่องจากตัวที่ว่าการอำเภออยู่ห่างไกลจากแม่น้ำท่าจีนมาก ประชาชนไม่สะดวกในการใช้น้ำอุปโภคบริโภค และการคมนาคม จึงค่อย ๆ ย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนมาตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนเรื่อย ๆ กรมตำรวจจึงได้ย้ายสถานีตำรวจมาตั้งที่ข้างที่ว่าการอำเภอหันคา ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ มี ส.ต.อ.รัง วงศ์สุวรรณ เป็นหัวหน้าสถานีคนแรก

๖.๑๐ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ

รายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอบ้านเข็ญ (เดิม) และนายอำเภอหันคา จนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

ก. นายอำเภอบ้านเข็ญ

- ๑. หลวงพิบูลบุรตม ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๓ - พ.ศ. ๒๔๔๔
- ๒. นายสุต (หลวงกิจจา) พ.ศ. ๒๔๔๔ - พ.ศ. ๒๔๕๒
- ๓. ม.ล.จิตต์ เสถียรวัฒน์ (ขุนศึกสืบรับพล) พ.ศ. ๒๔๕๒ - พ.ศ. ๒๔๖๑

๔. หลวงสรรพศิลป์ถึก	พ.ศ.๒๔๖๑ -พ.ศ.๒๔๖๕
๕. หลวงวิฑูรธุรการ	พ.ศ.๒๔๖๕ -พ.ศ.๒๔๖๘
๖. หลวงปราบประจันตราษฎร์	พ.ศ.๒๔๖๘ -พ.ศ.๒๔๗๐
๗. ขุนนิพันธ์ประศาสน์	พ.ศ.๒๔๗๐ -พ.ศ.๒๔๗๒
ข. นายอำเภอทันตา	
๘. ขุนอนุบาลนิคมเขตต์ (ขึ้น ชมวิทย์)	
ดำรงตำแหน่งระหว่าง	พ.ศ.๒๔๗๒ -พ.ศ.๒๔๗๓
๙. ขุนวิระประศาสน์	พ.ศ.๒๔๗๓ -พ.ศ.๒๔๘๑
๑๐. นายหลุย เคนันท์	พ.ศ.๒๔๘๑ -พ.ศ.๒๔๘๒
๑๑. นายสอน ขาตะวราหะ	พ.ศ.๒๔๘๒ -พ.ศ.๒๔๘๖
๑๒. นายอำนาจ เปรมบุตร	พ.ศ.๒๔๘๖ -พ.ศ.๒๔๙๐
๑๓. นายสวัสดิ์ ชาญวิจิตร	พ.ศ.๒๔๙๓ -พ.ศ.๒๔๙๖
๑๔. นายสอน สุทธิสาร	พ.ศ.๒๔๙๖ -พ.ศ.๒๕๐๑
๑๕. นายบรรจบ ศรีเจริญ	พ.ศ.๒๕๐๑ -พ.ศ.๒๕๐๔
๑๖. นายเฉลิม สวัสดิ์ทัต	พ.ศ.๒๕๐๔ -พ.ศ.๒๕๐๘
๑๗. นายสำรวจ พึ่งประสิทธิ์	พ.ศ.๒๕๐๘ -พ.ศ.๒๕๐๙
๑๘. นายอัลด์ ทิพพะพาทย์	พ.ศ.๒๕๐๙ -พ.ศ.๒๕๑๒
๑๙. นายวิชา ปุณจิต	พ.ศ.๒๕๑๒ -พ.ศ.๒๕๑๔
๒๐. นายวิระเทพ หาญณรงค์	พ.ศ.๒๕๑๔ -พ.ศ.๒๕๑๗
๒๑. ร้อยโทยิ่งยศ มณฑลผลิน	พ.ศ.๒๕๑๗ -พ.ศ.๒๕๑๙
๒๒. นายณรงค์ ผดุงกุล	พ.ศ.๒๕๑๙ -พ.ศ.๒๕๒๓
๒๓. นายจำลอง ปัญจศิริ	พ.ศ.๒๕๒๔ -พ.ศ.๒๕๒๔
๒๔. เรือตรีสุนทร สันตยานนท์	พ.ศ.๒๕๒๔ -พ.ศ.๒๕๒๖
๒๕. นายไพบูลย์ อัมสุทธิ	พ.ศ.๒๕๒๖ - ปัจจุบัน

ประเพณี
สงกรานต์

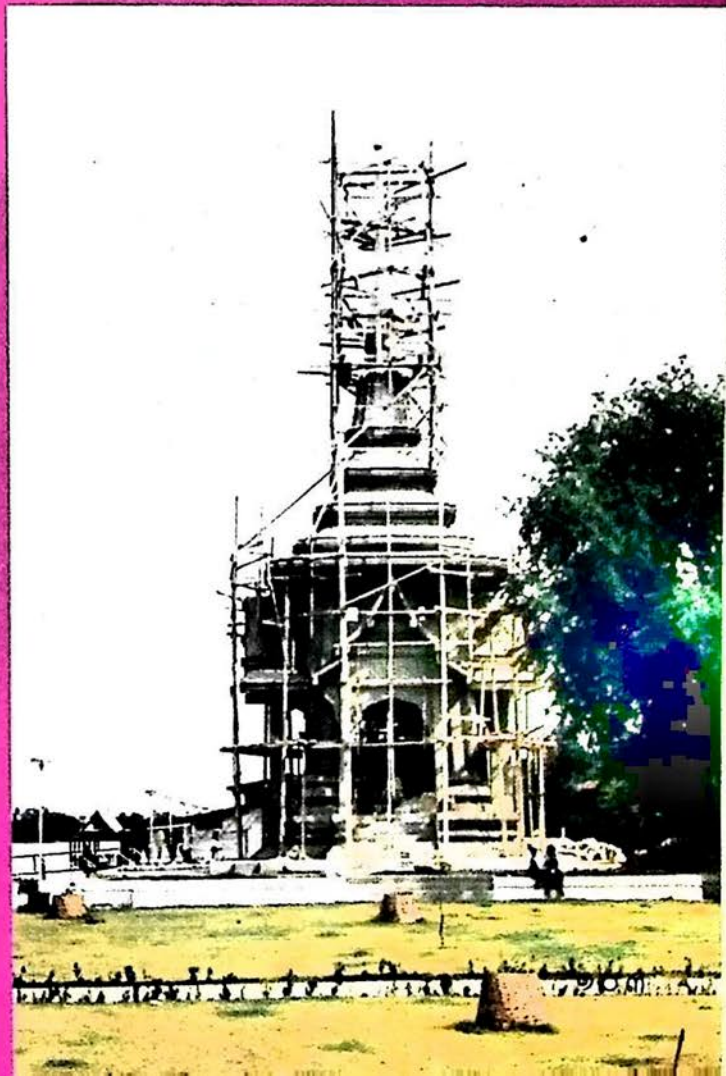
การทำบุญตักบาตรบริเวณเขื่อนเรียงหิน
กันน้ำเซาะ ซึ่งดำเนินการก่อสร้างเมื่อปี
๒๕๒๘ มีความยาว ๔๕๐ เมตร อยู่ริม
แม่น้ำเจ้าพระยา หน้าศาลากลางจังหวัด

เจดีย์ทรงปราสาท ยอดกลีบมะเฟือง
วัดมหาธาตุ (วัดหัวเมือง)
อำเภอสรรคบุรี

การก่อสร้างศาลหลักเมือง
บริเวณเขื่อนหน้าศาลากลาง
โดยใช้งบบริจาคจำนวน
๑,๖๒๔,๓๒๕ บาท ตาม
แบบของกรมศิลปากร
เริ่มดำเนินการก่อสร้างปี ๒๕๒๙

การจัดงานวันส้มโอ จังหวัดชัยนาท

บทที่ ๓

สถานที่นำศึกษาและท่องเที่ยว

๑. วัดธรรมามูลวรวิหาร เป็นพระอารามหลวง ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านทิศตะวันออก ห่างจากตัวจังหวัดชัยนาทขึ้นไปทางทิศเหนือ ประมาณ ๘ กิโลเมตรเศษ ตั้งอยู่บนไหล่เขาธรรมามูล ในท้องที่หมู่ที่ ๑ ตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท โดยแบ่งเป็น ๔ ชั้น คือ ชั้นล่างสุดเป็นบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนวัดธรรมามูล ชั้นที่สองเป็นบริเวณที่ตั้งศาลาการเปรียญ กุฏิ หอสวดมนต์ และเมรุเผาศพ ชั้นที่สามเป็นบริเวณที่ตั้งกุฏิและสวนน้อยหน้า ชั้นที่สี่เป็นที่ตั้งพระอุโบสถ พระวิหาร และพระเจดีย์ใหญ่ (ปัจจุบันเจดีย์ใหญ่พังทลายแล้ว คงเหลือรูปฐานเจดีย์) แต่ละชั้นมีบันไดขึ้นลงสะดวกสบายมาก

วัดธรรมามูลนี้ เป็นวัดเก่าแก่มาก ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้าง แต่ถือว่าเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (นักประวัติศาสตร์บางท่านเชื่อว่า วัดนี้สร้างในสมัยพญาลิไทย กษัตริย์ราชวงศ์สุโขทัย) วัดมีประเพณีจัดงานประจำปี ปีละ ๒ ครั้ง คือ วันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๖ ครั้งหนึ่ง กับวันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ อีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะการจัดงานประจำปี ครั้งหลังนี้ ในวันขึ้น ๘ ค่ำ ตรงบริเวณหน้าวัดในลำน้ำเจ้าพระยาจะเป็นสถานที่แข่งเรือของชาวจังหวัดใกล้เคียง คือ สิงห์บุรี สุพรรณบุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ และชัยนาท ทุกปี โดยมีได้มีการนัดหมายหรือหวังในคำจ้างรางวัลแต่อย่างไรทั้งสิ้น แต่ถือเป็นประเพณี เพื่อมาสนุกสนาน และทำความรู้จักซึ่งกันและกันระหว่างจังหวัดใกล้เคียง เรือที่เข้าแข่งมีหลายชนิด จะตกแต่งอย่างสวยงาม และมีการร้องรำทำเพลงกันเป็นที่ครึกครื้นสนุกสนาน ประชาชนก็จะยืนชมกันบนฝั่งหน้าวัดอย่างล้นหลามและแน่นขนัด เมื่อแข่งเรือกันสนุกสนานพอสมควรแล้ว เรือทุกลำก็จะขึ้นไปมัสการหลวงพ่อดุสิต ประเพณีการแข่งขันเรือดังกล่าวนี้เพิ่งจะมาเลิกไปเมื่อประมาณ ๒๐ ปีมาแล้ว (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๕) สาเหตุที่ทำให้ประเพณีแข่งเรือของวัดธรรมามูล ต้องเลิกไปนี้เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. เป็นเพราะบ้านเมืองเจริญขึ้น มีการพัฒนาถนนหนทางไปมาสะดวก ประชาชนจึงไม่ต้องอาศัยเดินทางมามัสการหลวงพ่อดุสิตโดยทางเรือ แต่อาศัยมาทางบก

๒. เมื่อสร้างเขื่อนเจ้าพระยาขึ้น ทำให้เกิดอุปสรรคที่จะเดินทางมาทางเรือประ

หลวงพ่อดอกเมือง วัดมหาธาตุ เป็นพระพุทธรูป (พระประธาน) ขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหน้า ประมาณกึ่งกลางของพื้นที่ที่เป็นอารามพระวิหาร ที่ประดิษฐานอยู่ขณะนี้สร้างขึ้นใหม่แทนที่วิหารเก่าซึ่งชำรุดหักพังเหลือแต่ซากอิฐกับองค์พระพุทธรูป และด้านหลังขององค์พระพุทธรูปยังเป็นที่ตั้งของหลักเมือง ทำด้วยแผ่นศิลา สีเขียว ขนาดสูง ๑ เมตรเศษ กว้างประมาณ ๖๐ ซม. ปลายเรียวเล็กน้อย ชาวเมืองสรรคบุรี จึงขนานพระนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า หลวงพ่อดอกเมือง ถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองที่สำคัญยิ่ง นอกจากนี้ชาวบ้านแถบนั้นยังเรียกว่า “หลวงพ่อดอก” จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เพราะเชื่อกันว่าทรงมือภินิหารบันดาลความเป็นสิริมงคลและบำบัดเป่าโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

พระพุทธรูปลักษณะ ของหลวงพ่อดอกเมือง เป็นพระพุทธรูปจำหลักด้วยศิลาทราย สีนวล ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๔ ศอกเศษ (๒๐๙ ซม.) สูงประมาณ ๕ ศอก (๒๔๙ ซม.) พระพุทธรูปลักษณะเป็นสกุลศิลปะอู่ทองต่อเนื่องจากสมัยอยุธยาตอนต้น พระพักตร์งดงาม อ้มเอิบ พระวรกายดูอ่อนช้อยสมบูรณ์ ผิวเรียบ เมื่อปิดทองทับทั่วองค์แล้วดูประหนึ่งเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่หล่อด้วยเนื้อทองสัมฤทธิ์ทีเดียว และเมื่อพิจารณาพุทธลักษณะโดยส่วนรวมแล้ว สามารถให้ความรู้สึกประทับใจ ทำให้เกิดสุนทรียภาพแห่งศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ อันเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งของเมืองสรรคบุรี โดยเหตุนี้ชาวเมืองสรรคบุรีจึงจัดให้มีงานนมัสการหลวงพ่อดอกเมืองเป็นประจำทุกปี และยามใดที่มีแขกบ้านแขกเมืองผ่านไปมาก็มักจะถือโอกาสแวะไปนมัสการหลวงพ่อดอกมิได้ขาด แม้แต่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร ก็ได้เคยเสด็จมานมัสการด้วยเช่นกัน

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุสถาน เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

๕. วัดพระแก้ว ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ห่างจากวัดมหาธาตุประมาณ ๓ กิโลเมตร มีพระเจดีย์สี่เหลี่ยม ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงสูง ตั้งอยู่บนฐานไพที ฐานเขียง และฐานเรือนธาตุแบบลดทอนไม้ มีพระพุทธรูปปูนปั้นแบบนูนสูง ประดับอยู่ทั้งสี่ทิศ ลักษณะของเจดีย์ คล้ายเจดีย์ สมัยสุโขทัย สันนิษฐานว่าคงจะได้รับอิทธิพลในการก่อสร้างระหว่างศิลปะสุโขทัยและศิลปะศรีวิชัย

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุสถาน เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

๖. วัดโตนดหลาย เป็นวัดร้างตั้งอยู่ห่างจากวัดมหาธาตุ ไปทางทิศเหนือ ด้านตะวันตกประมาณ ๑ กม. โบราณวัตถุที่สำคัญของวัดนี้ได้แก่ เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือทรงดอก

บัว บางทีเรียกทรงพระนาม จัดเป็นศิลปะสุโขทัย (ปัจจุบันเจดีย์ส่วนยอดพังทลายหมดแล้ว)

พระพุทธรูป พระพิมพ์ต่าง ๆ ที่พบในเขตจังหวัดชัยนาท ส่วนมากเป็นลักษณะศิลปะอุทอง รุ่น ๒-๓ มากกว่าพระพุทธรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งเรียกสิ่งที่ค้นพบในแถบนี้โดยเฉพาะที่เป็นศิลปะอุทองว่าเป็นของ “สกุลช่างเมืองสวรรค์”

๗. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชัยนาทมุนี เป็นพิพิธภัณฑสถานประจำจังหวัดชัยนาท ตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระธาตุวรวิหาร อำเภอเมืองชัยนาท พระชัยนาทมุนี (นวม) อดีตเจ้าอาวาสและเจ้าคณะจังหวัดชัยนาท ได้รวบรวมโบราณวัตถุศิลปวัตถุในท้องที่จังหวัดชัยนาทไว้เป็นอันมาก ต่อมาได้มอบสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดแก่กรมศิลปากร กรมศิลปากรจึงได้สร้างพิพิธภัณฑสถานขึ้นโดยให้นามว่า “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชัยนาทมุนี”

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุสถาน เมื่อวันที่ ๒๑

มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๒

๘. พระพุทธรูปมหาศิวา (หลวงพ่อกินใหญ่) วัดกรรณา เขื่อนเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท

นายผิต กุหลาบวงษ์ ผู้พิทักษ์รักษาพระอุโบสถ วัดกรรณา ได้เรียบเรียงประวัติพระพุทธรูปมหาศิวาไว้ในชั้นต้น ต่อมาท่านเจ้าคุณพระอรุณวิ วัตจักรวรรดิราชาวาส ได้กรรณาแก้ไขเพิ่มเติมจากการสืบค้นจากผู้รู้เห็น เช่น นายเล็ก บุญเย็น เมื่อครั้งอุปสมบทเป็นพระอธิการปกครอง วัดกรรณา เป็นหัวหน้าสร้างโบสถ์ และอัญเชิญพระพุทธรูปมหาศิวา องค์นี้มาจากโคกโบสถ์เก่า ซึ่งเป็นวัดสร้างปกคลุมด้วยป่าแฝก ชาวบ้านแถบนั้นเรียกกันว่า “วัดแฝก” ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากวัดกรรณามากนัก

เนื่องจากวัดกรรณาซึ่งเดิมชื่อวัดท่าควาย ยังเป็นสำนักสงฆ์อยู่ ไม่มีโบสถ์ ต่อมาพระอธิการเล็ก พุทธวณโณ เจ้าอาวาสวัดกรรณาได้เชิญชวนชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาสร้างโบสถ์ขึ้น ดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ ขณะนั้นยังไม่มีพระประธาน พระอธิการเล็กจึงได้ขอแรงชาวบ้านไปช่วยกันถางป่าที่ปกคลุมหลวงพ่อกินใหญ่อยู่นั้น เพื่อจะกระทำพิธีอัญเชิญมาประดิษฐาน ณ โบสถ์วัดกรรณาไว้เป็นที่สักการบูชาและปฏิบัติศาสนกิจสืบไป ก่อนวันที่จะอัญเชิญหลวงพ่อกินใหญ่มานั้น ทายกผู้ใหญ่ท่านหนึ่งได้นิมิตรฝันไปว่า “การที่จะอัญเชิญหลวงพ่อกินใหญ่มานั้น เบื้องต้นเชื่อกจะขาดหนหนึ่งก่อนจึงจะอัญเชิญมาได้” และก็เป็นจริงตามฝันนั้นทุกประการ กล่าวคือ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๔ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีระกา พ.ศ. ๒๔๗๙ ชาวบ้านบางหลวง และชาวบ้านท้ายเมืองร่วมกันประมาณ ๑๐๐ คนเศษ ไปชุมนุมพร้อมกันที่วัดแฝก เมื่อพระอธิการเล็ก ทำพิธีสักการะบวงสรวงเทพารักษ์และพระภูมิเจ้าที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว พวกช่างก็อัญเชิญพระเศียรลงมาประดิษฐานบนล้อเลื่อนแล้วผูกมัด

ด้วยเชือกพรวนเส้นใหญ่ขนาดเท่าพรวนอัดแพซุง ชาวบ้านนับร้อยต่างก็ช่วยกันฉุดลากล้อเลื่อนนั้น แต่ก็ได้เคลื่อนที่เลยแม้แต่น้อย เชือกพรวนเส้นใหญ่ก็ขาดสะบั้น ผู้คนล้มทับกับระเนระนาด แต่ไม่มีใครได้รับบาดเจ็บแต่อย่างใด บัดลฟ้าก็คะนองอยู่กิ่งก้อง อากาศมืดครึ้มทั่วไป ฝนก็กระหน่ำลงมาท่าใหญ่ ทำให้หนทางที่จะลากล้อเลื่อนนั้นเป็นน้ำและโคลน จนหมดโอกาสที่จะอัญเชิญมาได้ในวันนั้น

ครั้นรุ่งขึ้น เป็นวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๒ ค่ำ เวลาเช้า พระอธิการเล็ก พร้อมด้วยชาวบ้านนับร้อยเช่นเดิมไปพร้อมกันที่วัดแฝกอีกเป็นคำรบที่สอง เมื่อพระอธิการเล็กกระทำพิธีบวงสรวงอีกครั้งหนึ่ง ก็ให้ชาวบ้านทั้งหลายช่วยกันไชโยโห่ร้อง ฉุดลากล้อเลื่อนอัญเชิญพระเศียรซึ่งเป็นส่วนแรกมาได้โดยสวัสดิภาพ ต่อจากนั้นก็อัญเชิญส่วนที่ ๒ ซึ่งเป็นพระวรกายและพระพาหา และส่วนที่ ๓ เป็นพระเพลา ประดิษฐานบนล้อเลื่อนครวละส่วน อัญเชิญมาได้จนครบทั้งองค์ โดยเรียบริ้อยในวันเดียว บรรยากาศทั้งสามวัน ที่ผ่านมามีตครึ้มเป็นพยับไม่มีแสงแดดส่องให้ร้อนเลยตลอดหลวงพ่อกินใหญ่ทั้ง ๓ ส่วน ขึ้นประดิษฐานบนแท่นชุกชี ประกอบเป็นองค์พระปฐมมารได้สำเร็จภายในวันเดียว บรรยากาศทั้งสามวัน ที่ผ่านมามีตครึ้มเป็นพยับไม่มีแสงแดดส่องให้ร้อนเลยตลอดเพลา กลางคืนท้องฟ้าแจ่มใสสว่างด้วยแสงดาวท่ามกลางความปิติปราโมทย์และศรัทธาของประชาชน ที่ได้สมปรารถนา โดยถ้วนหน้ากัน

— การปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปมหาศิวและอุโบสถ

เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๙๕ รัฐบาลได้อนุมัติให้กรมชลประทานสร้างเขื่อนเจ้าพระยา ขึ้นใกล้ ๆ กับบริเวณวัดกรรณา ตรงคู้้งบ้านบางกระเบียน อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท เมื่อสร้างเขื่อนเจ้าพระยา จวนจะแล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้ปฏิสังขรณ์อุโบสถให้เรียบริ้อย คงทน สวยงามยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกัน พระชัยนาทมุนี (นวม) วัดบรมธาตุ เป็นผู้ควบคุมดูแล ซ่อมแซม ตกแต่ง องค์หลวงพ่อกินใหญ่ ลงรักปิดทองจนทั่วองค์ งดงามมาก ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๙๘ กรมชลประทานได้สร้างเขื่อนเจ้าพระยาเสร็จเรียบริ้อย และได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จในงานพระราชพิธีเปิดเขื่อนเจ้าพระยา และในวโรกาสนั้นทั้งสองพระองค์ได้เสด็จไปนมัสการพระพุทธรูปมหาศิวนี้ด้วยทรงมีพระราชดำรัสสรรเสริญพระพุทธรูปมหาศิว ท่ามกลางพลกนิกรทั้งหลายว่า “พระพุทธรูปปฐมมารศิวขนาดใหญ่และสวยงามเช่นนี้หาได้ยาก”

— พระพุทธรูปลักษณะของพระพุทธรูปมหาศิว (หลวงพ่อกินใหญ่)

เป็นพระพุทธรูปปฐมมารขนาดใหญ่ จำลองด้วยศิลาทราย สีน้ำตาลอ่อน หน้าตักกว้าง ๕ ศอก (๒๕๐ เซนติเมตร) เป็นพระพุทธรูปปฐมมารปางมารวิชัย ผู้เชี่ยวชาญทางโบราณคดี

อาทิ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ ได้ประทานและได้ความเห็นว่าเป็นพระพุทธรูปปฏิมา สกulpture ปู่ทอง สมัยอยุธยาตอนต้น ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ประมาณ พ.ศ.๑๘๙๓ มีอิทธิพลศิลปะสุโขทัยปะปนอยู่ด้วย ทำให้พุทธลักษณะ อ่อนช้อย ประณีต งดงาม อย่างยิ่ง

๙. เขื่อนเจ้าพระยา เป็นเขื่อนขนาดใหญ่สร้างเป็นแห่งแรกของประเทศ ตั้งอยู่ที่บริเวณคุ้งบางกระเบียน หมู่ที่ ๓ ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา ห่างจากตัวเมืองชัยนาท ประมาณ ๘ กิโลเมตร ลักษณะของเขื่อน มีตัวเขื่อนกว้าง ๒๓๗.๕๐ เมตร กั้นแม่น้ำเจ้าพระยาตรงบริเวณคุ้งบางกระเบียน อันเป็นเขตติดต่อระหว่างอำเภอเมืองชัยนาท กับอำเภอสรรพยา ตัวเขื่อนมีช่องระบายน้ำ ๑๖ ช่อง มีประตูเรือติดต่อกับเขื่อนด้านขวา กว้าง ๑๔ เมตร ให้เรือขนาดใหญ่ผ่านเข้าออกได้ นอกจากนั้นประกอบด้วย ฝ่ายระบายน้ำฉุกเฉิน ช่องวัด และทำนบดินเขื่อนเจ้าพระยาเป็นเขื่อนชลประทานประเภททดน้ำ-ส่งน้ำ และผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในกิจการของเขื่อนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมีทิวทัศน์สวยงาม โดยเฉพาะในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีจะมีคนเปิดน้ำจำนวนนับหมื่นตัวมาอาศัยอยู่บริเวณเหนือเขื่อน

๑๐. เขาสรรพยา อยู่ห่างจากอำเภอสรรพยา ประมาณ ๔ กิโลเมตร เป็นเขาตั้งอยู่โดดเด่นกลางทุ่งนาอันกว้างใหญ่ มีต้นไม้ร่มรื่น ทิวทัศน์สวยงามและมีสำนักสงฆ์ “เขาสรรพยาบูรณาราม” ตั้งอยู่ นอกจากนี้ยังมีถ้ำและลานกว้าง อันเคยเป็นวัดเก่าแก่มาก่อนอยู่บนยอดสุดของเขาสรรพยา

๑๑. วัดพิบูลงามและวัดธรรมิกาวาส วัดพิบูลงาม (วัดหัวหาด) อยู่ในเขตอำเภอมโนรมย์ และวัดธรรมิกาวาส (วัดค้ำควา) อยู่ในเขตอำเภอสรรคบุรี ในบริเวณวัดทั้งสองได้คงสภาพป่าไว้ มีป่าต้นบางและไม้نانาพันธุ์เป็นที่อาศัยของลิงเป็นจำนวนมาก เป็นสถานที่ที่เกี่ยวพันของชาวจังหวัดชัยนาทและจังหวัดใกล้เคียง

๑๒. สวนนกจังหวัดชัยนาท จังหวัดได้มีนโยบายจัดสร้างสวนนกขึ้นในบริเวณเขาพลอง หมู่ที่ ๔ ตำบลเขาท่าพระ อำเภอเมืองชัยนาท ในเนื้อที่ ๗๔ ไร่ โดยได้เริ่มก่อสร้างเมื่อต้นปีพ.ศ. ๒๕๒๖ โดยได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท ศูนย์ช่วงที่ ๗ กรมชลประทาน และสถานีประมงจังหวัดชัยนาท ในการดำเนินการก่อสร้างเป็นสวนนกขนาดใหญ่ ตกแต่งในบริเวณสวนนกให้เป็นธรรมชาติ มีนกนานาชนิด ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เป็นที่ศึกษาหาความรู้ของอนุชนรุ่นหลัง และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดชัยนาท เมื่อดำเนินการก่อสร้างเสร็จแล้ว จะเป็นสวนนกที่สมบูรณ์แบบแห่งแรกในประเทศไทย

บทที่ ๔

บุคคลสำคัญของจังหวัด

ก.ประวัติบุคคลสำคัญ

๑. เจ้าสามพระยา เป็นโอรสองค์ที่สามของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งได้โปรดเกล้าฯ ให้มาครองเมืองชัยนาท หลังจากที่พระราชบิดาสิ้นพระชนม์ เจ้ายี่พระยาครองเมืองแพรกศรีราชา (สรรคบุรี) กับเจ้ายี่พระยา ครองเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพระเชษฐาได้ทำสงครามแย่งชิงอำนาจกัน และสิ้นพระชนม์ในสงครามทั้งสองพระองค์ มุขมนตรีจึงได้กราบทูล อัญเชิญเจ้าสามพระยา ขึ้นเสวยราชสมบัติ ครองกรุงศรีอยุธยา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เป็นรัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงศรีอยุธยา

๒. ขุนสรศักดิ์ เป็นชาวสรรคบุรี ซึ่งเป็นวีรชนท่านหนึ่งของกลุ่มวีรชนค่ายบางระจันเป็นผู้มีความสามารถในการยิงปืนได้แม่นยำ ได้รวบรวมสมัครพรรคพวกไปสู้พม่าที่ค่ายบางระจัน เพื่อรักษาแผ่นดินถิ่นเกิดในสมัยพม่ายกทัพมาทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒ โดยได้เข้าร่วมกันต่อสู้พม่าเข้าศึกมีชัยถึง ๗ ครั้ง แต่ในที่สุดวีรชนค่ายบางระจันซึ่งมีกำลังและอาวุธน้อยกว่า ไม่อาจต้านทานกองทัพพม่า ซึ่งทุ่มเทเข้ามาโจมตี จึงต่อสู้อย่างห้าวหาญ และเสียชีวิตหมดทุกคน ค่ายบางระจันเสียแก่พม่าเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเมีย พุทธศักราช ๒๓๐๙ เป็นการต่อสู้ที่ยาวนานถึง ๕ เดือน เป็นการพลีชีพเพื่อชาติโดยแท้ ดังปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ตราบเท่าทุกวันนี้

ชาวจังหวัดชัยนาท โดยเฉพาะชาวอำเภอสรรคบุรีมีความภูมิใจในวีรกรรมของขุนสรศักดิ์ ด้วยความดีของท่านมีสิ่งใดจักสนองพระคุณอันใหญ่หลวงได้ จึงได้ร่วมใจกันสร้างอนุสาวรีย์ “ขุนสรศักดิ์” ประดิษฐาน ณ หน้าที่ว่าการอำเภอสรรคบุรี เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้เยาวชนรุ่นหลังได้ระลึกถึงความกล้า สละชีพเพื่อชาติ สมควรที่จะได้ชื่อว่า “วีรชนแห่งลุ่มแม่น้ำน้อย” อย่างแท้จริง

ข. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท

๑. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด

ลำดับที่	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๑	พระยาสุรคินทรสุรินทรฤชัย (ทองอิน)	
๒	พระยาสุรคินทรสุรินทรฤชัย (อ้น)	
๓	พระยาสุรคินทรสุรินทรฤชัย (ขุนเนร)	
๔	พระยามหาอนุภาพ	
๕	พระยาสุรคินทรสุรินทรฤชัย (ดิง)	
๖	หลวงวิจิตรพิทักษ์ (ม.ล.อ้น เสนียวงศ์ ณ อมุธยา)	
๗	พระเทียรฆราช (แม่ัน)	
๘	พระกำแพงพลล้น (ชื่น คชภูมิ)	
๙	พระยาวิเชียรปราการ (ฉาย อัมพรเสวตร)	พ.ศ.๒๔๕๕ - พ.ศ.๒๔๖๓
๑๐	ม.ล.อุกถวิล สุขสวัสดิ์	พ.ศ.๒๔๖๓ - พ.ศ.๒๔๖๕
๑๑	พระยาสุรินทรฤชัย (จันทร์ คงสวัสดิ์)	พ.ศ.๒๔๖๕ - พ.ศ.๒๔๖๙
๑๒	พระยาวิจิตรสรไกร (เอี่ยม ชัมพานนท์)	พ.ศ.๒๔๖๙ - พ.ศ.๒๔๗๖
๑๓	พระยาประเสริฐสุนทราศัย	พ.ศ.๒๔๗๖ - พ.ศ.๒๔๗๗
๑๔	หลวงศรีนราอนุบาล (สมุท สาขากร)	พ.ศ.๒๔๗๗ - พ.ศ.๒๔๗๙
๑๕	หลวงอุบลศักดิ์ประชาบาล (พันธ์ พรหมนาถ)	พ.ศ.๒๔๗๙ - พ.ศ.๒๔๘๐
๑๖	หลวงบริบาลนิคมเขตต์ (ชวน ทรัพย์สาร)	พ.ศ.๒๔๘๐ - พ.ศ.๒๔๘๓
๑๗	พระอนุমানสารกรรม (โต้ง สรัคคานนท์)	พ.ศ.๒๔๘๓ - พ.ศ.๒๔๘๖
๑๘	หลวงสกลมดุงเขตต์ (สรชัย สกลมดุงเขตต์)	พ.ศ.๒๔๘๖ - พ.ศ.๒๔๘๗
๑๙	หลวงสฤษฏีสารลักษณ์ (เปรม สฤษฏีสารลักษณ์)	พ.ศ.๒๔๘๗ - พ.ศ.๒๔๙๐
๒๐	หลวงอรรถวิทักษ์พจนกร (กรุง เลิศวนิช)	พ.ศ.๒๔๙๐ - พ.ศ.๒๔๙๐
๒๑	นายสมบูรณ จันทรประทีป	พ.ศ.๒๔๙๐ - พ.ศ.๒๔๙๓
๒๒	ขุนรัฐภูมิวิจารณ์	พ.ศ.๒๔๙๓ - พ.ศ.๒๔๙๕
๒๓	นายสมบัติ สมบัติทวี	พ.ศ.๒๔๙๕ - พ.ศ.๒๕๐๐
๒๔	นายยุทธ หนูนักดี	พ.ศ.๒๕๐๐ - ๒๕๐๒
๒๕	นายสันต์ เอกมหาชัย	พ.ศ.๒๕๐๒ - พ.ศ.๒๕๐๓

ลำดับที่	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๒๖	นายประกอบ ทรัพย์มณี	พ.ศ.๒๕๐๓ – พ.ศ.๒๕๐๖
๒๗	นายสง่า สุขรัตน์	พ.ศ.๒๕๐๖ – พ.ศ.๒๕๑๒
๒๘	นายเฉลิม วรธโนทัย	พ.ศ.๒๕๑๒ – พ.ศ.๒๕๑๕
๒๙	นายกัมพล กลิ่นสุคนธ์	พ.ศ.๒๕๑๕ – ๒๕๑๖
๓๐	นายกริช เกตุแก้ว	พ.ศ.๒๕๑๖ – พ.ศ.๒๕๑๙
๓๑	นายประกิต อุตตะโมต	พ.ศ.๒๕๑๙ – ๒๕๒๐
๓๒	นายพัฒนา สุวรรณพานิชย์	พ.ศ.๒๕๒๐ – พ.ศ.๒๕๒๑
๓๓	นายจินดา จิตตรอง	พ.ศ.๒๕๒๑ – พ.ศ.๒๕๒๒
๓๔	นายมนตรี ตระหง่าน	พ.ศ.๒๕๒๒ – พ.ศ.๒๕๒๔
๓๕	นายกุศล ศานติธรรม	พ.ศ.๒๕๒๔ – ๒๕๒๗
๓๖	ดร.ไพรัตน์ เดชะรินทร์	พ.ศ.๒๕๒๗ – ปัจจุบัน

๒. ทำเนียบชื่อนามของผู้อำนวยการจังหวัดชัยนาท

ลำดับที่	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๑	นายพีระพัชร สัตยพันธุ์	พ.ศ.๒๕๒๓ – พ.ศ.๒๕๒๔
๒	พันโท สวัสดิ์ เล็กสกุล	พ.ศ.๒๕๒๔ – พ.ศ.๒๕๒๘
๓	ร.ต.ไมตรี ไนยะกุล	พ.ศ.๒๕๒๘ – ปัจจุบัน

๓. ทำเนียบชื่อนามปลัดจังหวัดชัยนาท

ลำดับที่	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๑	หลวงประสงค์	พ.ศ.๒๔๔๔ – เป็นต้นไป
๒	ขุนเทพธานี	

ลำดับที่	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๓	นายชู	พ.ศ.๒๔๕๓ – พ.ศ.๒๔๕๕
๔	นายโชติ กนกมณี	พ.ศ.๒๔๕๕ – พ.ศ.๒๔๕๙
๕	หลวงศรีนถนาท (ม.ล.สวาสดี อิศรางกูร ณ อยุธยา)	พ.ศ.๒๔๕๙ – พ.ศ.๒๔๖๕
๖	ขุนกำแพงพลล้าน (นายพันธ์ กาญจนพิมาย)	พ.ศ.๒๔๖๕ – พ.ศ.๒๔๗๐
๗	ขุนอักษรสุชลักษณ์ (นายสอาด สุชลักษณ์)	พ.ศ.๒๔๗๐ – พ.ศ.๒๔๗๑
๘	ขุนวิระประศาสน์ (นายสำราญ วิศิริ)	พ.ศ.๒๔๗๑ – พ.ศ.๒๔๗๒
๙	หลวงชยานุกุลกิจ (นายสำราญ จารุจินดา)	พ.ศ.๒๔๗๒ – พ.ศ.๒๔๗๓
๑๐	พระรังษฤษฏ์สุชการ (ม.ร.ว.เล็ก นพวงษ์ ณ อยุธยา)	พ.ศ.๒๔๗๓ – พ.ศ.๒๔๗๖
๑๑	ขุนเลขสารสุชดี (นายป่วน เลขสาร)	พ.ศ.๒๔๗๖ – พ.ศ.๒๔๗๘
๑๒	ขุนปรีชาชนบาท (นายถวิล บัณฑิตกุล)	พ.ศ.๒๔๗๘ – พ.ศ.๒๔๘๒
๑๓	ขุนผดุงแดนสวรรค์ (นายหุ้ง รักราชการ)	พ.ศ.๒๔๘๒ – พ.ศ.๒๔๙๐
๑๔	ขุนจรรูรประศาสน์ (นายประพิทธ์ จารูร)	พ.ศ.๒๔๙๐ – พ.ศ.๒๔๙๘
๑๕	นายเฉลย รุ่งสว่าง	พ.ศ.๒๔๙๘ – พ.ศ.๒๕๐๐
๑๖	นายเหรียญ สร้อยสนธิ์	พ.ศ.๒๕๐๐ – พ.ศ.๒๕๐๓
๑๗	นายสวัสดิ์ ประไพพานิช	พ.ศ.๒๕๐๓ – พ.ศ.๒๕๐๔
๑๘	นายชิต เศรษฐวัชร	พ.ศ.๒๕๐๔ – พ.ศ.๒๕๐๖
๑๙	นายเสริม กระแสร์เปี่ยม	พ.ศ.๒๕๐๖ – พ.ศ.๒๕๐๗
๒๐	นายโพธิ์ ศรีวัลย์	พ.ศ.๒๕๐๗ – พ.ศ.๒๕๑๑
๒๑	นายธวัช มกรพงศ์	พ.ศ.๒๕๑๑ – พ.ศ.๒๕๑๑
๒๒	นายเชื้อ เพชรช่อ	พ.ศ.๒๕๑๑ – พ.ศ.๒๕๑๓
๒๓	นายเดอเดช เจษฎาวัตร	พ.ศ.๒๕๑๓ – พ.ศ.๒๕๑๔
๒๔	นายฉลอง วงษา	พ.ศ.๒๕๑๔ – พ.ศ.๒๕๑๗
๒๕	นายไพบูลย์ วัฒนพานิช	พ.ศ.๒๕๑๗ – พ.ศ.๒๕๑๗
๒๖	นายปราโมทย์ นาคล้วน	พ.ศ.๒๕๑๗ – พ.ศ.๒๕๑๙
๒๗	นายสัจด์ แซ่มชัย	พ.ศ.๒๕๑๙ – พ.ศ.๒๕๒๐
๒๘	นายเพชร จันทรดี	พ.ศ.๒๕๒๐ – พ.ศ.๒๕๒๒
๒๙	นายวิเชียร วิทโยภาส	พ.ศ.๒๕๒๒ – พ.ศ.๒๕๒๔
๓๐	ร.อ.ประมวล มงคลฤกษ์	พ.ศ.๒๕๒๔ – พ.ศ.๒๕๒๗
๓๑	นายจำลอง ศิริพันธ์	พ.ศ.๒๕๒๗ – พ.ศ.๒๕๒๘
๓๒	ร.ท.วิเชียร ไชยมงคล	พ.ศ.๒๕๒๘ – ปัจจุบัน

๔. ทำเนียบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท

ลำดับที่	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๑	ร.ต.สอน วงษ์โต	พ.ศ.๒๔๗๖ – พ.ศ.๒๔๘๐
๒	พระยาวิชิตสรไกร (เอี่ยม ชัมพานนท์)	พ.ศ.๒๔๘๐ – พ.ศ.๒๔๘๑
๓	นายศิริ บำเพ็ญอยู่	พ.ศ.๒๔๘๑ – พ.ศ.๒๔๘๔
๔	นายประยูร ปานะดิษฐ์	พ.ศ.๒๔๘๔
๕	นายไกรสร สุขสว่าง	พ.ศ.๒๔๘๔ – พ.ศ.๒๔๘๖
๖	นายสง่า ศรีเพ็ญ	พ.ศ.๒๔๘๗
๗	พล.ต.ต.ลม้าย อุทยานนท์	พ.ศ.๒๔๙๐
๘	นายประยูร ปานะดิษฐ์	พ.ศ.๒๔๙๐ – พ.ศ.๒๔๙๑
๙	จ.ส.ต.อนันต์ สุขสันต์	พ.ศ.๒๔๙๒
๑๐	นายทินกร ปรีชพันธ์	พ.ศ.๒๔๙๒ – พ.ศ.๒๔๙๓
๑๑	นายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง	พ.ศ.๒๔๙๓
๑๒	นายทินกร ปรีชพันธ์	พ.ศ.๒๔๙๓ – พ.ศ.๒๔๙๔
๑๓	นายสมหวัง ศรีชัย	พ.ศ.๒๔๙๔ – พ.ศ.๒๔๙๕
๑๔	นายศรายุทธ ชนะกุล	พ.ศ.๒๔๙๕ – พ.ศ.๒๔๙๖
๑๕	จ.ส.ต.อนันต์ สุขสันต์	พ.ศ.๒๔๙๕ – พ.ศ.๒๔๙๖
๑๖	นายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง	พ.ศ.๒๔๙๖ – พ.ศ.๒๔๙๖
๑๗	นายศรายุทธ ชนะกุล	พ.ศ.๒๔๙๖ – พ.ศ.๒๔๙๘
๑๘	จ.ส.ต.อนันต์ สุขสันต์	พ.ศ.๒๔๙๘ – พ.ศ.๒๔๙๘
๑๙	นายประสิทธิ์ ดอนโพธิ์งาม	พ.ศ.๒๔๙๘ – พ.ศ.๒๔๙๙
๒๐	นายบุญธง สงฆ์ประชา	พ.ศ.๒๔๙๘ – พ.ศ.๒๔๙๙
๒๑	นายบุญธง สงฆ์ประชา	พ.ศ.๒๔๙๙ – ปัจจุบัน
๒๒.	จ.ส.ต.อนันต์ สุขสันต์	พ.ศ.๒๔๙๙ – ปัจจุบัน

บทที่ ๕

บทสรุป

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พอสรุปได้ว่า เมืองชัยนาทเดิมตัวเมืองตั้งอยู่ตรงทางแยกฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากน้ำเมืองสรรค์ (ปากคลองแพรกศรีราชา ใต้ปากลำน้ำเก่า) สร้างในสมัยรัชกาลพญาเลอไท แห่งกรุงสุโขทัย ระหว่างปีพุทธศักราช พ.ศ.๑๘๖๐ – พ.ศ.๑๘๙๗ เป็นเมืองหน้าด่านของกรุงสุโขทัย จากหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ปรากฏแต่ชื่อ “เมืองแพรก ส่วน “เมืองชัยนาท” เพิ่งมาปรากฏหลักฐานในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งตรงกับปีพ.ศ. ๑๘๙๗ อันเป็นปีที่พญาเลอไทสวรรคต กรุงสุโขทัยเกิดการแย่งชิงราชสมบัติ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงเห็นเป็นโอกาสเหมาะ จึงโปรดให้ขุนหลวงพะงั่ว ซึ่งขณะนั้นครองเมืองสุพรรณบุรี ยกทัพไปยึดเมืองชัยนาท เมืองชัยนาทจึงตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา ต่อมากกรุงสุโขทัยสงบลงแล้ว พญาสิทธิชัยนครราชย์ ได้ส่งทูตมาเจรจาขอ “เมืองชัยนาทบุรี” คืนจากกรุงศรีอยุธยา โดยต่างฝ่ายจะเป็นอิสระและมีความสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน ในที่สุดกรุงศรีอยุธยาได้คืนเมืองชัยนาทให้แก่กรุงสุโขทัย นักประวัติศาสตร์ได้สันนิษฐานว่าการที่กรุงศรีอยุธยาคืนเมืองชัยนาทให้แก่กรุงสุโขทัยแต่โดยดีนั้น อาจจะเป็นเพราะว่า กรุงศรีอยุธยาเกรงว่ากรุงสุโขทัยจะชวนแคว้นกัมพูชา (ลพบุรี) เข้าร่วมมือในการรบ ประกอบกับกรุงศรีอยุธยากำลังสถาปนาได้ไม่นาน ถ้ามีศึกกระหนาบสองด้านจะสร้างปัญหาให้ไม่น้อย ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้กรุงศรีอยุธยาคืนเมืองชัยนาทให้แก่กรุงสุโขทัยโดยดี

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ปัญหาเรื่องเมืองชัยนาทยังไม่ยุติเพราะในปีพุทธศักราช ๑๙๒๑ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เสด็จสวรรคต ทำให้สถานการณ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยา กับ กรุงสุโขทัยกลับตึงเครียดขึ้นมาอีก เมื่อขุนหลวงพะงั่วขึ้นครองราชย์ ได้เสด็จยกทัพไปโจมตีกรุงสุโขทัย แต่ปรากฏว่าไม่มีฝ่ายใดเป็นฝ่ายชนะ สงครามยืดเยื้อกันมาเป็นเวลานาน จนขุนหลวงพะงั่วเสด็จสวรรคต นักประวัติศาสตร์เข้าใจว่าเมืองชัยนาทกลับเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง โดยสถาปนาให้เป็นเมืองลูกหลวงในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกษัตริย์องค์ที่ ๖ แห่งกรุงศรีอยุธยา (ปีพ.ศ. ๑๙๔๖) และได้โปรดให้โอรสทั้ง ๓ พระองค์ไปครองเมืองฝ่ายเหนือ โดยให้โอรสองค์ใหญ่ซึ่งทรงพระนามว่า เจ้าอ้ายพระยา ไปครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้ายี่พระยา โอรสองค์ที่ ๒ ไปครองเมืองแพรก หรือไตรศรีษ (คืออำเภอสรรคบุรีในปัจจุบัน) และเจ้าสามพระยา โอรสองค์ที่ ๓ มาครอง

เมืองชัยนาท ต่อมาเมื่อสมเด็จพระนครินทราธิราชเสด็จสวรรคต เจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยา ได้ยกทัพเข้าไปชิงราชสมบัติกัน กองทัพทั้งสองปะทะกัน ณ ตำบลป่าถ่านแขวงกรุงเก่า และได้กระทำการยุทธหัตถ์ ปรากฏว่าทั้งสองพระองค์ถูกพระแสงของเจ้าวรวงศ์ขอขาดคอช้าง ลิ้นพระขนมพร้อม ๆ กัน มุขมนตรีจึงออกไปเฝ้าเจ้าสามพระยาที่ *เมืองชัยนาทบุรี* ัญเชิญเสด็จขึ้นครองกรุงศรีอยุธยาสืบแทนพระราชบิดา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ ครั้นถึงปีพุทธศักราช ๑๙๙๔ พระเจ้าติโลกราชกษัตริย์เมืองเชียงใหม่มีอำนาจมาก หลังจากได้รวบรวมอาณาจักรทางเหนือไว้ในอำนาจแล้ว ก็ส่งกำลังมากวาดต้อนผู้คนถึงเมืองชัยนาท เมืองชัยนาทจึงถูกทิ้งให้เป็นเมืองร้างในคราวนั้นเอง เวลาได้ล่วงมาได้ประมาณ ๑๐๐ ปี ถึงรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิครองกรุงศรีอยุธยา ได้ทรงสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ เพื่อเตรียมต่อสู้พม่า จึงเสด็จขึ้นมากระทำการพระราชพิธีมัยกรรมที่ตำบลชัยนาทบุรี และโปรดให้ตั้งเมืองชัยนาทขึ้นใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตรงข้ามกับตัวเมืองเดิม แต่เมืองชัยนาทก็ยังคงเป็นยุทธภูมิในการรบระหว่างไทย – พม่า อยู่หลายครั้ง

ในกรุงธนบุรี ภายหลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกเสียกรุงแก่พม่า ในปีพุทธศักราช ๒๓๑๐ นั้น เมืองชัยนาทยังคงเป็นเมืองสำคัญในยุทธภูมิ กล่าวคือ ในปีพุทธศักราช ๒๓๑๙ ตรงกับวันเสาร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๙ (ตรงกับวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๓๑๙) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ยกทัพขึ้นมาตั้งค่ายที่เมืองชัยนาท เพื่อขับไล่พม่า ซึ่งกำลังรบติดพันกับกองทัพไทยที่เขตเมืองนครสวรรค์ เมื่อพม่าทราบข่าว ก็ตกใจ จึงละทิ้งค่ายที่นครสวรรค์ หนีไปทางเมืองอุทัยธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงยกกองทัพติดตามข้าศึกไปจนถึงบ้านเดิมบางนางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรี และเข้าโจมตีข้าศึกจนแตกยับเยิน ด้วยเหตุนี้ จังหวัดชัยนาทจึงถือว่า วันที่ ๒๘ กรกฎาคม เป็นวัน *“สถาปนาจังหวัดชัยนาท”*

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๔ ทางราชการได้สร้างศาลากลางจังหวัดขึ้นที่ตำบลบ้านกล้วย ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงตั้งกองทหารราบที่ ๔ ทางราชการ ได้สร้างศาลากลางจังหวัดขึ้น ที่ตำบลบ้านกล้วย ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงตั้งกองทหารราบที่ ๑๖ ขึ้นที่เมืองชัยนาท ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งศาลากลางจังหวัดปัจจุบัน และเมื่อกองทหารราบที่ ๑๖ ได้ย้ายไปที่นครสวรรค์ จึงย้ายศาลากลางมาตั้งในบริเวณที่เป็นกองทหารราบที่ ๑๖ จนถึงปัจจุบัน ในสมัยรัชกาลที่ ๘ ประเทศไทย เข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ยินยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านไทยไปยังพม่าและยอมให้ญี่ปุ่นสร้างสนามบินตาคลิเดิม เพื่อใช้เป็นฐานบินกองทัพญี่ปุ่นได้ใช้ท่าเรือที่จังหวัดชัยนาทเป็นเส้นทางขนส่งเสบียงสัมภาระไปยังฐานบินตาคลิ นานเป็นเวลา ๔ ปีเศษ

สำหรับเมืองชัยนาทนี้ จะตั้งขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่มีหลักฐานกล่าวถึงชื่อเมืองชัยนาท ปรากฏอยู่ในหนังสือชินกาลมาลินีว่า เป็นเมืองที่มีมาแต่สมัยสุโขทัย

แล้ว และเป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะเมืองตั้งอยู่ทางตอนเหนือของภาคกลาง ระหว่างกรุงสุโขทัยกับกรุงศรีอยุธยา ยามใดที่กรุงสุโขทัยเสียอำนาจก็ยึดเอาเมืองชัยนาทเป็นเมืองหน้าด่าน ยามใดที่กรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรือง เมืองชัยนาทก็กลายเป็นเมืองลูกหลวง และใช้เป็นเมืองสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ของกรุงศรีอยุธยา ด้วยเหตุนี้เมืองชัยนาท จึงได้รับความกระทบกระเทือนเสียหายจากสงครามเรื่อยมานับร้อยปี

คำว่าชัยนาทแปลว่า “เสียงบรรลือชัยชนะ” เป็นนามที่เป็นสิริมงคลมาแต่โบราณกาล จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งไปหล่อเลี้ยงจังหวัดใกล้เคียง ส่งผลให้จังหวัดชัยนาทมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง トラบจนปัจจุบัน.

ภาคผนวก

คำสั่งจังหวัดชัยนาท

ที่ ๕๐๑ / ๒๕๒๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประวัตินหาตไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาท

ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้มีนโยบายให้จังหวัดจัดทำประวัตินหาตไทยส่วนภูมิภาคของจังหวัดชัยนาท เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปกครอง ตั้งแต่โบราณกาล ตลอดมา ได้มีเหตุการณ์ เอกสารสำคัญ ประวัติความเป็นมาของภูมิประเทศและสถานที่ ประวัติบุคคลสำคัญ ผู้กระทำคุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรรู้ ควรศึกษา และควรรวบรวมไว้ให้เป็นประโยชน์แก่อนุชนรุ่นหลังสืบไป

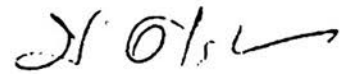
ฉะนั้น จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการประวัตินหาตไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาท เพื่อจัดดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. รองผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท เป็นประธานกรรมการ
๒. ปลัดจังหวัดชัยนาท เป็นรองประธาน
๓. ศึกษาธิการจังหวัดชัยนาท เป็นกรรมการ
๔. ผู้อำนวยการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท เป็นกรรมการ
๕. ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยนาทพิทยาคม เป็นกรรมการ
๖. หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชัยนาทบุรี เป็นกรรมการ
๗. หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ จังหวัดชัยนาท เป็นกรรมการ
๘. ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัดชัยนาท เป็นกรรมการ
๙. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดศรีวิชัย เป็นกรรมการ
๑๐. นายอำเภอ ทุกอำเภอ เป็นกรรมการ
๑๑. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดชัยนาท เป็นกรรมการและเลขานุการ
๑๒. นายจรพันธ์ วิวัฒนกุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔ สำนักงานจังหวัดชัยนาท เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการฯ มีหน้าที่ค้นหาและจัดทำประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคของ
จังหวัดชัยนาทเพื่อประโยชน์ทางการปกครอง และการศึกษาของอนุชนรุ่นหลังสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๒๕

(นายมนตรี ตระหังาน)

ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท

คำสั่งจังหวัดชัยนาท

ที่ ๕๐๒ / ๒๕๒๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาท

ตามที่ กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการให้จังหวัดจัดทำประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดชัยนาท เพื่อรวบรวมเอกสาร ประวัติความเป็นมาของจังหวัด ทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจสังคม ประวัติสถานที่ และบุคคลสำคัญที่น่าศึกษาของจังหวัด สำหรับใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาท ดังนี้

๑. นายธงชัย อนันตกุล หัวหน้าสำนักงานจังหวัดชัยนาท
เป็นประธานคณะกรรมการ
๒. นายประธาน ดวงพัตราเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๔
เป็นคณะกรรมการ
๓. นายเจษฎา มหาพรหม เจ้าหน้าที่สื่อสาร ๓
เป็นคณะกรรมการ
๔. นายจिरพันธุ์ วิวัฒน์ผล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔
เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

ให้มีหน้าที่ดำเนินการค้นคว้า รวบรวม และเรียบเรียงประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคของจังหวัดชัยนาท แล้วนำเสนอต่อ คณะกรรมการประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาท พิจารณากลับกรองต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๒๕

(นายมนต์ธี ตระหง่าน)

ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท

คำสั่งจังหวัดชัยนาท

ที่ ๙๓๗ / ๒๕๒๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประวัตินหาทไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาท

ตามคำสั่งจังหวัดชัยนาทที่ ๔๐๒/๒๕๒๕ ลงวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๒๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประวัตินหาทไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาท ให้มีหน้าที่ค้นคว้ารวบรวมและเรียบเรียงประวัตินหาทไทยส่วนภูมิภาคของจังหวัดชัยนาท เพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงและศึกษาค้นคว้าของอนุชนรุ่นหลัง ตามแนวทางที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ นั้น

บัดนี้ คณะทำงานตามคำสั่งดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลง โยกย้ายไปดำรงตำแหน่งอื่นทั้งสิ้น แต่โดยที่การดำเนินงานในการจัดทำประวัตินหาทไทยส่วนภูมิภาคยังไม่แล้วเสร็จ ฉะนั้น เพื่อให้การดำเนินการจัดทำประวัตินหาทไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาทดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงให้ยกเลิกคำสั่งดังกล่าว และแต่งตั้งบุคคลดังต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการประวัตินหาทไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดชัยนาท คือ

๑. ร.ต.ไมตรี ไนยะกุล รองผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท
เป็นประธานคณะกรรมการ
๒. ร.ท.วิเชียร ไชยมงคล ปลัดจังหวัดชัยนาท
เป็นประธานคณะกรรมการ
๓. นายวิระ นาคทอง หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สปจ.ชัยนาท
เป็นคณะกรรมการ
๔. นายสมัคร บุญเสริม หัวหน้าฝ่ายประสานงานและ
กิจกรรมการศึกษา สคจ.ชัยนาท เป็นคณะกรรมการ
๕. นายสุชิน นุ่มแสง นักประชาสัมพันธ์ ๕ สปจ.ชัยนาท
เป็นคณะกรรมการ
๖. นายสถาพร จันทรรัตน์ หัวหน้าสำนักงานจังหวัดชัยนาท
เป็นคณะกรรมการและเลขานุการ

๗. น.ส.สมพร สังข์นิ่ม เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๖
เป็นคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะทำงานมีหน้าที่พิจารณาทบทวน กลั่นกรอง และตรวจสอบความถูกต้อง
เหมาะสม และจัดทำประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชัยนาท จนกว่าจะเสร็จสิ้นภารกิจ
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๙

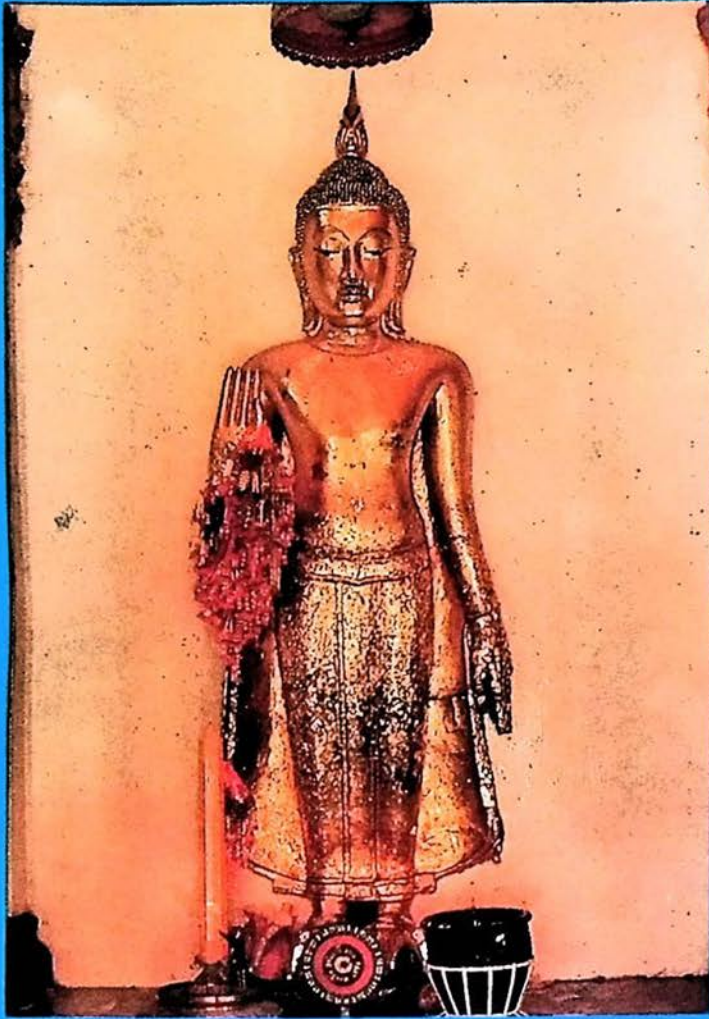
(นายไพฑิธน์ เดชะอินทร์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท

บรรณานุกรม

๑. คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว.สามนคธ พระนคร โรงพิมพ์สยามรัฐ
๒. คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. เอกสารการสัมมนาโบราณคดีเรื่องเมืองชัยนาทของกรมศิลปากร แสดงปรากฏกรา ณ วัดมหาธาตุ อ.สรรคบุรี เมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐
๓. เสถียร พันธรังสี, เอกสารการบรรยายเรื่องความเป็นมาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเมืองชัยนาท ในการสัมมนาโบราณคดีเรื่องเมืองชัยนาท เมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชัยนาทมูณี
๔. พระรัตนปัญญาเถระ, ชินกาลมาลีปกรณ์ แต่งเป็นภาษาบาลี พ.ศ.๒๐๖๐ – ๒๐๗๑
๕. หลวงวิจิตรวาทการ, ประวัติศาสตร์สากล เล่ม ๗ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์วิริยา-
นุภาพ ๒๔๗๓
๖. เปลื้อง ณ นคร, ลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ปทานุกรมนักเรียน ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติ
บุคคล ท.ว.พ.
๗. พระบริหารเทพธานี, พงศาวดารชาติไทย สำนักงาน ส.ธรรมภักดี ๒๔๙๖
๘. พระบริหารเทพธานี, ประวัติศาสตร์ชาติไทย กรุงเทพ โรงพิมพ์ศิลปาบรรณาการ
๒๕๑๗
๙. จังหวัดชัยนาท, รายงานข้อราชการจังหวัดชัยนาท ๒๕๒๔
๑๐. จังหวัดชัยนาท, หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษา ครูสภา ๒๕๒๐
๑๑. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตสถาน เล่ม ๒ เล่ม ๓ ๒๕๐๗
๑๒. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) เล่ม ๑-๒ กรุงเทพ โรงพิมพ์
ครูสภา พ.ศ.๒๕๐๔
๑๓. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ พ.ศ.๒๒๒๓ โรงพิมพ์ครูสภา พ.ศ.๒๕๐๕
๑๔. หนังสือที่ระลึกในงานทอดกฐินวัดมเหยงคณ์ หมู่ที่ ๖ ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัด
ชัยนาท วันเสาร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ ท่านผู้หญิงไสว จารุเสถียร และคณะ ร่วมกับโรงเรียน
ธนวัฒน์พาณิชยการเป็นเจ้าภาพ

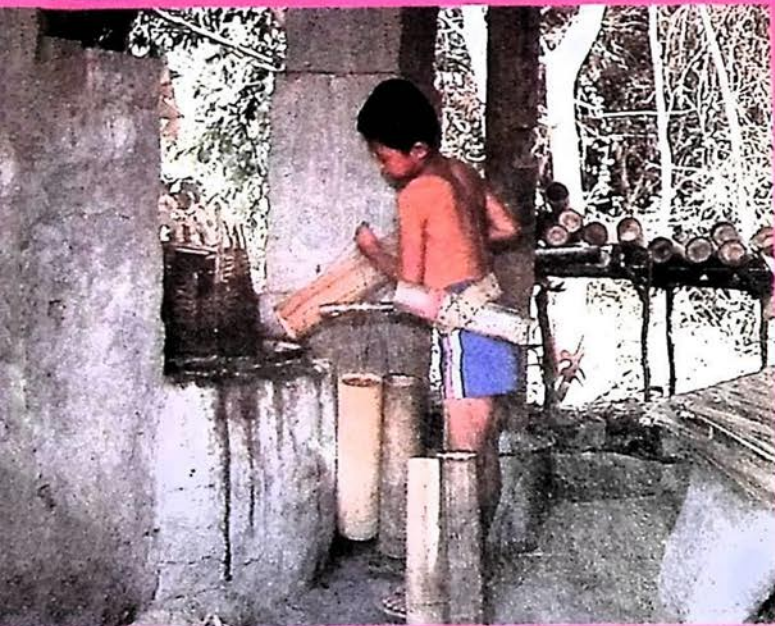
หลวงพ่โตวัดพิชัยนาวาส เป็น
พระพุทธรูปเก่าแก่สมัยกรุงศรีอยุธยา
ปางป่าเลไลย์

หลวงพ่ธรรมจักร วัดธรรมามูลวรวิหาร
อำเภอเมืองชัยนาท

ภาพเขียนฝีมือพระ
ในพระอุโบสถวัด
พระอุโบสถวัด
พระอุโบสถวัด

การทำน้ำตาลมะพร้าวที่ตำบลหัวขจรด
อำเภอศรีนครบุรี

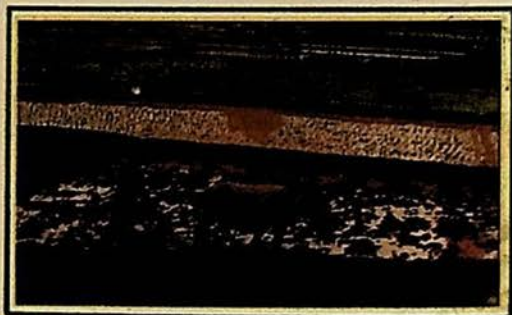

“ขุนสิทธิ์” อนุสาวรีย์วีรชนแห่งลุ่มแม่น้ำน้อย

เขื่อนเจ้าพระยาข้ามเข้าและข้ามอนตยา

ห้องสมุดกระทรวงมหาดไทย

028674

ประวัติขนาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดชัยนาท

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์ สำนักงาน 457/6 - 7 ถนนพระสุเมรุ ต.บวรนิเวศ อ.พระนคร กรุงเทพมหานคร

โทร. 2820565, 2816533, 2816155